

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME YÖNETİMİ

ÖZEL EĞİTİM OKULU ÖĞRETMENLERİNİN
PSİKOLOJİK DAYANIKLILIK DÜZEYLERİNİN
VE MESLEKİ SOSYAL DESTEK DÜZEYLERİNİN
BAZI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ
(İSTANBUL İLİ AVRUPA YAKASI ÖRNEĞİ)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tuncay UÇAR

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Birsen EKİNCİ GÜZEL

İstanbul - 2014

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Yüksek Lisans Tez Onay Belgesi

Enstitümüz İşletme Ana Bilim Dalı İşletme Yönetimi Tezli Yüksek Lisans Programı Y1112.040160 numaralı öğrencisi **Tuncaç UÇAR** 'in "ÖZEL EĞİTİM OKULU ÖĞRETMENLİKLERİNİN PSİKOLOJİK DAYANIKLILIK DÜZEYLERİNİN VE MESLEKİ SOSYAL DESTEK DÜZEYLERİNİN BAZI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ" adlı tez çalışması Enstitümüz Yönetim Kurulunun 20.03.2014 tarih ve 2014/07 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından **oybirliği** ile Tezli Yüksek Lisans tezi olarak **kabul** edilmiştir.

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

İmzası

Tez Savunma Tarihi :09/05/2014

1)Tez Danışmanı: Doç. Dr. Birsen GÜZEL

2) Jüri Üyesi : Prof. Dr. Hamide ERTEPINAR

3) Jüri Üyesi : Prof. Dr. Uğur TEKİN

Not: Öğrencinin Tez savunmasında **Başarılı** olması halinde bu form **imzalanacaktır**. Aksi halde geçersizdir.

ÖN SÖZ

Türkiye’de özel eğitimin tarihi incelendiğinde, özel eğitim alanının köklü bir geçmişi olduğunu söylemek mümkün olmasa da bu alandaki gelişmelerin özellikle son çeyrek asırda baş döndürücü bir hızla gerçekleştiği görülmektedir. Eğitimin diğer alanlarında olduğu gibi özel eğitim alanında da dünyadaki gelişmeleri yakından takip ederek bu gelişmelere entegre olmak ve Türkiye’de bu alandaki tüm paydaşların ortak algısı olabilecek bir gelecek planı oluşturmak için akademik birikim son derece önemlidir. Özel eğitim okullarında çalışan öğretmenlerin psikolojik dayanıklılık düzeyleri ve mesleki sosyal destek düzeyleri üzerine yapılan bu araştırma da özel eğitim alanına bir katkı sağlayabileceği düşünülerek gerçekleştirilmiştir.

Araştırma boyunca danışman hocam Sayın Doç. Dr. Birsen EKİNCİ GÜZEL hanımefendinin vermiş olduğu destek ve cesaretlendirici tutumlar sayesinde tezimin son halini almıştır. Bu sebeple kendisine en içten saygılarımı ve teşekkürlerimi sunmayı bir borç biliyorum. Aynı zamanda sevgili eşim Sultan UÇAR’ın araştırma verilerinin değerlendirilmesi aşamasında büyük bir gayretle yapmış olduğu yardımlar ve tezime katkı sağlayan değerli fikirlerinden dolayı teşekkür ediyorum. Sadece dünyaya gelerek aramıza katılacağından dolayı teşekkür edebileceğim, gözlerini yeni bir hayata şans ve sağlıklı açmasını dilediğim kızım İdil UÇAR’ın adı burada geçmez ise bu tez bitmiş sayılmaz. Teşekkürler kızım.

Tuncay UÇAR

Şubat - 2014

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	i
İÇİNDEKİLER.....	ii
TABLolar.....	iii
1.GİRİŞ.....	1
1.1. Problem.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı	3
1.3. Araştırmanın Hipotezleri	4
1.4. Araştırmanın Önemi	5
1.5. Sınırlılıklar.....	5
1.6. Tanımlar	6
2.KONUyla İLGİLİ KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	7
2.1 Özel Eğitim Kavramı.....	7
2.1.1 Özel Eğitim Gerektiren Birey.....	8
2.1.2 Özel Eğitimin Amacı.....	8
2.1.3 Özel Eğitimin Temel İlkeleri.....	9
2.1.4 Engelli Birey ve Nüfusu	10
2.1.5 Özel Eğitim Okul ve Kurumları	11
2.1.6 Türkiye’de Özel Eğitimin Tarihçesi.....	14
2.2. Sosyal Destek	14
2.2.1. Sosyal Destek Modelleri.....	15
2.2.2. Sosyal Desteğin Önemi ve İşlevleri.....	15
2.3. Psikolojik Dayanıklılık	17
2.4. İlgili Araştırmalar	22
2.4.1. Psikolojik Dayanıklılıkla İlgili Yurt İçinde ve Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar	22
2.4.2. Mesleki Sosyal Destekle İlgili Yurt İçinde ve Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar	25
3.YÖNTEM	29
3.1.Araştırma Modeli.....	29
3.2.Araştırma Grubu.....	29
3.3.Veri Toplama Araçları.....	31
3.3.1 Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği	31
3.3.2 Öğretmen Mesleki Sosyal Destek Ölçeği.....	33
3.3.3 Kişisel Bilgi Formu	34
3.1.4. Verilerin Toplanması.....	34
4.BULGULAR	35
4.1 Öğretmenlerin Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerine İlişkin Bulgular	35
4.2 Öğretmenlerin Mesleki Sosyal Destek Düzeylerine İlişkin Bulgular	50
5.TARTIŞMA VE YORUM	68
5.1 Öğretmenlerin Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerine İlişkin Tartışma.....	68
5.2 Öğretmenlerin Mesleki Sosyal Destek Düzeylerine İlişkin Tartışma	73

6.SONUÇ VE ÖNERİLER	82
6.1.Sonuç	82
6.2.Öneriler.....	82
KAYNAKLAR.....	86
EKLER	97
EK 1. Kişisel Bilgi Formu	98
EK 2. Yetişkinler için Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği	99
EK 3. Öğretmen Mesleki Sosyal Destek Ölçeği.....	100
EK 4. Valilik Onayı	103
ÖZET	104
ABSTRACT	105

TABLOLAR DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
1. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Demografik Özellikleri.....	30
2. Öğretmenlerin Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerine İlişkin Betimsel İstatistikler.....	36
3. Özel Eğitim Okulu Öğretmenlerinin Cinsiyetlerine göre Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği Aritmetik Ortalama, Standart Sapma ve t-Testi Değerleri.....	37
4. Özel Eğitim Okulu Öğretmenlerinin Medeni Durumlarına göre Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği Aritmetik Ortalama, Standart Sapma ve t-Testi Değerleri.....	38
5. Özel Eğitim Okulu Öğretmenlerinin Öğrenim Durumlarına göre Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği Aritmetik Ortalama, Standart Sapma ve t-Testi Değerleri.....	39
6. Özel Eğitim Okulu Öğretmenlerinin Mezuniyet Alanlarına göre Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği Aritmetik Ortalama, Standart Sapma ve t-Testi Değerleri.....	40
7. Özel Eğitim Okulu Öğretmenlerinin Yaşlarına göre Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği Aritmetik Ortalama, Standart Sapma Değerleri.....	42
8. Özel Eğitim Okulu Öğretmenlerinin Yaşlarına göre Psikolojik Dayanıklılık Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	43
9. Özel Eğitim Okulu Öğretmenlerinin Çalıştıkları Kurum Türüne göre Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği Aritmetik Ortalama, Standart Sapma Değerleri....	45
10. Özel Eğitim Okulu Öğretmenlerinin Çalıştıkları Kurum Türüne göre Psikolojik Dayanıklılık Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	46
11. Özel Eğitim Okulu Öğretmenlerinin Çalıştığı Süreye göre Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği Aritmetik Ortalama, Standart Sapma Değerleri.....	48
12. Özel Eğitim Okulu Öğretmenlerinin Çalıştığı Süreye göre Psikolojik Dayanıklılık Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	49

13. Öğretmenlerin Mesleki Sosyal Destek Düzeylerine İlişkin Betimsel İstatistikler.....	51
14. Özel Eğitim Okulu Öğretmenlerinin Cinsiyetlerine göre Öğretmen Mesleki Sosyal Destek Ölçeği Aritmetik Ortalama, Standart Sapma ve t-Testi Değerleri...52	
15. Özel Eğitim Okulu Öğretmenlerinin Medeni Durumuna göre Öğretmen Mesleki Sosyal Destek Ölçeği Aritmetik Ortalama, Standart Sapma ve t-Testi Değerleri...53	
16. Özel Eğitim Okulu Öğretmenlerinin Öğrenim Durumuna göre Öğretmen Mesleki Sosyal Destek Ölçeği Aritmetik Ortalama, Standart Sapma ve t-Testi Değerleri...54	
17. Özel Eğitim Okulu Öğretmenlerinin Mezuniyet Alanına göre Öğretmen Mesleki Sosyal Destek Ölçeği Aritmetik Ortalama, Standart Sapma ve t-Testi Değerleri...56	
18. Özel Eğitim Okulu Öğretmenlerinin Yaşa göre Öğretmen Mesleki Sosyal Destek Ölçeği Aritmetik Ortalama, Standart Sapma Değerleri.....	57
19. Özel Eğitim Okulu Öğretmenlerinin Yaşa göre Öğretmen Mesleki Sosyal Destek Ölçeği Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	58
20. Özel Eğitim Okulu Öğretmenlerinin Çalıştığı Süreye göre Öğretmen Mesleki Sosyal Destek Ölçeği Aritmetik Ortalama, Standart Sapma Değerleri.....	60
21. Özel Eğitim Okulu Öğretmenlerinin Çalıştığı Süreye göre Öğretmen Mesleki Sosyal Destek Ölçeği Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	61
22. Özel Eğitim Okulu Öğretmenlerinin Çalıştıkları Kurum Türüne göre Öğretmen Mesleki Sosyal Destek Ölçeği Aritmetik Ortalama, Standart Sapma Değerleri.....	63
23. Özel Eğitim Okulu Öğretmenlerinin Çalıştıkları Kurum Türüne göre Öğretmen Mesleki Sosyal Destek Ölçeği Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	64
24. Özel Eğitim Okulu Öğretmenlerinin Psikolojik Dayanıklılık Düzeyleri ile Mesleki Sosyal Destek Düzeyleri Pearson Momentler Çarpım Korelasyonu.....	66
25. Özel Eğitim Okulu Öğretmenlerinin Psikolojik Dayanıklılık Düzeyleri ile Mesleki Sosyal Destek Düzeyleri Pearson Momentler Çarpım Korelasyonu.....	67

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

1.1. Problem

Eğitim olgusunun temelde bir yetiştirme, geliştirme, çocukta var olan gizil güçlerin ortaya çıkmasını sağlama ve yönlendirme durumu söz konusudur. J.Stuart Mill'in eğitim tanımı da bu öğelerden etkilenmiştir. Ona göre eğitim; *“her kuşağın kendisini takip edenlere o güne kadar ulaşılmış gelişme aşamasını korumak ve mümkünse yükseltmek niteliği kazandırmak amacı ile verdiği kültürdür”* (Binbaşıoğlu, 2000). Bir ülkenin ilerlemesi, kalkınması kuşkusuz kaliteli eğitim-öğretim standartlarının sağlanması ile doğrudan ilişkilidir. Kaliteli eğitim-öğretim de okullarda görev yapan nitelikli öğretmenlere bağlıdır. Öğretmenler, öğrencilerin davranışlarının şekillenmesinde ve onların istedik davranışlar kazanmalarında önemli görevlere sahiptirler. Öğretmenler, bu dönemdeki öğrencilerin en çok model aldığı kişiler olmaları, çocukların gelişimlerini ve kendilerini gerçekleştirmelerini sağlamaları, onların davranışlarını şekillendirmeleri açısından çok önemli bir konuma sahiptirler (Fındıkçı, 1991).

Ülkemizde özel eğitim alanında çalışan öğretmenlerin çalışma koşullarına göz atıldığında birçok problem ortaya çıkmaktadır. Öncelikle özel eğitim alanında yetişmiş öğretmen sayısı oldukça azdır. Ancak son yıllarda üniversitelerin özel eğitim bölümü mezunları alanda hizmet vermeye başlamış fakat mezun sayısı ülkemizdeki özel eğitim öğretmeni ihtiyacını karşılayacak yeterliliğe ulaşamamıştır. Bu nedenle zihinsel, işitme, görme engelli ve otistik çocuklar için açılan kurumlarda sınıflarda hizmet veren öğretmenlerin çoğu farklı branşlardan gelen öğretmenlerdir. Bu durum, öğretmenleri hiç tanımadıkları, özelliklerini bilmedikleri çocuklarla karşı karşıya bırakmakta, çoğunlukla bu çocuklardan düşük beklentileri, eğitim ve öğretim ortamını olumsuz yönde etkilemektedir. Gerekli bilgi ve deneyim olmadan farklı özelliklerdeki çocuklarla çalışmanın öğretmenler için çok yıpratıcı ve yorucu olduğu açıktır (Akçamete, G., Kaner, S. ve Sucuoğlu, B. 2001). Özel eğitim kurumlarının

sayıca azlığı, bu kurumlardaki araç-gereç eksikliği, fiziksel koşulların öğrencilerin ihtiyaçlarına cevap vermede yetersiz kalması bu kurumda çalışan öğretmenleri zor durumda bırakmaktadır. Öğretmenler, özel eğitim alanında bilgi ve deneyimli olsalar bile bu sorunlar nedeni ile güçlükler yaşamaktadırlar.

Ülkemizde özel eğitim alanında hizmet veren öğretmenler veya sınıflarında kaynaştırma öğrencilerine sahip sınıf öğretmenleri, yetersiz kaynaklar, olumsuz fiziki koşullar, birçok öğretmenin özel eğitim alanında yetişmemesi ve uygulamaya ilişkin birçok sorunu kendilerinin çözmek zorunda kalmaları gibi sorunlar yaşamaktadırlar. Bu nedenlerden dolayı öğretmenlerin iş performansları düşmekte ve birçok özel eğitim öğretmeni normal gelişim gösteren çocuklarla çalışmak üzere özel eğitim alanını terk etmektedir. Engelli çocuklarla çalışmak ve onların gereksinimini karşılamaya çalışmanın yanı sıra, bu çocukların aileleri ile de çalışmak, onları çocukların eğitim ve öğretimi ile ilgili olarak yönlendirmek, uygun destek alabilecekleri kurum ve kuruluşlar hakkında bilgilendirmek de öğretmenlerin temel sorumlulukları arasındadır. Özellikle eğitim-öğretimde ev-okul paralellliğini sağlayabilmek için öğretmenin anne-babalarla nitelikli işbirliği yapması gerekmektedir. Ancak kendisi özel eğitim alanında bilgili ve deneyimli olmayan ve öğretim sürecinde birçok sorun yaşayan öğretmenlerin, anne babaların bu gereksinimleri karşılaması da mümkün olamamaktadır. Bu da alanda çalışan öğretmenlerin kendilerini daha da baskı altında hissetmelerine yol açmaktadır (Sucuoğlu ve Kuloğlu, 1996).

“Günlük yaşam içinde insan türlü engeller, sorunlar, zorluklarla karşılaşır. Kimini çözmek için çaba harcar. Kiminin çözümsüz olduğunu anlayıp bir yana bırakır. Engelleri aşip sorunları çözdükçe mutlu olur” (Köknel, 1997b: 393). İnsanların iş yaşamında yada gündelik yaşantısında karşılaştığı problemlerle baş etme becerileri onların psikolojik dayanıklılık düzeylerini gösterir. Psikolojik dayanıklılık kişinin zorluk, belirsizlik ve benzeri birçok negatif durumla baş etme ve başarılı olma yeteneği olarak görülmektedir (Luthans ve diğ., 2006).

Öğretmenlerin sağlam ve dengeli kişilik yapısına sahip olmalarını etkileyen diğer önemli faktör ise mesleki sosyal destektir. Kaplan ve Killilea (1976) sosyal desteği çatışmaların ve yaşam geçişlerinin, uzun dönemli zorlukların, streslerin ve eksikliklerin üstesinden gelmek için hizmet veren bireyler ya da gruplar arasındaki dayanışmalar olarak ifade etmişlerdir (Akt.Kazak ve Marvin, 1984).

Mesleki sosyal destek, bireyin kendisine değer verildiğini hissetmesini, karşılaştığı stresli olayları gerçekçi bir şekilde değerlendirmesini sağlayarak, stresle başa çıkabilmesine destek olmakta, değerlilik ve yeterlilik duygularının daha az tehdit edilmesini sağlamaktadır (Pearson, 1986). Bütün bu koşullar göz önüne alındığında, özel eğitim alanında çalışan öğretmenlerin psikolojik dayanıklılık ve mesleki sosyal destek düzeyleri bakımından sorun yasama olasılıkları görünmekte; birçok öğretmen engelli olmayan öğrencilerle çalışma yolunu aramaktadır. Bu durum gerek özel eğitimin niteliğinin azalması gerekse öğretmen nitelik ve niceliğinin azalması ile sonuçlanmaktadır. Ayrıca, sistemde eğitim alan engelli çocukların eğitimden yararlanma oranları azalmakta, gereksinimleri karşılanamamakta ve eğitimin etkililiği de sağlanamamaktadır. Bu temel nedenlerden dolayı özel eğitim öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık ve mesleki sosyal destek konularında bilgilenme, nedenlerini anlama ve bas etmek için gereken önlemleri öğrenmede yardıma gereksinim duydukları düşünülerek bu araştırmaya gerek duyulmuştur. Bu araştırma sonuçlarının özel eğitim alanında çalışan öğretmenlerin psikolojik dayanıklılık ve mesleki sosyal destek düzeylerini artırarak onların yaşam kalitelerini yükseltmelerinde yardım edeceği düşünülmektedir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada İstanbul İli Avrupa Yakasında resmi özel eğitim okullarında görev yapan özel eğitim öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık düzeyleri ve mesleki sosyal destek düzeyleri bazı değişkenler açısından incelenecektir. Ayrıca öğretmenlerin psikolojik dayanıklılık düzeyleri ile mesleki sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkiye bakılacaktır. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

1. Özel Eğitim Okulunda çalışan öğretmenlerin Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerinde;

- a. Öğretmenlerin cinsiyetine göre anlamlı farklılık var mıdır?
- b. Öğretmenlerin mezuniyet alanına göre anlamlı farklılık var mıdır?
- c. Öğretmenlerin çalıştıkları kurum tipine göre anlamlı farklılık var mıdır?
- d. Öğretmenlerin yaşlarına göre anlamlı farklılık var mıdır?
- e. Öğretmenlerin medeni durumuna göre anlamlı farklılık var mıdır?
- f. Öğretmenlerin meslekteki hizmet sürelerine göre anlamlı fark var mıdır?
- g. Öğretmenlerin öğrenim durumlarına göre anlamlı fark var mıdır?

2. Özel Eğitim Okulunda çalışan öğretmenlerin Mesleki Sosyal Destek Düzeylerinde;

- a. Öğretmenlerin cinsiyetine göre anlamlı farklılık var mıdır?
- b. Öğretmenlerin mezuniyet alanına göre anlamlı farklılık var mıdır?
- c. Öğretmenlerin çalıştıkları kurum tipine göre anlamlı farklılık var mıdır?
- d. Öğretmenlerin yaşlarına göre anlamlı farklılık var mıdır?
- e. Öğretmenlerin medeni durumuna göre anlamlı farklılık var mıdır?
- f. Öğretmenlerin meslekteki hizmet sürelerine göre anlamlı fark var mıdır?
- g. Öğretmenlerin öğrenim durumlarına göre anlamlı fark var mıdır?

1.3. Araştırmanın Hipotezleri

1. Özel eğitim okulu öğretmenlerinin cinsiyetlerine göre psikolojik dayanıklılık ve mesleki sosyal destek düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

2. Özel eğitim okulu öğretmenlerinin mezuniyet alanına göre psikolojik dayanıklılık ve mesleki sosyal destek düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

3. Özel eğitim okulu öğretmenlerinin çalıştıkları kurum tipine göre psikolojik dayanıklılık ve mesleki sosyal destek düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

4. Özel eğitim okulu öğretmenlerinin yaşlarına göre psikolojik dayanıklılık ve mesleki sosyal destek düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

5. Özel eğitim okulu öğretmenlerinin medeni durumlarına göre psikolojik dayanıklılık ve mesleki sosyal destek düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

6. Özel eğitim okulu öğretmenlerinin meslekteki hizmet sürelerine göre psikolojik dayanıklılık ve mesleki sosyal destek düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

7. Özel eğitim okulu öğretmenlerinin öğrenim durumlarına göre psikolojik dayanıklılık ve mesleki sosyal destek düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

1.4. Araştırmanın Önemi

Bu konu ile ilgili yapılmış yeteri kadar araştırma olmamasından dolayı alana katkı sağlaması konusunda yardımcı olacağı, sonraki süreçte yapılacak araştırmalara yol göstereceği ayrıca bu araştırma özel eğitim okullarında görev yapan özel eğitim öğretmenlerinin motivasyon, psikolojik dayanıklılık ve mesleki sosyal destek düzeylerinin artırılmasında, sorunlarına karşı daha duyarlı olunmasında yardımcı olacağı düşünülmektedir.

1.5. Sınırlılıklar

Bu araştırmanın sınırlılıkları şunlardır:

1. Araştırmanın evreni 2012-2013 eğitim öğretim döneminde İstanbul İli Avrupa Yakası resmi özel eğitim okullarıyla sınırlıdır.

2. Araştırma Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeğindeki özellikler ile sınırlıdır.

3. Araştırma Öğretmen Mesleki Sosyal Destek Ölçeği özellikleriyle sınırlıdır.

4. Araştırmada katılımcıların özellikleri, araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Sosyal destek; *kısa dönemli çatışmaların ve yaşam geçişlerinin, uzun dönemli zorlukların, streslerin ve eksikliklerin üstesinden gelmek, uyum yeterliliğini yükseltmek için hizmet veren bireyler ya da gruplar arasındaki bağlanmalardır*” şeklinde tanımlanabilir (Kaplan ve Kullielä, 1976: Akt., Kazak ve Marvin, 1984).

Özel Eğitim: *“Özel eğitime ihtiyacı olan kişilerin eğitim ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamak için özel olarak yetiştirilmiş eleman, geliştirilmiş eğitim planları ve yöntemleri, bu kişilerin tüm gelişim alanlarındaki nitelikleri ile akademik alanlarındaki yeterliliklerine dayalı uygun ortamlarda sürdürülen eğitimidir”* (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği: 3).

Özel Eğitime İhtiyacı Olan Birey: *“Çeşitli sebeplerle bireysel ve gelişim nitelikleri ile eğitim yeterlilikleri bakımından yaşıtlarından beklenen düzeyden farklılık görülen bireydir”*(Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği: 3).

Özel Eğitim Okul ve Kurumları: *“Özel eğitime ihtiyacı olan kişilere hizmet veren, özel olarak yetiştirilmiş elemanların bulunduğu eğitim planları ve gereçlerinin uygulandığı, MEB bağlı her tür ve kademedeki yatılı ve gündüzlü resmî ve özel okul ve kurumlarıdır”* (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği: 3).

Psikolojik Dayanıklılık: *“Psikolojik dayanıklılık kişinin engel, belirsizlik ve benzeri birçok olumsuz durumla baş etme ve başarılı olma yeteneği olarak görülmektedir”* (Basım-Çetin, 2011a: 83)

BÖLÜM II

2. KONUYLA İLGİLİ KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Özel Eğitim Kavramı

Özel eğitim; “*özel eğitim gerektiren bireylerin eğitim ihtiyaçlarını karşılamak için özel olarak yetiştirilmiş personel, geliştirilmiş eğitim programları ve yöntemleri ile onların özür ve özelliklerine uygun ortamlarda sürdürülen eğitim*” olarak tanımlanır” (Cavkaytar Diken, 2005, s. 9).

Özel eğitim hizmetlerinin sunulmasında özel eğitim öğretmenlerinin yanı sıra Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğinin 15. maddesinde belirtilen özel eğitim hizmetleri kurulu üyelerini de içermektedir. Buna göre özel eğitim hizmetleri, özel eğitim öğretmenleri, gezerek özel eğitim görevi verilen öğretmenler, rehber öğretmen-psikolojik danışmanlar, psikologlar, aile hekimleri, odyologlar, fizyoterapistler, veliler, gönüllü kuruluş yetkilileri, bu alanda yetişmiş ilköğretim müfettişleri, özel eğitim gerektiren bireylerin çalıştığı kurumlardaki iş yeri temsilcileri olabilir. Yine tanımda sözü edilen geliştirilmiş eğitim programları, özür türlerine ve okul tür ve derecelerine göre hazırlanan programların yanı sıra, bireyin gereksinimlerine göre hazırlanan bireyselleştirilmiş eğitim programlarını ifade eder. Özür ve özelliklerine uygun ortamlar ise özel eğitim gerektiren bireyin gereksinimlerini karşılayabilecek biçimde desenlenmiş öğretimi içermektedir. Bu desenlemeler, araç gereçleri, öğretim yöntemlerini, bireye sağlanan olanakları kapsar. “*Örneğin, görme yetersizliği olan bireylerin eğitiminde yazılı materyaller ya kabartma yazı olarak ya da büyük puntolu harflerle kullanılır; işitme yetersizliği olanların eğitiminde işitmeye yardımcı cihazlar kullanılır. Zihinsel yetersizliği olanların eğitiminde daha fazla yapılandırılmış ortamlara yer verilebilir*” (Cavkaytar Diken, 2005, s. 10).

Tüm çocuklar fiziksel nitelikleri ve öğrenme yetenekleri bakımından birbirinden farklıdır. Çocuklar arasındaki bu farklılıklar çoğu kez önemli düzeylerde değildir. Normal şartlarda eğitim hizmetlerinden faydalanmada problemlerle karşılaşmazlar. Özel gereksinimi olan çocuklar olarak isimlendirilen çocukların fiziksel özellikleri veya öğrenme kapasiteleri, bu çocukların eğitimlerinde bireyselleştirilmiş eğitim planları, yani özel bir eğitimi gerektirecek ölçüde farklılık gösterir (Eripek, 2011). Özel Eğitim çoğunluktan farklı ve özel ihtiyaçlı çocuklara sunulan, üstün nitelikli olanları yetenekleri yönünde potansiyellerinin üst düzeye çıkmasını sağlayan yetersizliği engelle dönüştürmeyi önleyen engelli bireyi kendine yeterli hale getirerek topluma katılmasını ve bağımsız, üretken kişiler olmasını destekleyecek becerilerle donatan eğitimidir (Ataman, 2005).

“Özel eğitim hizmetleri sadece bu bireyleri bir araya getirip eğitmeye çalışmanın ötesinde toplumla etkileşim ve karşılıklı uyum sağlama sürecini kapsayacak şekilde planlanmalıdır. Bu, özel eğitim hizmetlerinin var olan hizmetlerin bir parçası değil, sunulan hizmetlerin kendisi olduğu anlamına gelmektedir” (Cavkaytar Diken, 2005, s. 13-15). Hiçbir gerekçeyle özürülülerin eğitim alması engellenemez. Özürülü çocuklara, gençlere ve yetişkinlere, özel durumları ve farklılıkları dikkate alınarak, bütünleştirilmiş ortamlarda ve özürülü olmayanlarla eşit eğitim imkanı sağlanır (Saygın, 2006).

2.1.1. Özel Eğitim Gerektiren Birey

Özel eğitim gerektiren bireyler terimi, *“özürülü ya da engelli olarak nitelendirilen çocukların yanı sıra üstün zekalı ya da yetenekli olan çocukları da kapsamaktadır”* (Cavkaytar Diken, 2005, s. 11).

2.1.2. Özel Eğitimin Amacı

Özel eğitim gerektiren bireylerin; Toplum içindeki rollerini yaşamda uygulayan, diğerleri ile iyi ilişkiler kuran çevresine uyum sağlayabilen, üretken ve huzurlu bir vatandaş olarak büyümeleri ve kendi kendilerine yeterli bir duruma

gelmeleri için temel yaşam yeterliliklerinin geliştirmelerini, uygun eğitim programları ile özel yöntem, personel ve araç gereç kullanarak ilgileri, ihtiyaçları, yetenekleri ve yeterlilikleri doğrultusunda üst öğrenime, iş ve meslek alanlarına ve hayata hazırlanmalarını amaçlar (Cavkaytar Diken, 2005).

2.1.3. Özel Eğitimin Temel İlkeleri

1. Özel eğitim gerektiren tüm bireyler; ilgi, istek, yeterlilik ve yetenekleri doğrultusunda ve ölçüsünde özel eğitim hizmetinden yararlandırılır. Milli eğitim sisteminin genel amaçlarıyla bağlantılı olarak normal gelişim gösteren bireyler gibi özel eğitim gerektiren bireyler de ilgi, istek, yeterlilik ve yetenekleri dikkate alınarak özel eğitim hizmetlerinden yararlandırılmalıdır.

2. Özel eğitim gerektiren bireylerin eğitimine erken yaşta başlanır. Erken müdahale ve erken özel eğitim hizmetlerinin yaygınlaştırılması özel eğitimin vazgeçilmez bir unsurudur.

3. Özel eğitim hizmetleri, özel eğitim gerektiren bireyleri sosyal ve fiziksel çevrelerinden mümkün olduğu kadar ayırmadan planlanır ve yürütülür. Özel eğitimin temel amaçlarından biri özel eğitim gerektiren bireylerin toplumsal yaşama tam katılımlarının sağlanmasıdır.

4. Özel eğitim gerektiren bireylerin, eğitsel performansları dikkate alınarak, amaç, içerik ve öğretim süreçlerinde uyarlamalar yapılarak yetersizliği olmayan akranları ile eğitimlerine öncelik verilir.

5. Özel eğitim gerektiren bireylerin her tür ve kademedeki eğitimlerinin kesintisiz sürdürülebilmesi için her türlü rehabilitasyonlarını sağlayacak kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapılır.

6. Özel eğitim gerektiren bireyler için bireyselleştirilmiş eğitim planı geliştirilir ve eğitim programları bireyselleştirilerek uygulanır. Tıpkı erken müdahale ve erken eğitim uygulamalarında olduğu gibi artık özel eğitim hizmetlerinin sunulmasında vazgeçilmez bir konu, bireyselleştirilmiş eğitim planları ve eğitim programlarının bireyselleştirilmesi konusudur.

7. Ailelerin özel eğitim sürecinin her boyutuna aktif katılmalarının sağlanması esastır. Anne babaların çocukların eğitimine katılıp katılmayacaklarına

ilişkin tartışmalar 1960'lı yıllarda yoğunlaşmış, anne babalar sadece çocuklarının fizyolojik ve psikolojik gereksinimlerini karşılayan kişiler olarak görülmüştür. 1990'lı yıllarda anne babalar çocuklarının ilk ve daimi öğretmenleri olarak görülmüş ve aile katılımının gerekliliği vurgulanmıştır.

8. Özel eğitim politikalarının geliştirilmesinde, özel eğitim gerektiren bireylere yönelik etkinlik gösteren sivil toplum örgütleri ile işbirliği içinde çalışılır. Ülkemizde özürllürlere ilgili pek çok uygulama sivil toplum örgütlerinin itici gücü sayesinde harekete geçmiş ve uygulamaya konmuştur. Özürllürlere alanında yapılan konseyler, şuralar, kongre, sempozyum gibi bilimsel toplantılar özürllürlük alanında çalışan sivil toplum örgütleriyle işbirliklerinin gerçekleştirilmesinde önemli katkılar getirmektedir. 2005 yılı itibariyle ülkemizde özürllürlere alanında faaliyet gösteren 45'e yakın vakıf, üç konfederasyon, beş federasyon, 350'ye yakın dernek bulunmaktadır.

9. Özel eğitim hizmetleri, özel eğitim gerektiren bireylerin toplumla etkileşim ve karşılıklı uyum sağlama sürecini kapsayacak şekilde planlanır (Cavkaytar Diken, 2005).

2.1.4. Engelli Birey ve Nüfusu

Bireyin yaşadığı sürece yaş, cinsiyet, sosyal ve kültürel faktörlere bağlı olarak oynaması gereken roller vardır. Birey yetersizlik yüzünden bu rolleri gereği gibi oynayamaz durumda kalırsa buna özür ya da engel denir. Örneğin, işitme engelli, konuşma güçlüğü yaşayan bireyin okulda, sınıfta sosyal hayatta sözlü iletişime dayalı rolleri istendiği gibi yerine getirememesi, bu nedenden ötürü de oynamak istediği rollerin ona verilmemesi, yetersizliğin yerini engelin alması şeklinde nitelendirilebilir (Özsoy, Özyürek, Eripek, 1998: 5). *“Okul çağı dikkate alındığında (6-18 yaş) bu oran daha da artmakta ve genel nüfusun % 14'ü özel gereksinimli olarak kabul edilmektedir”* (Eripek, 2002: 21).

TC. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı ve Başbakanlık Özürllürlere İdaresi Başkanlığı işbirliği ile “Türkiye Özürllürlere Araştırması” gerçekleştirilmiştir. Araştırmada, Türkiye’de özürllürlere sayısı, özürllürlere oranı, sosyo-ekonomik sorunları, beklentileri, özürllürlük türü, özür oluş sebebi, bölgesel farklılıkların ölçülmesi ile süregelen hastalığa sahip olma oranlarının ölçülmesi

hedeflenmiştir. Araştırma sonucu elde edilen bulgulara göre özürlü olan nüfusun toplam nüfus içindeki oranı %12.29'dur. Bu verilere göre ülkemizde 8.431.937 kişi özürlü olarak yaşamlarını sürdürmektedir. Ortopedik, görme, işitme, dil ve konuşma ile zihinsel özürülülerin oranı % 2.58 iken (1.8 milyon kişi) süreğen hastalığı (diyaliz ve diyabet hastalığı) olanların oranı ise % 9.70 dir (6.6 milyon kişi). Genel nüfusun %12,9'u okuma yazma bilmezken, engellilerde bu oran 3 kat daha fazladır (%36,3)'dür. Engellilik oranları bölgelere göre incelendiğinde, görme, işitme, dil ve konuşma, ortopedik ile zihinsel engelli olanların oranı % 3.22 ile en yüksek Karadeniz Bölgesinde, % 2.23 ile en düşük Marmara Bölgesinde gözlenmektedir (ÖİB, DİE, Türkiye Özürülüler Araştırması, 2002).

2.1.5. Özel Eğitim Okul ve Kurumları

Özel eğitim gereksinimi olan bireylerin, eğitim alabilecekleri ortamlar ülkemizde üç okul türüyle sağlanmaktadır (Batu, Kırcaali-İftar: 10). Bu okul türleri aşağıdaki başlıklar altında toplanmaktadır:

Ayrı Özel Eğitim Okulları: Bu okullar, gündüzlü ya da yatılı özel eğitim okullarıdır. Bu kullardaki öğrenciler, belli bir engel grubunda benzer özellikler gösteren öğrencilerdir. Eğitim Uygulama Okulları, İş Eğitim Merkezleri, İş Okulları adı altında açılmış okullardır. Bu okullarda öğrencilere akademik beceriler kazandırmanın yanı sıra, bazı mesleki becerilerin kazandırılması da hedeflenmektedir.

Normal Eğitim Ortamlarındaki Özel Eğitim Sınıfları: Normal eğitim okullarının bünyesinde yer alan özel eğitim sınıflarıdır. Eski adları ile "Alt Özel Sınıflar" dır. "Bu sınıflar, özel gereksinimli öğrencilerin normal eğitim veren okulların çatısı altında eğitim almalarına olanak vererek; özel gereksinimli öğrencilerin teneffüs, beden eğitimi dersi gibi zamanlarda normal yaşlılarıyla bir arada olmalarına imkan vermektedir".

Normal Eğitim Ortamlarındaki Normal Sınıflar: Kaynaştırma olarak adlandırılan bu uygulamada özel gereksinimli öğrenci diğer akranlarıyla aynı sınıfta eğitim alır. Burada, herhangi bir engel grubundaki öğrencinin gerekli destek eğitim

hizmetleri sağlanarak, normal eğitim görmesi söz konusudur. Tam zamanlı kaynaştırma, kaynak oda/destek eğitim odası destekli kaynaştırma ya da yarı zamanlı kaynaştırma şeklinde uygulanır.

Ülkemizde zihin engelliler, işitme engelliler, görme engelliler, ortopedik engelliler, uzun süreli hastalığı olan çocuklar olmak üzere beş engel grubundaki çocuk ve gençlere özel eğitim okullarında özel eğitim hizmetleri sunulmaktadır. Bütün bu engel gruplarındaki çocuklardan durumu uygun olanlara, normal okul ve sınıflarda, akranları ile beraber en az kısıtlayıcı eğitim ortamlarında tam zamanlı olarak kaynaştırma eğitimine alınmakta, özel eğitim sınıfları ve destek eğitim yoluyla eğitim hizmetlerinden yararlandırılmaktadır.

Özel Eğitim Okul ve Kurumları;

- Görme Engelliler Okulu
- İşitme Engelliler Okulu
- İşitme Engelliler Çok Programlı Lisesi
- Ortopedik Engelliler İlköğretim Okulu
- Ortopedik Engelliler Meslek Lisesi
- Hastane İlköğretim Okulu
- Eğitim ve Uygulama Okulu (Öğretilebilir Zihin Engelli Çocuklar İçin)
- Meslek Okulu (Eğitilebilir Zihin Engelli Çocuklar İçin)
- Mesleki Eğitim Merkezi (Yetişkin Zihin Engelliler İçin)
- Bilim ve Sanat Merkezi (Özel Yetenekliler İçin)
- Görme Engelliler Basımevi ve Akşam Sanat Okulu
- Özel Eğitim Sınıflarından oluşmaktadır.

2012 Yılında Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde yapılan değişiklikten sonra Otistik Çocuklar Eğitim Merkezi ile Eğitim Uygulama Okulu ve İş Eğitim Merkezi; Özel Eğitim Uygulama Merkezi adı altında birleştirilmiştir. 4+4+4 sistemine geçişle birlikte İlkokul kısmı: “Özel Eğitim Uygulama Merkezi (I. Kademe). Ortaokul Kısmı: Özel Eğitim Uygulama Merkezi (II. Kademe). İş Eğitim

Kısmı ise Özel Eğitim İş Uygulama Merkezi (III. Kademe). İş okulları ise Özel Eğitim Mesleki Eğitim Merkezi olarak yeniden düzenlemiştir.

MEB istatistiklerine göre 2012-2013 öğretim yılı itibariyle kurum ve öğrenci sayıları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

S.No	Okul Türü	Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı	Öğretmen Sayısı	Derslik Sayısı
1	Toplam	1479	252025	11013	5975
2	Özel Eğitim Örgün Eğitim	1261	220649	10344	5290
3	Özel Eğitim Okulu	122	1006	222	178
4	İlkokul (İşitme Engelliler)	45	1241	494	358
5	Ortaokul (İşitme Engelliler)	45	2336	583	255
6	İlkokul (Görme Engelliler)	16	671	219	167
7	Ortaokul (Görme Engelliler)	16	734	243	131
8	İlkokul (Ortopedik Engelliler)	3	339	65	46
9	Ortaokul (Ortopedik Engelliler)	3	303	40	15
10	İlkokul (Hafif Düzeyde Zihinsel)	52	987	362	438
11	Ortaokul (Hafif Düzey Zihinsel)	52	1671	503	193
12	Özel Eğitim Uygulama Merkezi	217	7224	2116	1593
13	Özel Eğitim Uygulama Merkezi	214	4620	1554	384
14	İlkokulu (Uyum Güçlüğü)	1	16	4	4
15	Ortaokul (Uyum Güçlüğü)	1	52	14	8
16	Özel Eğitim İlkokulu	104	868	1093	787
17	Özel Eğitim Ortaokulu	72	874	92	84
18	Özel Eğitim Meslek Lisesi	2	98	34	5
19	Özel Eğitim Meslek Lisesi	19	2149	402	189
20	Özel Eğitim İş Uygulama	172	2583	885	211
21	Özel Eğitim Mesleki Eğitim	2	8	4	-
22	Özel Eğitim Mesleki Eğitim	103	6096	1415	334
23	Bilim ve Sanat Merkezi	66	11268	669	685

2.1.6. Türkiye’de Özel Eğitimin Tarihçesi

Türkiye’de özel eğitim çalışmalarının başlangıcı aslında çok eskilere dayanmaktadır. Hatta Osmanlı dönemindeki Enderun Mekteplerinin dünyada üstün zekâlı çocukların eğitimleri açısından en eski örnek olduğu söylenmektedir. 1889’da, ilk olarak Grati Efendi isminde bir kişi İstanbul Ticaret mektebi içerisinde bir bölümde işitme ve görme engelliler için bir sınıf açılmasını sağlamıştır. *“Daha sonra bu sınıflar ayrı bir okula dönüşmüş ve bu okulda işitme ile görme engelli öğrencilere 1912 yılına kadar eğitim verilmiştir. 1912 yılında kapatılan bu okulun ardından 1921 yılına kadar özel eğitim alanında kaynaklarda bir gelişmeye rastlanmamıştır. 1921 yılında Kurtuluş Savaşı döneminde İzmir’de “Özel İzmir Sağırlar ve Körler Müessesesi” adıyla bir okulun açıldığını, İzmir’deki görme engelliler okulunu 1923’te yine İzmir’de işitme engelliler okulunun takip ettiğini görmekteyiz. Önceleri Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı’na bağlı olan okullar 1950’de çıkan bir yasa ile Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlanmıştır”* (Güven, 2003, s.61). Üstün zekalı ve üstün yetenekli kişilerin eğitimi konusunda ise Cumhuriyet Dönemi’nde, 1948 yılında, İdil Biret - Suna Kan Yasası adıyla bilinen yasa kabul edilmiş ve böylece üstünlerin eğitimi yasal olarak güvence altına alınmıştır (Ataman, 1997).

2.2 Sosyal Destek

Pearson (1986) sosyal desteğin güvenlik ve kendini ifade etme ayrıca ait olma duygularına olumlu etkide bulunan önemli bir başa çıkma biçimi olduğunu söylemiştir. Sosyal olarak destekleyici çevrelerin değerlerin ve duyguların paylaşımına aracılık ettiğini gereksinimlerin giderilmesi yoluyla sosyal rollerin yerine getirilmesini kolaylaştırdığını, hayatta karşılaşılan yeniliklerin getirdiği rollerin üstesinden gelinmesine ve kimliklerin sürdürülmesine etkide bulunduğunu belirtmektedir.

Sosyal destek ihtiyacı Avrupa ve Amerika toplumlarında daha kurumsal olanaklarla, Türkiye’de ise hısımlar ve yakınlarla giderilmektedir (Baltaş ve Baltaş, 1997). Baltaş ve Baltaş yakınların verdiği desteğin, duygusal içerik bakımından eksik kurumsal destekten etkili olduğunu ileri sürmüşlerdir.

2.2.1. Sosyal Destek Modelleri

Tampon etkisi modeli: Kişilerin baskı yaratacık durumlar ile karşılaştığında, sorunların çözülebilmesi için sosyal destek ağına bağılı bireylerin gerekli kaynakları temin etmesine dayanır (Krespi, 1993). Sosyal destekler, baskı yaratan durumların değeriendirilmesini etkileyerek bu olayların kişinin psikolojik ve fiziksel sağığı üzerindeki negatif etkiyi azaltma görevi görürler (Cohen ve Wills, 1985). Cohen ve Wills (1985) Sosyal desteklerin, kişinin yaşadığı problemlere çözüm bularak, sorunun değeriendirilen önemini azaltarak, kişilerin baskıya duyarlılıklarının azalmasına yol açtığını söylemişlerdir.

Temel etki modeli: Sosyal destek kaynakları kişilerin psikolojik ve fiziksel sağığının korunması bakımından önemlidir. Sosyal destek kişilerin sağığı üzerinde olumlu etkiye neden olur ve kişinin negatif yaşantılardan uzaklaşmasına yardım edebilir (Cohen ve Wills, 1985). Cohen ve Wills'e (1985) göre kişinin çevresinden aldığı pozitif dönüşler, kişinin kendisine ve diğeriilerine güven duymasına, ait olma ve kendisine değeri verme duygularına neden olarak, kişinin çöküntüden ve baskıdan korunmasında etkili olacaktır. Sosyal açıdan kabul görme duygusu bireyin özgüvenini arttırmanın yanında, yaşamının netlik kazanmasına da yardımcı olur (Krespi, 1993).

2.2.2. Sosyal Desteğinin Önemi ve İşlevleri

Sosyal destek, bireyin kendisine değeri verildiğini gösterir ve bireyin stresle başa çıkabilmesinde tampon görevi görür. Sosyal destek, bireylerin karşılaştıkları stresli olayları gerçekçi bir şekilde değeriendirmelerini ve yeteneklerini güçlendirerek alternatif başa çıkma yöntemleri geliştirmelerinin yanı sıra değerililik ve yeterlilik duygularının daha az tehdit edilmesini sağlamaktadır (Pearson, 1986). Baltaş (2000) sosyal desteklerin stres yaratan durumu ortadan kaldırmaları bile, bireylerin kaygı düzeylerini azaltarak onların daha iyimser olmalarına, zorlayıcı

durumlarla başa çıkmada yeni çözümler üretmelerine yardımcı olup çaresizlik duygularını azalttıklarını ifade etmiştir.

Sosyal destekler, bireylere gereksinim duydukları hizmetleri ve malzemeleri sağlayarak duygusal rahatlık verirler, beklenen sorunlarla ilgili olarak bireylere rehberlik ederek bu sorunlarla başa çıkma yolları sunarlar, bireylerin performanslarını geliştirici geribildirimler sunarlar, olumlu uyuma ve kişisel gelişime katkıda bulunurlar, hem günlük yaşamda hem de gereksinimler ve krizler anında bireyler arası bağlantılar sağlayarak onları stresin olumsuz etkilerine karşı korurlar (Kazak ve Marvin, 1984; Sarason ve diğerleri, 1983).

Sosyal desteğin yapısal (nicel) özellikleri ağ büyüklüğü, ağ yoğunluğu ve sınır yoğunluğu olarak üç boyutta incelenmektedir.

Ağ büyüklüğü, bireyin doğrudan ilişkide bulunduğu kişi sayısıdır. Her ne kadar bireyin sahip olduğu sosyal destek ağının büyüklüğü, bireyin psikolojisinde olumlu etkilere sahip olsa da sayıdan çok sosyal destek ağının niteliksel özellikleri daha önemlidir.

Ağ yoğunluğu, ağ üyeleri arasındaki gerçek ilişki sayısını ifade eder. Ağ yoğunluğu, ağ üyelerinin birbirlerini tanıma ve birbirleriyle etkileşimde bulunma derecesidir.

Sınır yoğunluk, iki sosyal sistem arasında ya da ağın farklı kısımları arasında olabilecek etkileşimlerin oranıdır. Örneğin evli bir çiftin ağ içinde birlikte paylaştıkları üye sayısıdır.

Sosyal desteğin işlevsel (nitel) yönünde ise çevresindeki kişilerden aldığı desteğin ne kadar yararlı ve doyurucu olarak algılandığı önemlidir. Bireyin sırlarını paylaştığı, güven duyduğu, değer verdiği kişilerle kurduğu yakın bağ sosyal desteğin niteliksel (işlevsel) yönünü oluşturmaktadır (Cohen ve Wills, 1985).

Sosyal desteğin işlevsel boyutu, ağ karşılıklılığı ve ağ boyutluluğu olarak iki boyutta incelenmektedir.

Ağ karşılıklılığı duygusal ve araçsal yardımın hem alınması hem verilmesi olarak tanımlanmaktadır. Sistemdeki yardım dengesini gösteren bu özellik, etkili ve araçsal yardımın karşılıklı olarak verilip verilmediğini göstermektedir.

Ağ boyutluluğu ise bir sosyal ilişki tarafından karşılanan farklı işlevlerin varlığını göstermektedir (Kazak ve Wilcox, 1984; Krepsi, 1993).

2.3.Psikolojik Dayanıklılık

Kobasa (1979) psikolojik dayanıklılık modelini Illinois belediyesinde çalışan orta ve üst düzey yöneticiler üzerinde yaptığı çalışmalar sonucunda geliştirmiştir. Yaşları 40-49 arası değişen 670 erkek yöneticiye son üç yıl içerisinde başlarından geçen stresli olayları ve geçirdikleri hastalıkları listelemesi istenerek stres seviyeleri ve geçirdikleri hastalık açısından değerlendirilerek iki gruba ayrılmış ve grupları karşılaştırmıştır. Kobasa bulguları analiz ettiğinde yoğun stres yaşadığını listeleyen ancak düşük hastalık beyan edenlerin bağlanma, meydan okuma ve kontrol özelliklerine sahip olduğunu ve bu kişilerin kendilerini işlerine adadıklarını, zorlukları olarak değil yeteneklerini geliştirecekleri bir fırsat olarak gördüklerini ve yaşamlarındaki olayların kontrolünü kendi ellerinde tuttuklarını hissettiklerini bulmuş ve psikolojik dayanıklılık modelini kendini adama, kontrol ve meydan okuma boyutları ile açıklayarak geliştirmiştir. Gentry ve Kobasa'ya (1984) göre ise psikolojik dayanıklılığı stresin olumsuz etkilerini azaltan ve hastalığa yol açan organizmik gerginliği önleyen bir kişilik özelliği olarak değerlendirmiştir. Benzer bir tanımlamayı yapan Kobasa, Maddi ve Khan (1982) psikolojik dayanıklılığı stres için direnç kaynağı olarak etkin bir kişilik özelliği olduğunu belirtmişlerdir. Teorik perspektiften değerlendirildiğinde dayanıklılık stres verici durumlarla karşılaşıldığında direnç kaynağı olarak işlev gören kişilik özelliğidir. Hunter (2001) ise psikolojik dayanıklılığı genel olarak bir başarı veya uyum sağlama süreci olarak tanımlar. Bu bakış açısından psikolojik dayanıklılık kişinin çevresinde meydana gelen bir tehdit, trajedi, ailesel sıkıntılar, işle ilgili sıkıntılar, ciddi sağlık problemleri, parasal problemler gibi ciddi sıkıntılar karşısında kişinin uyum sağlama süreci olarak değerlendirilebilir.

Kobasa'ya (1979) göre psikolojik dayanıklılık zengin, çeşitli ve karlı çocukluk tecrübeleriyle gelişen kararlı bir kişilik yapısıdır. Funk (1992) ise psikolojik dayanıklılığın stresli yaşam olayları karşısında sağlıklı kalmayı sağlayan bir kişilik özelliği olduğunu ifade etmiştir. Benzer şekilde Kobasa, Maddi ve Kahn (1982) de psikolojik dayanıklılığın stres verici durumlarla karşılaşıldığında strese karşı direnç kaynağı olarak işlev gören bir kişilik özelliği olduğunu ifade etmişlerdir.

Diğer yandan psikolojik dayanıklılık kişinin zor durumlar karşısında kendini yeniden toparlaması, değişim ve felaketlerin üstesinden başarı ile gelme yeteneği olarak da ifade edilebilir (Garmezy,1991). Kobasa ve arkadaşları (1982) psikolojik dayanıklılığa sahip bireylerin daha az sıklıkta hastalandıklarını, kişisel gelişim ve büyüme için stresli yaşam olaylarını fırsata dönüştürme yeteneğine sahip olduklarını belirtmişlerdir. Benzer olarak Maddi ve Kobasa (1979) da dayanıklı bireylerin stres ve üzüntüyü dönüştürebilme yeteneğine sahip olduğunu ifade etmişlerdir.

Psikolojik Dayanıklılık; yılmazlık, kendini toparlama gücü, psikolojik sağlamlık ve dayanıklılık gibi adlarla çevrilmiştir. Basım ve Çetin (2011b) ulusal literatürdeki kavram çeşitliliğinin azaltılması ve kavramın, içinde yer aldığı alanda çalışmalar yapan öğretim üyelerinin görüş, düşünce ve fikirleriyle doğru olarak adlandırılmasını temin etmek amacıyla bir ön çalışma yapmış. Bu kapsamda kavramın literatürde yer alan çeşitli tanımları ile kavrama yönelik yaklaşımları özetleyen bilgi notunu da içeren bir anket formu hazırlanmış ve kavrama yönelik çalışmalar yaptığı belirlenen öğretim üyelerine elektronik posta yoluyla gönderilmiştir. Söz konusu ankette öğretim üyelerinden, ulusal bağlamda daha önce yapılan çalışmalarda kavramın Türkçe karşılığı olduğu değerlendirilen; ‘Kendini toparlama gücü’, ‘Toparlanma’, ‘Güçlülük’, ‘Psikolojik güçlülük’, ‘Direncililik’, ‘Yılmazlık’, ‘Sağlamlık’, ‘Psikolojik dayanıklılık’, ‘Dayanıklılık’, ‘Psikolojik sağlamlık’ adlandırmalarının kavramı ne derece ifade ettiği konusundaki görüşlerini 7 noktalı bir ölçek üzerinde ağırlıklandırmaları istenmiştir. Ankete çeşitli üniversitelerden psikiyatri ve psikoloji alanında profesör ve doçent unvanına sahip toplam 23 öğretim üyesi katılmıştır. Anket sonuçlarına bakıldığında; İngilizce’ de ‘resilience’ olarak ifade edilen kavramı en iyi açıklayan Türkçe karşılığın ‘psikolojik dayanıklılık’ olarak ifade edildiği görülmüştür.

1. Kendini Adama

Kendini Adama, psikolojik dayanıklılığı oluşturan etkenlerden biridir. Kobasa (1979) kendini adamayı bireyin yaşamın çeşitli alanları ile ilgilenme eğilimi olarak ifade eder. Maddi ve Kobasa (1984) göre psikolojik dayanıklılık özelliği olan

bireyler, başlarına ne gelirse gelsin yaptıkları işe sınıksız sarılırlar ve çevreleri oldukça geniştir. Kendini adama yönü güçlü olan bireyler, aileleriyle, akrabalarıyla, iş arkadaşlarıyla ilişkilerini iyi bir şekilde sürdürmeye çalışırlar. Kendini adama yönü güçlü olan insanlar, birbirlerinden uzaklaşmaktansa birbirlerine tutunarak, onlara önemli ve ilginç gelen tecrübe ettikleri yönleri bulmak için birbirlerine güvenirler. Kendini adama boyutuna sahip olanlar, farklı sosyal etkinlikler içinde bulunurlar ki böylece çevrelerindeki arkadaş sayılarını arttırmış olurlar. Başlarına üzücü bir olay geldiğinde ise birçok yönden destek alarak üzüntülerini paylaşırlar, sosyal etkinlikler sayesinde ise sıkıntılı durumlardan uzaklaşma fırsatı bulmuş olurlar. Kendini adama boyutu yüksek olan bireylerin düşünce sistemleri herhangi bir stresli yaşam olayının tehdit düzeyini minimize eder. Bu bireylerin stres yaşanan durumlarla karşılaştıklarında diğerlerinden yardım isteme ve sağduyu yeteneği gelişmiştir (Kobasa, Maddi ve Kahn, 1982).

Kobasa'ya (1979) göre hayatlarının birçok alanıyla (aile, iş, evlilik, ev) bağlantılı olarak hissedilen bireyler hayatının bu alanlarına karşı yabancılaşmış hissedene göre daha sağlıklıdır. Kendini adama bireylerin inanç sistemleri herhangi bir stres verici yaşam olayını tehdit olarak algılanmasını minimize eder. Kendini adayan bireyler stres veren durumları sahip olduğu kaynaklarla ilişkilendirirler ve stresle karşılaştıklarında diğerlerinden yardım isteme eğilimi gösterirler ve sağduyu sahibidirler. Ayrıca kendini adayan bireyler çevresine karşı pasif ve kaçınan olmak yerine aktif ve girişimci özelliklere sahiptir (Kobasa ve ark. 1982).

2. Meydan Okuma

Psikolojik dayanıklılığı oluşturan bir diğer özellik de meydan okumadır. Bu özellik bilginin kolay yollardan elde edilmediğini çaba, zahmet gerektirdiğini aynı zamanda sıkıntının, zorlukların bireyi geliştirdiğini bireye öğretir. Bu bireyler yaşamda durağanlıktan daha ziyade değişimi normal olarak değerlendirirler ve bu değişim beklentisi onlarda güvenlik tehdidi olarak değil gelişimi teşvik edici unsur olarak algılanır. Meydan okumada olayların gelişimi teşvik edici olarak algılanmasının nedeni bu bireylerin yaşadıkları durumları yeniden

düzenleyebileceklerine olan inançlarıdır (Kobasa ve ark. 1982). Stres yaşanıldığında meydan okuma özelliği olan bireyler bir tehdit durumunda durumu tekrar düzenleme özelliği gösterirler. Bu bireyler ilginç ve çeşitli yaşam tecrübelerine önem verirler. Çevrelerine karşı çok samimi ve stresle baş etmede kaynaklarını nasıl kullanacaklarını ve nasıl ulaşacaklarını iyi bilirler. Durumların etkili bir şekilde değerlendirilmesi ve yorumlanması yeteneğine sahiptirler. Bu bireyler için başa çıkma kişisel gelişim ve olgunlaşma için stresli yaşam olayları bir fırsattır (Kobasa ve Puccetti, 1983).

3. Kontrol

Stresli durumlarla karşılaşan bireyler veya stres deneyimleyenler çevresini kontrol etmede ve yaşamlarında ne olduğu üzerinde kontrol sahibidirler (Kobasa, 1979). Dayanıklı birey yaşamı ile ilgili üç tür kontrole sahiptir; (a) karar kontrolü, stresle baş edebilmek için çeşitli kaynaklar arasında seçim yapabilme yeteneği, (b) bilişsel kontrol, devam eden yaşam planlarında çeşitli stres verici yaşantıların yorumlanması, değerlendirilmesi ve şiddetli stres etkilerinin azaltılması yeteneği, (c) başa çıkma becerileri, tüm durumlara karşı başarı elde etme arzusu geliştirme ve farklı stres etkilerine daha zengin ve farklı kaynak sağlama yeteneğidir (Kobasa,1979). Kontrol, kendini adama ve meydan okumanın birbirleriyle ilişkisi olduğunu gösterse de, hepsi aynı şey olmaktan uzaktır. Üç davranış tutumu da yaşamın görev ve sıkıntılara karşı koymada iyimserlik ve yılmazlık sağlamaktadır (Maddi ve Kobasa, 1984). Psikolojik dayanıklılık kavramını üç temel özellik ile ele alınmışlardır. Bunlar:

1. *“Birinci temel psikolojik dayanıklılık özelliği, olumsuzluklara rağmen mevcut zorlukları aşabilen ve beklenenden daha iyi gelişim gösteren bireylerin ayakta kalmalarını sağlayan özellik veya kişisel bir yeteneğe sahip oldukları inancını tanımlamak için kullanılmıştır. Olumsuz ve zorlu yaşam koşullarında yetişmiş olmasına rağmen ünlü ya da başarılı olmuş kişilerin yaşam öyküleri bu temel olgu ile ilişkilidir. Bu ilişki, yüksek risk altında yetişen çocukların ve yüksek risk altındaki grupların başarılı sonuçlar elde edebileceği değişkenleri belirlemeyi amaçlayan sistematik psikolojik dayanıklılık çalışmalarında da karşılaşılan sonuçlar ile paralellik ve uyum göstermiştir”*

2. *“İkinci temel psikolojik dayanıklılık özelliği, stresli yaşam deneyimleri karşısında bireyin çabuk uyum sağlayabilme yeteneğine işaret eder. Bu tür psikolojik dayanıklılık olgusu çalışmalarında boşanma, ailede çatışma gibi temel stres faktörü odak noktası olarak alınmıştır”*
3. *“Üçüncü psikolojik dayanıklılık özelliği ise, doğal felâket yaşama, çok sevilen yakınını kaybetme, kazalara maruz kalma gibi travmaları atlatma durumudur. Üçüncü grup ile ilgili araştırmalar, yaşanan travmanın olası etkilerinden kurtulma konusunda önemli rol oynayan bireysel özellikler ve farklılıkları irdeleyen çalışmalardır” (Aktaran, Ülker, 2012: 12).*

Kişiler bu streslerden az ya da çok etkilenebilir, bu çok normaldir. Önemli olan bu stresten kurtulabilecek güce ve belirli yeteneklere sahip olmaktır. Stres durumları ya da travmatik durumlar gelmeden tedbirlerin alınması gerekir. Nash ve Fraser (1998) dayanıklı bireylerin belirli özelliklere sahip olduğunu belirtmişlerdir. Bu özellikler;

- *“Başa çıkma yeteneği: Gündelik yaşamın güçlükleriyle uygun ve yeterli bir biçimde başa çıkabilme,*
- *Baş a çıkma için gerekli psikolojik kaynaklara sahip olma: Gündelik yaşamın güçlükleriyle uygun ve yeterli bir biçimde baş a çıkabilme için gerekli olan içsel kaynaklara sahip olabilme,*
- *Strese karşı kontrol kapasitesi: Gündelik yaşamın güçlükleri karşısında hissedilen strese karşı yeterli düzeyde kontrol kapasitesine sahip olma, stres karşısında kontrolünü yitirmeme,*
- *İnsanlara yönelik ilgi: Sosyal çevreye karşı genel olarak olumlu bir bakış açısına sahip olma,*
- *Sosyal Yanıtlayıcılık: Gelişim dönemine uygun doğal duygu alışverişinde bulunabilme,*
- *Yüksek benlik saygısı: Kendiliğe ilişkin olumlu özellikler atfetme,*
- *Öz farkındalık: Kendini tanıma, içe bakış a sahip olma,*
- *İşbirliğine Yatkın: İşbirliği davranışına yatkın olma, yardım vermeye ve almaya hazır olma,*

- *Kişiler arası ilişkilerde duygusal yakınlık kurma isteği: Kişiler arası ilişkilerde duygusal yakınlık kurmaya yakın ve açık olma,*
- *Etkili örgütsel davranış: Problemlere yaklaşımda etkili örgütsel davranış sergileme,*
- *Aktif problem yönelimli hareket etme: Problemlere yaklaşımda aktif hareket etme,*
- *Düşünerek eylemde bulunma: Eylemde bulunmadan önce duyguların etkisinde kalmadan, o eylemin sonuçlarını düşünerek hareket etme,*
- *Gerçeği doğru biçimde değerlendirme: Yaşamsal gerçekleri doğru değerlendirme, güçlük yaşamama, bilişsel çarpıtmalara sahip olmama,*
- *Olumlu nesne ilişkiselliği: Bireyin ilişki içerisinde bulunduğu insanları psikolojik açıdan otonom, sürekli ve kalıcı bir psikik varlığa sahip biçimde kavraması” (Akt. Eminağaoğlu, 2006: 9-10).*

2.4. İlgili Araştırmalar

Bu bölümde, psikolojik dayanıklılık ve mesleki sosyal destek konularında yurt içinde ve yurt dışında yapılan araştırmalara yer verilmiştir.

2.4.1. Psikolojik Dayanıklılıkla İlgili Yurt İçinde ve Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar

Psikolojik dayanıklılık ile ilgili yürütülen çalışmaların öncüsü Kobasa (1979) sayılabilir. Kobasa, Illinois belediyesinde çalışan orta ve üst düzey yöneticiler üzerinde yaptığı çalışmalar sonucunda psikolojik dayanıklılık modelini geliştirmiştir. Yaşları 40-49 arası değişen 670 erkek yöneticiye son üç yıl içerisinde başlarından geçen stresli olayları ve geçirdikleri hastalıkları listelemesi istenerek stres seviyeleri ve geçirdikleri hastalık açısından değerlendirilerek iki gruba ayrılmış ve grupları karşılaştırmıştır. Kobasa bulguları analiz ettiğinde yoğun stres yaşadığını listeleyen ancak düşük hastalık beyan edenlerin kendini adama, meydan okuma ve kontrol özelliklerine sahip olduğunu ve bu kişilerin kendilerini işlerine adadıklarını, zorlukları tehdit olarak değil yeteneklerini geliştirecekleri bir fırsat olarak

gördüklerini ve yaşamlarındaki olayların kontrolünü kendi ellerinde tuttuklarını hissettiklerini bulmuş ve psikolojik dayanıklılık modelini kendini adama, meydan okuma ve kontrol boyutları ile açıklayarak geliştirmiştir. Kobasa ve arkadaşları (1982) stres ve hastalık arasında tampon işlevi gören psikolojik dayanıklılığın etkililiğini belirlemek için yaptıkları çalışma sonuçlarında strese karşı direnç kaynağı olarak psikolojik dayanıklılığı etkili bulmuşlardır. Ayrıca psikolojik dayanıklılığın stres koşullarında sosyal destek ağının genişlemesinde önemli bir özellik olarak bulunmuştur.

Eminağaoğlu (2006) bir çalışmasında İzmir'de sokakta yaşayan çocukların dayanıklılık özelliklerini ve bu özelliklerin kontrol grubu olarak seçilen, çalışan çocukların dayanıklılık özelliklerinden hangi açılardan farklılaştığı ile sokak çocuklarının aile ve sokakla ilişkili bazı risk ve koruyucu faktörler açısından özelliklerinin, dayanıklılıklarıyla olan ilişkisini belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın deneklerini “İzmir'de yaşayan 12-16 yaş arası 27 sokak çocuğu ve kontrol grubunu oluşturan, sokakta kalma yaşantısı hiç olmamış 12-16 yaş arası 27 çalışan çocuk oluşturmaktadır”. Araştırmada veri toplama araçları olarak, Rorschach testi, araştırmacının oluşturduğu bilgi formu ve WISC-R Testi kullanılmıştır. Araştırmada görüşme tekniği kullanılmıştır. Normal dağılıma sahip değişkenlerde tek yönlü kovaryans analizi (ANCOVA), normal dağılım göstermeyen değişkenlerde Mann-Whitney U testi kullanılmıştır. Çalışma sonuçları, sokak çocuklarının işbirliği davranışına ve duygusal yakınlık kurmaya daha yatkın olduğunu göstermiştir. Ayrıca, annelerinden ayrı kalma öyküsüne sahip sokak çocuklarının depresif duygulanımı, annelerinden ayrı kalmamış olan sokak çocuklarınınkinden daha fazla olduğu bulunmuştur. Oktan (2008) araştırmasında, üniversite sınavına hazırlanan ergenlerin psikolojik sağlamlıklarının; cinsiyetlerine, ÖSS sınavına kaçınıcı kez girdiklerine, problem çözme becerilerine ve yaşam doyumlarına göre farklılık gösterip göstermediğini ve öğrencilerin psikolojik sağlamlıkları ile başa çıkma becerileri ve algılanan sosyal destek düzeyleri arasında bir ilişki olup olmadığını incelemiştir. Araştırma, üniversite sınavına hazırlanan 495 kız ve erkek ergen üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırma kapsamında, “Kişisel Bilgi Formu”, “Sağlamlık ve Ergen Gelişimi Ölçeği”, “Problem Çözme Becerileri Envanteri”,

“Stresle Başa Çıkma Tutumları Ölçeği”, “Algılanan Sosyal Destek Ölçeği” ve “Yaşam Doyumu Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırmada betimsel olmakla beraber, verilerin analizinde, t- Testi, ANOVA ve Çok Yönlü Hiyerarşik Regresyon Analizi tekniği kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara dayalı olarak; üniversite sınavına hazırlanan ergenlerin psikolojik sağlamlıklarının; cinsiyete, ÖSS sınavına kaçınıcı kez girdiklerine, problem çözme becerilerine ve yaşam doyumlarına göre anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Terzi'nin (2005) öznel iyi olmaya ilişkin psikolojik dayanıklılık modeli sunduğu araştırmasına 222 kız, 173 erkek toplam 395 üniversite öğrencisi katılmış ve Bilişsel Değerlendirme Ölçeği, Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği, Başa Çıkma Yolları Ölçeği, Benlik Saygısı Ölçeği, Sürekli Kaygı Envanteri ve Yaşam Doyumu Ölçeğini yanıtlamışlardır. Araştırma sonuçlarında psikolojik dayanıklılığın başa çıkma ve bilişsel değerlendirme üzerinde doğrudan etkili olduğu bulunmuştur. Bu sonuca göre de psikolojik dayanıklılığı yüksek olan bireylerin stresi daha az tehdit edici olarak bilişsel yorumlama yaptığı ve bu yönde bir başa çıkma stratejisi belirlediği ifade edilmiştir. Terzi'nin (2008) 66 kız, 74 erkek toplam 140 üniversite öğrencisinin katılmış olduğu ve Psikolojik Dayanıklılık ve Çok Boyutlu Sosyal Destek Ölçeklerini kullandığı araştırmasında psikolojik dayanıklılık ve sosyal destek arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre psikolojik dayanıklılık ve algılanan sosyal destek arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Sezgin'in (2009) öğretmenlerin organizasyonel bağlılıklarını psikolojik dayanıklılık ve bazı demografik değişkenler açısından incelediği araştırmasına Ankara'da çalışan 405 ilköğretim öğretmeni katılmıştır. Araştırmada Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği III-R ve Organizasyonel Bağlılık Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre psikolojik dayanıklılığın ilköğretim öğretmenlerinin organizasyonel bağlılığının yordanmasında önemli olduğu bulunmuştur. Araştırmada elde edilen bir başka sonuç ise cinsiyet ve yaşın psikolojik dayanıklılık açısından bir farklılık göstermediğidir. Emmy Werner 1970'lerde dayanıklılık kavramını ilk kullanan bilim insanlarından olmuştur. Kauai'den bir dizi çocuğu incelemiştir. Kauai oldukça fakir bir Hawaii adasıdır. İncelemedeki çocukların çoğu

alkolik yada akıl hastası ailelere sahiplerdir. Ailelerin çoğuda aynı zamanda işten çıkarılmıştır. Werner, bu kötü durumda yetişen çocuklarda, üçte ikisinin ileriki onlu yaşlarında kronik işsizlik, madde kullanımı ve evlilik dışı çocuk sahibi olma gibi zarar verici davranışlar gösterdiklerini belirtmişlerdir. Fakat bu gençlerin üçte biri ise bu zarar verici davranışlarda bulunmamışlardır. Werner, ikinci gruba dayanıklı adını vermiştir. Dayanıklı çocuklar ve ailelerinin, onları dayanıksız çocuk ve ailelerinden farklı kılan özellikleri bulunmaktadır (Aktaran; Gökmen, 2009: 20).

Psikolojik dayanıklılık kavramıyla ilgili çalışmaların çoğu, özellikle yoğun stresle karşı karşıya olan bireylerin psikolojik sağlıklarıyla ilgili olarak yapılmıştır (Durak, 2002). IBT çalışmasında stres durumlarında korunan sağlıklı tutum olarak ifade edilen psikolojik dayanıklılık, çok geniş bir yelpazede çalışılmaktadır. Psikolojik dayanıklılık, hayatı tehdit eden savaş mücadelelerine girmiş bireylerde (Bartone, 1999) göçmenlerin yaşadığı kültür şoku sürecinde (Kuo ve Tsai, 1986) yurt dışında görev yapan kişilerde (Atella, 1989), işini kaybeden çalışanlar ve çocukları evden erken yaşta ayrılan ebeveynlerde (Crowley, Hayslip ve Hobdy, 2003) günlük iş hayatında ve baskı durumlarında (Maddi, 2002) incelenmiştir. Çalışmalar bireyin, stres durumundaki sağlığını betimler niteliktedir. Maddi ve diğerleri (2006) yaptığı çalışmaların tümünde, psikolojik dayanıklılığın zihinsel ve fiziksel hastalık belirtilerini azalttığı sonucuna ulaşmıştır (Akt. Yalçın, 2013: 30).

2.4.2. Mesleki Sosyal Destekle İlgili Yurt İçinde ve Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar

Zimet, Dahlem ve arkadaşlarının (1988) geliştirmiş olduğu Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeğinin Türkçe formu, orijinalinde olduğu gibi algılanmış sosyal desteğin kaynağını gösteren (arkadaş, aile ve anlamlı diğerleri) üç alt ölçekten ve 12 maddeden oluşmaktadır. Ölçek 146 üniversite öğrencisi, psikolojik- psikiyatrik problemleri nedeniyle üniversite sağlık merkezine başvuran 50 üniversite öğrencisi, 50 psikiyatri bölümü hastası, 50 böbrek hastası ve 50 hasta ziyaretçisi üzerinde uygulanmıştır. Ölçeğin güvenilirlik çalışmaları 0,80 ile 0,95 aralığında değişen yüksek tutarlılık düzeyine sahip olduğu tespit edilmiştir. Ölçeğin yapı geçerliği depresyon ve

Anksiyete ölçümleri ile ilişkili olarak değerlendirilmiştir. Torun (1995), çalışmasında örneklemini 71 öğretmen, 57 satış elemanı, 41 trafik polisi, 41 laborant olmak üzere toplam 210 kişi oluşturmuştur. Çalışmada tükenmişlik ile sosyal destek arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Aile yapısı ile sosyal destek değişkenlerinin tüm boyutları arasında da anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmüştür.

Bayram (1999) doktora tezinde, bir grup ergende ruhsal sağlık ve sosyal destek ilişkisini incelemiştir. Ruhsal sağlığın, algılanan arkadaş ve aile desteğinden etkilendiği, algılanan destek düzeyinin azalmasına bağlı olarak ruhsal belirtilerin arttığı belirlenmiştir. Algılanan arkadaş, aile ve toplam destek düzeylerine göre yaş, ekonomik düzey, aylık ortalama gelir düzeyi ve başarı durumu değişkenleri ile anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Özgüven, Soykan, Haran ve Gençöz (2003) çalışmalarında, intihar girişimi olan kriz vakalarının, intihar girişimi öyküsü olmayan kriz vakaları ve normal kontrol grubuna göre değişik özelliklerini incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırma depresyon ve kaygı belirtilerinin yanı sıra problem çözme tutumları ve algılanan sosyal destek düzeyleri farklılıklarını da kapsamaktadır. Araştırmanın örneklemini son bir hafta içinde intihar girişiminde bulunmuş olan 83 kriz vakası (intihar grubu), intihar girişimi öyküsü olmayan 64 vaka (kriz grubu) ve herhangi bir psikolojik yakınması bulunmayan 70 kişi (normal kontrol grubu) olmak üzere toplam 227 katılımcı oluşturmaktadır. Anksiyete belirtileri ve algılanan sosyal destek bakımından intihar girişimi vakaları ile intihar girişimi olmayan kriz vakaları arasında istatistiksel düzeyde anlamlı bir fark görülmezken; her iki grup da kontrol grubundan daha fazla Anksiyete belirtisi göstermiş ve daha az sosyal destek algılanmıştır.

Çivilidağ (2003) Yüksek lisans çalışmasında, öğretmenlerin etkililiğini ve verimliliğini etkileyen iş tatmini, iş stresi ve algılanan sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkiyi tespit etmeyi amaçlamıştır. Örneklemini 225 öğretmen oluşturmaktadır. Bulgulara göre Anadolu liselerinde çalışan öğretmenlerin, özel liselerde çalışan öğretmenlere göre daha fazla sosyal destek algıladıkları görülmüştür. Resmi lisedeki kadın öğretmenlerin ise erkek öğretmenlerden daha fazla sosyal destek algıladıkları tespit edilmiştir.

Yıldırım (2004) çalışmasında sınav kaygısı, gündelik sıkıntılar, sosyal destek ve cinsiyet değişkenlerinin 8-11 sınıf öğrencilerinin depresyon düzeylerini ne derecede etkilediğini incelemiştir. Araştırmanın örneklemini 257 (%53) kız ve 228 (%47) erkek olmak üzere toplam 485 öğrenci oluşturmuştur. Araştırmanın bulgularına göre, sınav kaygısı, aile ve arkadaş ile ilgili sıkıntılar ve geniş çevre ile ilgili gündelik sıkıntılar değişkenleri ile depresyon arasında pozitif yönde; aile desteği, öğretmen desteği ve cinsiyet değişkenleri ile depresyon arasında negatif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir. Arkadaş desteği ile öğretim yaşamına ilişkin gündelik sıkıntılar değişkenlerinin ise 8.-11. Sınıf öğrencilerinin depresyonlarını manidar düzeyde bir etkisinin olmadığı bulunmuştur. Altay (2007) araştırmasında okul yöneticilerinin tükenmişlik ve çok boyutlu algılanan sosyal destek düzeyleri, demografik değişkenler açısından incelenmiş ve hangi özellikleri ile tükenmişlik ve çok boyutlu algılanan sosyal destek düzeyleri arasında bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Örnekleme 434 okul yöneticisi oluşturmuştur. Sonuçlar mesleki tükenmişlik ile çok boyutlu algılanan sosyal destek arasında bir ilişki olduğunu göstermiştir. Sosyal destek düzeyi artarken tükenmişlik düzeyinin azaldığı tespit edilmiştir.

Yılmaz ve ark. (2008) çalışmalarında öğrencilerin algıladıkları sosyal destek ve yalnızlık düzeyleri ile ilişkili faktörleri incelemek amaçlanmıştır. Çalışmanın örneklemini 339 üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Bulgularda öğrencilerin sosyal destek ve yalnızlık düzeyleri arasında negatif bir korelasyon ilişkisi olduğu ve yalnızlık düzeyi ile sosyal destek kaynakları (aile, arkadaş ve özel insan) arasındaki ilişkisinin de negatif yönlü olduğu saptanmıştır. Öğrencilerin sosyal destek düzeyleri yükseldikçe, yalnızlık düzeyleri azalmaktadır. Monroe (1983) çalışmasında sosyal destek ve rahatsızlık ilişkisini incelemiştir. Örnekleme 450 çalışan birey oluşturmaktadır. Araştırmalar sonunda geçmişte yaşanan psikolojik rahatsızlıklar ile sosyal destek arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Literatürde de belirtilen az sosyal destek yüksek psikolojik rahatsızlıklara neden olur saptamasını desteklemiştir. Kruger (1997) çalışmasında öğretmen ve okul çalışanlarının problem çözmede sosyal destek ve özgüveni arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Örnekleme 125 öğretmen, 129

okul personeli oluşturmaktadır. Analiz sonunda problem çözmedeki özgüven ile sosyal destek ilişkisi arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Öğretmenler ve okul çalışanlarının her ikisinin de problem çözmede özgüven ve sosyal destek ölçümlerinin ortalamalarının birbirine benzer oldukları görülmüştür. Schonfeld (2001) çalışmasında yeni çalışmaya başlayan 184 bayan öğretmenin sosyal destek ve başa çıkma durumlarını incelemiştir. Bulgularda, olumsuz çalışma koşullarının bayanları, işe başladıktan hemen sonra etkilemeye başladığı görülmüştür. Öğretmenlerin özgüveni, iş memnuniyeti ve motivasyonlarını etkilediği tespit edilmiştir. İş dışı kaynaklardan gelen desteklerin kendine olan güveni artırdığı görülmüştür.

BÖLÜM III

3.YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, araştırma grubu, araştırmada kullanılan veri toplama araçları ve verilerin analiz edilmesinde kullanılan istatistiksel teknikler ile ilgili bilgiler verilecektir.

3.1 Araştırma Modeli

Bu araştırma, özel eğitim okulu öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık ve mesleki sosyal destek düzeylerinin, yaş, cinsiyet, medeni durum, mezun olduğu bölüm, meslekteki çalışma süresi, öğrenim durumu ve kurum türüne göre farklılaşp farklılaşmadığını ortaya koymak amacıyla yapılan tarama modelinde bir araştırma olup betimsel bir çalışmadır.

Tarama modeline uygun olarak amaçlar soru biçiminde ifade edilmiştir. Araştırmanın bağımlı değişkeni öğretmenlerin mesleki sosyal destek ve psikolojik dayanıklılık düzeyleridir. Bağımsız değişkenleri ise, yaş, cinsiyet, medeni durum, mezun olduğu bölüm, meslekteki çalışma süresi, öğrenim durumu ve kurum türüdür.

3.2 Araştırma Grubu

Bu araştırmanın evrenini, 2012-2013 Eğitim-Öğretim yılında İstanbul İli Avrupa Yakasında bulunan ve farklı engel gruplarından öğrencilere hizmet veren 36 adet Resmi Özel Eğitim Okulu öğretmenlerinden oluşmaktadır. Örneklemeye yapılmamış tüm çalışma evreni araştırmaya dahil edilmiştir. Araştırmaya katılan 202 öğretmenin demografik özelliklerine ilişkin frekans dağılımları Tablo 1' de verilmiştir.

Tablo 1: Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Demografik Özelliklerine İlişkin Frekans Dağılımları

Değişkenler	Katılımcı sayısı	Yüzde	
Cinsiyet	Bayan	142	70,3
	Erkek	60	29,7
Yaş	20-30	124	61,4
	31-40	60	29,7
	41- üstü	18	8,9
Medeni Durum	Evli	95	47,0
	Bekar	107	53,0
Öğrenim Durumu	Lisans	186	92,1
	Yüksek Lisans	16	7,9
Mezun Olduğu Bölüm	Özel Eğitim	107	53,0
	Diğer	95	47,0
Meslekteki Çalışma Süresi	1-5 Yıl	130	64,4
	6-10 Yıl	38	18,8
	11-15 Yıl	18	8,9
	16-20 Yıl	7	3,5
	20 Üstü Yıl	9	4,5
Çalıştığı Kurum Türü	Öz. Uyg. Mrkz.	144	71,3
	Öz Mes. Eğt.	42	20,8
	İşitme Engelliler	13	6,4
	Görme Engelliler	3	1,5

Tablo 1 incelendiğinde araştırmaya katılan 202 özel eğitim okulu öğretmeninden 142'sinin (%70,3) bayan, 60'ının (%29,7) erkek olduğu, 124'ünün (%61,4) 20-30 yaş grubunda, 60'ının (% 29,7) 31-40 yaş grubunda, 18'inin (%8,9) 41 ve üzeri yaş grubunda olanlar oluşturmaktadır. Medeni durumlarına bakıldığında 95'i (%47,0) evli, 107'sinin (%53,0) bekar olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılan 202 öğretmenin öğrenim durumlarına bakıldığında, 186'sının (%92,1) lisans mezunu, 16'sının (%7,9) yüksek lisans mezunu olduğu görülmektedir. Mezun olunan bölüme bakıldığında 107'sinin (%53,0) özel eğitim, 95'inin (%47,0) diğer bölümlerden mezun olduğu görülmektedir. Meslekteki çalışma süresine bakıldığında 130'unun (%64,4) 1-5 yıl arasında, 38'inin (%18,8) 6-10 yıl arasında, 18'inin (%8,9) 11-15 yıl, 7'sinin (%3,5) 16-20 yıl, 9'unun (%4,5) 20 yıl ve üstü hizmet süresinin olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan 202 öğretmenin çalıştıkları kurum türlerine bakıldığında 144'ünün (%71,3) özel eğitim uygulama okulunda, 42'sinin (% 20,8) özel eğitim mesleki eğitim merkezinde 13'ünün (%6,4) işitme engelliler ilkokulunda, 3'ünün (%1,5) görme engelliler ilkokulunda görev yaptığı görülmektedir.

3.3 Veri Toplama Araçları

Bu araştırma için gerekli veriler doğrudan doğruya örnekleme alınan Özel Eğitim Okulu öğretmenlerinin kendilerinden toplanacaktır. Özel Eğitim Okulu öğretmenlerinin, Psikolojik Dayanıklılık ve Mesleki Sosyal Destek Düzeylerinin belirlenmesi için Yetişkinler için Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği ve Öğretmen Mesleki Sosyal Destek Ölçeği (ÖMSDÖ) kullanılmıştır. Ayrıca araştırmaya katılan Özel Eğitim Okulu öğretmenleriyle ilgili bazı bilgiler elde edebilmek amacı ile araştırmacı tarafından geliştirilen kişisel bilgi formu kullanılmıştır.

3.3.1 Yetişkinler için Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği

Yetişkinler için Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği, Friborg ve arkadaşları (2003) tarafından geliştirilmiş olup 'kişisel güç', 'yapısal stil', sosyal yeterlilik', 'aile uyumu' ve 'sosyal kaynaklar' alt boyutlarını içermektedir. Daha sonra yapılan bir çalışma (Friborg ve ark. 2005) ölçeğin altı boyutlu yapısıyla psikolojik dayanıklılık modelini daha iyi açıkladığını göstermektedir. Friborg ve arkadaşlarının (2005) yaptıkları çalışmada 'kişisel güç' boyutu 'kendilik algısı' ve 'gelecek algısı' biçiminde ikiye ayrılmış ve toplam altı boyutlu bir yapı ortaya çıkmıştır. Ölçekte, 'yapısal stil' (3,9,15,21) ve 'gelecek algısı' (2,8,14,20) 4'er madde; 'aile uyumu'

(5,11,17,23,26,32), ‘kendilik algısı’(1,7,13,19,28,31,) ve ‘sosyal yeterlilik’ (4,10,16,22,25,29) 6’şar madde, ve ‘sosyal kaynaklar’ (6,12,18,24,27,30,33) ise 7 madde ile ölçülmektedir.

Ölçekte, maddelerin tercih edilmesinde önyargılı değerlendirmelerden kaçınmak için, olumlu ve olumsuz özelliklerin farklı taraflarda olduğu, yanıtlar için ise beş ayrı kutucuğun yer aldığı bir format kullanılmaktadır. Şematik biçimde yapılan değerlendirmede psikolojik dayanıklılığın yüksek veya düşük ölçülmesinde puanlama şekli serbest bırakılmıştır. Ölçeğin geçerlilik çalışması için doğrulayıcı faktör analizi yapılmış ve altı faktörlü yapı toplam %57’lik varyans açıklamıştır. Ayırt edici ve örtüşme geçerliliği için Kişilik Ölçeği (Engvik 1993) ile Sosyal Zeka Ölçeği (Silvera ve ark. 2001) kullanılmıştır. Ölçeğin güvenilirliği için yapısal eşitlik modelinin iç tutarlılık değerleri; ‘Kendilik Algısı’ için 0.80, ‘Gelecek Algısı’ için 0.75, ‘Sosyal Yeterlilik’ için 0.82, ‘Aile Uyumu’ için 0.86, ‘Sosyal Kaynaklar’ için 0.84 ve ‘Yapısal Stil’ için 0.76 olarak bulunmuştur (Basım ve Çetin. 2011b). Özel eğitim okulu öğretmenleri ile yaptığımız çalışmanın neticesinde ölçeğin güvenilirliğini belirlemek amacıyla Cronbach alfa İç Tutarlılık katsayısı hesaplanmıştır. Bu değer ölçeğin tümü için 0.87 olduğu belirlenmiştir.

Ölçek maddeleri değerlendirilirken puanlar arttıkça psikolojik dayanıklılığın artması isteniyorsa, cevap kutucuklarının soldan sağa doğru 1-2-3-4-5 olarak puanlanmaktadır.

Bu görüş dikkate alınırsa ölçekteki; 1-3-4-8-11-12-13-14-15-16-23-24-25-27-31-33 numaralı sorular ters sorular olacaktır (eğer puanlar azaldıkça psikolojik dayanıklılığın artması isteniyorsa; cevap kutucukları 5-4-3-2-1 olarak değerlendirilecek ve ters sorular bu durumda 2-5-6-7-9-10-17-18-19-20-21-22-26-28-29-30-32 numaralı sorular olacaktır).

Örnek bir değerlendirme;

Puanlar arttıkça psikolojik dayanıklılığın artması isteniyorsa 1nci soru ters, 2nci soru düz değerlendirilmelidir:

1. *Beklenmedik bir olay olduğunda...*

1- 2- 3- 4- 5

Her zaman bir çözüm bulurum Çoğu kez ne yapacağımı kestiremem

(değerlendirmede katılımcının cevabını 6'dan çıkarmak gerekmektedir, yani $6-4=2$ dir.)

2. *Gelecek için yaptığım planların*

1 2 3 4 5

Başarılması zordur Başarılması mümkündür

(düz olduğu için aynen yazılır = 1) (Basım ve Çetin. 2011b).

3.3.2.Öğretmen Mesleki Sosyal Destek Ölçeği (ÖMSDÖ)

ÖMSDÖ 44 maddeden ve 5 alt ölçekten oluşmaktadır (Kaner, 2007).

a. Yönetim Desteği: 19 maddeden oluşan bu alt ölçekte, yöneticilerin öğretmenlere verdikleri destekle ilgili maddeler bulunmaktadır. Bu alt ölçekte yer alan madde numaraları 1, 6, 8, 10, 12, 14, 16, 18, 20, 22, 24, 26, 28, 30, 32, 34, 36, 38, 40'dır.

b. Meslektaş Desteği: 13 maddeden oluşan bu alt ölçekte öğretmenlerin kendi aralarındaki dayanışma ve destek ile ilgili maddeler bulunmaktadır. Bu alt ölçekte yer alan madde numaraları 2, 7, 9, 11, 15, 19, 23, 27, 31, 35, 37, 39, 41'dir.

c. Aile Desteği: Bu alt ölçek 4 maddeden oluşur. Bu maddeler ailenin ve toplumun desteğini ifade eder. Bu alt ölçekte yer alan madde numaraları 3, 17, 29, 42'dir.

d. Öğrenci Desteği: Bu ölçekte 3 madde vardır. Öğrencilerin öğretmenlerine yönelik duygusal desteği ifade eden maddelerdir. Bu alt ölçekte yer alan madde numaraları 5, 25, 44'dür.

e. Etkili Öğretim Desteği: 5 maddeden oluşur. Eğitim öğretimin fiziksel koşullarıyla ilgilidir. Bu alt ölçekte yer alan madde numaraları 4, 13, 21, 33, 43'dür.

ÖMSDÖ'ndeki maddeler, 5'li likert tipi ölçek ile puanlanmaktadır: Çok doğru (5 puan), biraz doğru (4 puan), doğru (3 puan), pek doğru değil (2 puan), hiç doğru değil (1 puan). ÖMSDÖ'nden yüksek puan almak, yüksek mesleki sosyal desteği ifade etmektedir.

ÖMSDÖ'nün yapı geçerliğini sınamak için açımlayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Maddelerin faktör yük değerlerinin 0.464-0.876 arasında değiştiği

belirlenmiştir. Bu faktörlerin toplam varyansa yaptığı katkının birikimli yüzdesi 58.711'dir (Kaner, 2007).

Maddelerin ölçek düzeyinde ayırt ediciliklerini belirlemek amacıyla Madde Test Korelasyonu Analizi yapılmış ve maddelerin ayırt ediciliklerinin 0.035-0.746 arasında değiştiği belirlenmiştir (Kaner, 2007).

ÖMSDÖ'nün güvenilirliğini belirlemek amacıyla Cronbach alfa İç Tutarlılık katsayısı hesaplanmıştır. Bu değer ölçeğin tümü için 0.95, alt ölçekler için ise 0.69 ile 0.95 arasında olduğu belirlenmiştir (Kaner, 2007). Özel eğitim okulu öğretmenleri ile yaptığımız çalışmanın neticesinde ölçeğin güvenilirliğini belirlemek amacıyla Cronbach alfa İç Tutarlılık katsayısı hesaplanmıştır. Bu değer ölçeğin tümü için 0.90 olduğu belirlenmiştir.

3.3.3. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmada Özel Eğitim Okulu öğretmenlerinin çeşitli değişkenlere göre durumunu belirlemek amacıyla hazırlanmış Kişisel Bilgi Formu kullanılacaktır. Bilgi formu; cinsiyet, yaş, medeni durum, öğrenim durumu, mezun olduğu bölüm, meslekteki çalışma süresi, ve çalışılan kurum türünü içeren 7 sorudan oluşmaktadır.

3.4 Verilerin Toplanması

Veriler, İstanbul İli Avrupa Yakasındaki resmi özel eğitim okullarında çalışan öğretmenlerden toplanmıştır. Ölçme araçları araştırmacı tarafından, ilgili okullarda görev yapan öğretmenlere uygulanmak üzere okul yönetiminin belirlediği sorumlu kişilere iletilmiş ve aynı yolla geri toplanmıştır. Veriler, 2012–2013 eğitim-öğretim yılında toplanmıştır. Veri toplamak amacıyla İstanbul İli Avrupa Yakasında bulunan 36 resmi özel eğitim okulu öğretmeni 267 kişiye ölçek gönderilmiş ve bu ölçeklerden 211 tanesi araştırmacıya geri gelmiştir. Bu ölçeklerden 9 tanesi eksik ve hatalı doldurulduğu için değerlendirmeye alınmamıştır. Geçerli sayılan 202 ölçek verileri araştırma için kullanılmıştır.

BÖLÜM IV

4. BULGULAR

Özel eğitim okulu öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık ve mesleki sosyal destek düzeyleri bazı değişkenlere göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılmış olan bu araştırmanın bu bölümünde özel eğitim okulu öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık ve mesleki sosyal destek düzeyleri betimlenmiş, daha sonra öğretmenlerin demografik ve meslek özelliklerine ilişkin değişkenler açısından psikolojik dayanıklılık ve mesleki sosyal destek düzeylerine ait bulgular tablolar halinde sunulmuştur.

4.1 Araştırmaya Katılan Özel Eğitim Okulu Öğretmenlerinin Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerine İlişkin Bulgular

Özel eğitim okulu öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılıklarının betimsel istatistikleri, tüm ölçek puanı ve dayanıklılık ölçeğinin alt boyutlarını oluşturan “Kendilik algısı, gelecek algısı, yapısal stil, sosyal yeterlilik, aile uyumu, sosyal kaynaklar” puanları, cinsiyet, yaş, medeni durum, öğrenim durumu, mezun olunan bölüm, çalışma süresi ve kurum türü açısından incelenmiştir.

**Tablo 2:Öğretmenlerin Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerine İlişkin
Betimsel İstatistikler**

Puanlar	n	K	En Düşük Puan	En Yüksek Puan	\bar{X}	\bar{X}/K	S
Sosyal Kaynaklar	202	7	12	35	29,14	4,16	4,81
Kendilik Algısı	202	6	13	30	24,18	4,03	4,10
Sosyal Yeterlilik	202	6	10	30	24,15	4,02	4,50
Aile Uyumu	202	6	8	30	23,14	3,85	5,09
Yapısal Stil	202	4	7	20	15,44	3,86	3,40
Gelecek Algısı	202	4	8	20	16,38	4,09	3,17
Psikolojik Dayanıklılık Toplam	202	33	73	165	132,43	4,01	17,96

Tablo 2’de görüldüğü gibi öncelikle “Yetişkinler için Psikolojik Dayanıklılık” ölçeğinin her alan için verilen (1-5 arası) ortalamaları görülmektedir.

Tablo 2’de görüleceği üzere özel eğitim okulu öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık alt boyutlarından aldıkları puan ortalamaları incelendiğinde en düşük ortalama “aile uyumu” ($x=3.85$) ve “yapısal stil” ($x=3.86$) alt boyutlarında olmasına rağmen “sosyal kaynaklar” ($x=4.16$), “kendilik algısı” ($x=4.03$), “sosyal yeterlilik” ($x=4.02$) ve “gelecek algısı” ($x=4.09$) puan ortalaması ile tüm alanlarda “yüksek” psikolojik dayanıklılık puan ortalamasına sahip oldukları görülmektedir.

4.1.1. Araştırmaya Katılan Özel Eğitim Okulu Öğretmenlerinin Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerinde cinsiyete göre anlamlı farklılık var mıdır ?

Tablo 3: Özel Eğitim Okulu Öğretmenlerinin Cinsiyetlerine göre Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği Kendilik Algısı, Gelecek Algısı, Yapısal Stil, Sosyal Yeterlilik, Aile Uyumu ve Sosyal Kaynaklar Alt Boyutlarından Almış Oldukları Puanların Aritmetik Ortalama, Standart Sapma ve t-Testi Değerleri

Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği Alt Boyutları	Cinsiyet	n	\bar{X}	s	t	p
Kendilik Algısı	Kadın	142	24,13	4,092	,059	,793
	Erkek	60	24,30	4,155		
Gelecek Algısı	Kadın	142	16,58	3,265	2,611	,167
	Erkek	60	15,90	2,933		
Yapısal Stil	Kadın	142	15,70	3,324	1,128	,093
	Erkek	60	14,82	3,529		
Sosyal Yeterlilik	Kadın	142	24,33	4,478	,000	,378
	Erkek	60	23,72	4,588		
Aile Uyumu	Kadın	142	23,92	4,879	,111	,001*
	Erkek	60	21,32	5,173		
Sosyal Kaynaklar	Kadın	142	29,77	4,424	3,002	,004*
	Erkek	60	27,67	5,392		
Tüm Ölçek	Kadın	142	134,42	16,662	3,895	,015*
	Erkek	60	127,72	20,088		

Tablo 3' de görüldüğü gibi özel eğitim okulu öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık tüm ölçek puanlarının cinsiyet değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan t- testi sonuçları incelendiğinde; ($t=3,895$, $p<.05$) fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Diğer bir ifadeyle kadınların psikolojik dayanıklılık düzeyleri erkeklere göre anlamlı derecede yüksek bulunmuştur.

Özel eğitim okulu öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık alt boyut puanlarının cinsiyet değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan t- testi analiz sonuçları incelendiğinde; Kendilik algısı ($t=.059$, $p>.05$), Gelecek algısı ($t=.2,61$, $p>.05$), Yapısal stil ($t=.1,12$, $p>.05$), Sosyal yeterlilik ($t=.00$, $p>.05$) alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Aile uyumu ($t=.111$, $p<.05$), Sosyal kaynaklar ($t=.3,002$, $p<.05$) alt boyutlarında ise fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Diğer bir ifadeyle

Aile uyumu ve Sosyal kaynaklar alt boyutunda kadınların psikolojik dayanıklılık düzeyleri erkeklere göre anlamlı derecede yüksek bulunmuştur.

4.1.2. Araştırmaya Katılan Özel Eğitim Okulu Öğretmenlerinin Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerinde medeni durumlarına göre anlamlı farklılık var mıdır ?

Tablo 4: Özel Eğitim Okulu Öğretmenlerinin Medeni Durumlarına göre Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği Kendilik Algısı, Gelecek Algısı, Yapısal Stil, Sosyal Yeterlilik, Aile Uyumu ve Sosyal Kaynaklar Alt Boyutlarından Alınmış Oldukları Puanların Aritmetik Ortalama, Standart Sapma ve t-Testi Değerleri

Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği	Medeni Durum	n	\bar{X}	s	t	p
Kendilik Algısı	Evli	95	24,71	4,089		
	Bekar	107	23,72	4,074		
Gelecek Algısı	Evli	95	16,95	3,170		
	Bekar	107	15,87	3,111		
Yapısal Stil	Evli	95	16,05	3,441		
	Bekar	107	14,89	3,286		
Sosyal Yeterlilik	Evli	95	24,77	4,316		
	Bekar	107	23,60	4,623		
Aile Uyumu	Evli	95	24,02	4,656		
	Bekar	107	22,36	5,360		
Sosyal Kaynaklar	Evli	95	30,13	4,629		
	Bekar	107	28,27	4,830		
Tüm Ölçek	Evli	95	136,62	17,431		
	Bekar	107	128,71	17,681		

Tablo 4' de görüldüğü gibi özel eğitim okulu öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık tüm ölçek puanlarının medeni durum değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan t- testi sonuçları incelendiğinde; (t=.291, p<.05) fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Diğer bir ifadeyle evli olanların psikolojik dayanıklılık düzeyleri bekarlara göre anlamlı derecede yüksek bulunmuştur.

Özel eğitim okulu öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık alt boyut puanlarının medeni durum değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan t- testi analiz sonuçları incelendiğinde; Kendilik algısı ($t= .003$, $p>.05$), Sosyal yeterlilik ($t= .305$, $p>.05$) alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Gelecek algısı ($t= .101$, $p<.05$), Yapısal stil ($t= .049$, $p<.05$), Aile uyumu ($t= .2,84$, $p<.05$) ve Sosyal kaynaklar ($t= .367$, $p<.05$) alt boyutlarında ise fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Diğer ifadeyle evli olanların Gelecek Algısı, Yapısal Stil, Aile Uyumu ve Sosyal Kaynaklar alt boyutlarında psikolojik dayanıklılık düzeyleri bekarlara göre anlamlı derecede yüksek bulunmuştur.

4.1.3. Araştırmaya Katılan Özel Eğitim Okulu öğretmenlerinin Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerinde öğrenim durumlarına göre anlamlı farklılık var mıdır ?

Tablo 5: Özel Eğitim Okulu Öğretmenlerinin Öğrenim Durumlarına göre Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği Kendilik Algısı, Gelecek Algısı, Yapısal Stil, Sosyal Yeterlilik, Aile Uyumu ve Sosyal Kaynaklar Alt Boyutlarından Almış Oldukları Puanların Aritmetik Ortalama, Standart Sapma ve t-Testi Değerleri

Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği Alt Boyutları	Öğrenim Durumu	n	\bar{X}	s	t	p
Kendilik Algısı	Lisans	186	24,05	4,139	,955	,111
	Yüksek Lisans	16	25,75	3,357		
Gelecek Algısı	Lisans	186	16,33	3,195	2,533	,463
	Yüksek Lisans	16	16,94	2,999		
Yapısal Stil	Lisans	186	15,41	3,421	,181	,701
	Yüksek Lisans	16	15,75	3,256		
Sosyal Yeterlilik	Lisans	186	23,97	4,526	1,203	,059
	Yüksek Lisans	16	26,19	3,868		
Aile Uyumu	Lisans	186	23,15	5,094	,005	,947
	Yüksek Lisans	16	23,06	5,297		
Sosyal Kaynaklar	Lisans	186	28,97	4,914	4,931	,077
	Yüksek Lisans	16	31,19	2,834		
Tüm Ölçek	Lisans	186	131,88	18,237	3,186	,135
	Yüksek Lisans	16	138,88	13,150		

Tablo 5’ te görüldüğü gibi özel eğitim okulu öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık tüm ölçek puanlarının öğrenim durumu değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan t- testi sonuçları incelendiğinde; ($t=.3,18$ $p>.05$) istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır. Diğer bir ifadeyle yüksek lisans mezunu öğretmenlerin dayanıklılık düzeyleri lisans mezunu öğretmenlere göre anlamlı derecede farklı değildir.

Özel eğitim okulu öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık alt boyut puanlarının öğrenim durumu değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan t- testi analiz sonuçları incelendiğinde; Kendilik Algısı ($t= .95$, $p>.05$), Gelecek Algısı ($t= .2,53$, $p>.05$) Yapısal Stil ($t= .18$, $p>.05$), Sosyal Yeterlilik ($t= .1,20$, $p>.05$), Aile Uyumu ($t= .00$, $p>.05$) ve Sosyal Kaynaklar ($t= .4,93$, $p>.05$) alt boyutlarında lisans mezunu ve yüksek lisans mezunu öğretmenlerin dayanıklılık düzeyleri birbirinden farklı değildir.

4.1.4. Araştırmaya Katılan Özel Eğitim Okulu öğretmenlerinin Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerinde mezuniyet alanına göre anlamlı farklılık var mıdır ?

Tablo 6:Özel Eğitim Okulu Öğretmenlerinin Mezuniyet Alanlarına göre Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği Kendilik Algısı, Gelecek Algısı, Yapısal Stil, Sosyal Yeterlilik, Aile Uyumu ve Sosyal Kaynaklar Alt Boyutlarından Almış Oldukları Puanların Aritmetik Ortalama, Standart Sapma ve t-Testi Değerleri

Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği Alt Boyutları	Mezuniyet Alanı	n	\bar{X}	s	t	p
Kendilik Algısı	Özel Eğitim	107	23,44	4,239	3,578	,006*
	Diğer	95	25,02	3,790		
Gelecek Algısı	Özel Eğitim	107	16,01	2,880	3,611	,082
	Diğer	95	16,79	3,451		
Yapısal Stil	Özel Eğitim	107	15,25	3,401	,563	,418
	Diğer	95	15,64	3,408		
Sosyal Yeterlilik	Özel Eğitim	107	23,33	4,348	,300	,006*
	Diğer	95	25,07	4,529		
Aile Uyumu	Özel Eğitim	107	21,88	5,427	5,746	,000*
	Diğer	95	24,57	4,297		
Sosyal Kaynaklar	Özel Eğitim	107	28,27	5,206	5,011	,006*
	Diğer	95	30,13	4,144		
Tüm Ölçek	Özel Eğitim	107	128,18	18,522	3,328	,000*
	Diğer	95	137,22	16,101		

Tablo 6’da görüldüğü gibi özel eğitim okulu öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık tüm ölçek puanlarının mezuniyet alanlarına göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan t- testi sonuçları incelendiğinde; ($t=.3,32$ $p<.05$) fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Diğer bir ifadeyle özel eğitim mezunu öğretmenlerin diğer alanlardan mezun olan öğretmenlere göre psikolojik dayanıklılık düzeyleri anlamlı derecede düşüktür.

Özel eğitim okulu öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık alt boyut puanlarının mezuniyet alanlarına göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan t- testi analiz sonuçları incelendiğinde; Kendilik Algısı ($t= .3,57$, $p<.05$), Sosyal Yeterlilik ($t= .30$, $p<.05$), Aile Uyumunu ($t= .5,74$, $p<.05$) ve Sosyal Kaynaklar ($t= .5,01$, $p<.05$) alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur. Diğer bir ifadeyle Kendilik Algısı, Sosyal Yeterlilik, Aile Uyumunu ve Sosyal Kaynaklar alt boyutlarında diğer alanlardan mezun olan öğretmenlerin dayanıklılık düzeyleri özel eğitim alanından mezun olanlara göre anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Gelecek Algısı ($t= .3,61$, $p>.05$), Yapısal Stil ($t= .56$, $p>.05$), alt boyutlarında ise diğer alanlardan mezun olan öğretmenlerin dayanıklılık düzeyleri ile özel eğitim alanından mezun olanların dayanıklılık düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunamamıştır.

4.1.5. Araştırmaya Katılan Özel Eğitim Okulu öğretmenlerinin Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerinde yaşa göre anlamlı farklılık var mıdır ?

Tablo 7: Özel Eğitim Okulu Öğretmenlerinin Yaş değişkenine göre Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği Kendilik Algısı, Gelecek Algısı, Yapısal Stil, Sosyal Yeterlilik, Aile Uyumu ve Sosyal Kaynaklar Alt Boyutlarına İlişkin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği Alt Boyutları	Yaş	n	\bar{X}	Ss
Kendilik Algısı	20-30	124	23,60	4,020
	31-40	60	24,85	4,149
	41 Üstü	18	25,94	3,857
Gelecek Algısı	20-30	124	16,10	3,084
	31-40	60	16,38	3,425
	41 Üstü	18	18,22	2,390
Yapısal Stil	20-30	124	15,17	3,463
	31-40	60	15,27	3,313
	41 Üstü	18	17,83	2,282
Sosyal Yeterlilik	20-30	124	23,86	4,201
	31-40	60	24,20	5,065
	41 Üstü	18	25,94	4,425
Aile Uyumu	20-30	124	22,42	5,252
	31-40	60	23,82	4,742
	41 Üstü	18	25,89	4,013
Sosyal Kaynaklar	20-30	124	28,51	4,997
	31-40	60	29,83	4,219
	41 Üstü	18	31,22	4,747
Tüm Ölçek	20-30	124	129,67	18,144
	31-40	60	134,35	16,272
	41 Üstü	18	145,06	16,622

Tablo 7’ de görüldüğü gibi özel eğitim okulu öğretmenlerin psikolojik dayanıklılık tüm ölçek puanlarının yaş düzeyine göre en yüksek aritmetik ortalama; ($\bar{X} = 145,06$) “41 yaş ve üzeri” yaş gruplarına ait olduğu görülmektedir. Özel eğitim okulu öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık alt boyut puanlarının yaş değişkenine göre en yüksek aritmetik ortalama; Sosyal Kaynaklar ($\bar{X} = 31,22$) alt boyutunda) “41 yaş ve üzeri” yaş grubuna ait iken, en düşük aritmetik ortalama

Yapısal Stil ($\bar{X}=15,17$) alt boyutunda “20-30” yaş grubuna ait olduğu görülmektedir. Aritmetik ortalamalar arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile incelenmiş ve sonuçlar Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8 :Özel Eğitim Okulu Öğretmenlerinin Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği Kendilik Algısı, Gelecek Algısı, Yapısal Stil, Sosyal Yeterlilik, Aile Uyumu ve Sosyal Kaynaklar Düzeylerinin Yaşlarına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği Alt Boyutları	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	f	p
Kendilik Algısı	Gruplar	123,991	2	61,996	3,789	,024*
	Gruplar İçi	3256,232	199	16,363		
	Toplam	3380,223	201			
Gelecek Algısı	Gruplar	70,474	2	35,237	3,580	,030*
	Gruplar İçi	1958,932	199	9,844		
	Toplam	2029,406	201			
Yapısal Stil	Gruplar	113,986	2	56,993	5,128	,007*
	Gruplar İçi	2211,677	199	11,114		
	Toplam	2325,663	201			
Sosyal Yeterlilik	Gruplar	68,331	2	34,165	1,692	,187
	Gruplar İçi	4017,214	199	20,187		
	Toplam	4085,545	201			
Aile Uyumu	Gruplar	227,882	2	113,941	4,541	,012*
	Gruplar İçi	4992,955	199	25,090		
	Toplam	5220,837	201			
Sosyal Kaynaklar	Gruplar	156,400	2	78,200	3,455	,034*
	Gruplar İçi	4504,436	199	22,635		
	Toplam	4660,837	201			
Tüm Ölçek	Gruplar	4035,492	2	2017,746	6,603	,002*
	Gruplar İçi	60812,038	199	305,588		
	Toplam	64847,530	201			

Özel eğitim okulu öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık tüm ölçek puanlarının yaş düzeyine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Anova testi sonuçları incelendiğinde ($f= .6,603$, $p<.05$) fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Anlamlı farklılıkların hangi yaş gruplarından kaynaklandığını belirlemek amacıyla yapılan çoklu karşılaştırma testinin sonuçlarına göre, farklılığın 21-30 yaş grubu öğretmenler ile 41 ve üstü yaş grubu öğretmenlerden kaynaklandığı, 41 ve üstü yaş grubu öğretmenlerin 21-30 yaş grubu öğretmenlere

göre psikolojik dayanıklılık düzeylerinin anlamlı derecede yüksek olduğu bulunmuştur

Özel eğitim okulu öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık alt boyut puanlarının yaş düzeyine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Anova testi sonuçları incelendiğinde; Kendilik algısı ($f= .3,789$, $p<.05$) Gelecek algısı ($f= .3,580$, $p<.05$), Yapısal stil ($f= .5,128$, $p<.05$) Aile uyumu ($f= .4,541$, $p<.05$), Sosyal kaynaklar ($f= .3,455$, $p<.05$) alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur. Anlamlı farklılıkların hangi yaş gruplarından kaynaklandığını belirlemek amacıyla yapılan çoklu karşılaştırma testinin sonuçlarına göre, farklılığın 21-30 yaş grubu öğretmenler ile 41 ve üstü yaş grubu öğretmenlerden kaynaklandığı, 41 ve üstü yaş grubu öğretmenlerin 21-30 yaş grubu öğretmenlere göre psikolojik dayanıklılık düzeylerinin anlamlı derecede yüksek olduğu bulunmuştur.

Sosyal yeterlilik ($f= .1,692$, $p>.05$) alt boyutunda ise istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

4.1.6. Araştırmaya Katılan Özel Eğitim Okulu Öğretmenlerinin Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerinde çalıştığı kurum türüne göre anlamlı farklılık var mıdır?

Tablo 9: Özel Eğitim Okulu Öğretmenlerinin Çalıştığı Kurum Türü Değişkenine göre Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği Kendilik Algısı, Gelecek Algısı, Yapısal Stil, Sosyal Yeterlilik, Aile Uyumu ve Sosyal Kaynaklar Alt Boyutlarına İlişkin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği Alt Boyutları	Çalıştığı Kurum Türü	n	\bar{X}	Ss
Kendilik Algısı	Özel Eğitim Uygulama	144	24,13	4,097
	Özel Eğitim Mesleki Eğ.	42	24,26	3,845
	İşitme Engelliler Okulu	13	25,38	5,124
	Görme Engelliler Okulu	3	20,67	1,155
Gelecek Algısı	Özel Eğitim Uygulama	144	16,40	3,276
	Özel Eğitim Mesleki Eğ.	42	16,29	2,690
	İşitme Engelliler Okulu	13	16,23	3,898
	Görme Engelliler Okulu	3	17,33	2,517
Yapısal Stil	Özel Eğitim Uygulama	144	15,49	3,275
	Özel Eğitim Mesleki Eğ.	42	15,00	3,951
	İşitme Engelliler Okulu	13	16,31	3,276
	Görme Engelliler Okulu	3	15,33	1,528
Sosyal Yeterlilik	Özel Eğitim Uygulama	144	24,26	4,530
	Özel Eğitim Mesleki Eğ.	42	23,81	4,571
	İşitme Engelliler Okulu	13	24,69	4,479
	Görme Engelliler Okulu	3	21,00	2,646
Aile Uyumu	Özel Eğitim Uygulama	144	23,17	5,201
	Özel Eğitim Mesleki Eğ.	42	23,17	4,483
	İşitme Engelliler Okulu	13	22,31	5,677
	Görme Engelliler Okulu	3	25,00	7,810
Sosyal Kaynaklar	Özel Eğitim Uygulama	144	29,42	4,660
	Özel Eğitim Mesleki Eğ.	42	28,45	5,274
	İşitme Engelliler Okulu	13	29,00	5,099
	Görme Engelliler Okulu	3	26,33	4,933
Tüm Ölçek	Özel Eğitim Uygulama	144	132,86	17,777
	Özel Eğitim Mesleki Eğ.	42	130,98	18,482
	İşitme Engelliler Okulu	13	133,92	20,414
	Görme Engelliler Okulu	3	125,67	13,577

Tablo 9’ da görüldüğü gibi özel eğitim okulu öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık tüm ölçek puanlarının çalıştığı kurum türü değişkenine göre en yüksek aritmetik ortalama; ($\bar{X} = 133,92$) “İşitme Engelliler Okulu” grubuna ait olduğu görülmektedir. Özel eğitim okulu öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık alt boyut puanlarının çalıştığı kurum türü değişkenine göre en yüksek aritmetik ortalama;

Sosyal Kaynaklar ($\bar{X} = 29,42$) alt boyutunda “Özel Eğitim Uygulama Merkezi” okul grubuna ait iken, en düşük aritmetik ortalama Yapısal Stil ($\bar{X} = 15,00$) alt boyutunda “Özel Eğitim Mesleki Eğ. Mrkz.” okul grubuna ait olduğu görülmektedir. Aritmetik ortalamalar arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile incelenmiş ve sonuçlar Tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 10 : Özel Eğitim Okulu Öğretmenlerinin Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği Kendilik Algısı, Gelecek Algısı, Yapısal Stil, Sosyal Yeterlilik, Aile Uyumu ve Sosyal Kaynaklar Düzeylerinin Çalıştığı Kurum Türüne Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği Alt Boyutları	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	f	p
Kendilik Algısı	Gruplar	56,610	3	18,870		
	Gruplar İçi	3323,613	198	16,786	1,124	,340
	Toplam	3380,223	201			
Gelecek Algısı	Gruplar	3,423	3	1,141		
	Gruplar İçi	2025,983	198	10,232	,111	,953
	Toplam	2029,406	201			
Yapısal Stil	Gruplar Arası	18,255	3	6,085		
	Gruplar İçi	2307,408	198	11,654	,522	,668
	Toplam	2325,663	201			
Sosyal Yeterlilik	Gruplar	40,327	3	13,442		
	Gruplar İçi	4045,218	198	20,430	,658	,579
	Toplam	4085,545	201			
Aile Uyumu	Gruplar	19,574	3	6,525		
	Gruplar İçi	5201,262	198	26,269	,248	,862
	Toplam	5220,837	201			
Sosyal Kaynaklar	Gruplar	54,765	3	18,255		
	Gruplar İçi	4606,071	198	23,263	,785	,504
	Toplam	4660,837	201			
Tüm Ölçek	Gruplar	281,742	3	93,914		
	Gruplar İçi	64565,788	198	326,090	,288	,834
	Toplam	64847,530	201			

Özel eğitim okulu öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık tüm ölçek puanlarının çalıştığı kurum türü değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Anova testi sonuçları incelendiğinde ($f= .288, p>.05$) istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunamamıştır.

Özel eğitim okulu öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık alt boyut puanlarının çalıştığı kurum türü değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Anova testi sonuçları incelendiğinde; Kendilik algısı ($f= .1,124, p>.05$), Gelecek algısı ($f= .111, p>.05$), Yapısal stil ($f= .522, p>.05$), Sosyal yeterlilik ($f= .658, p>.05$), Aile uyumu ($f= .248, p>.05$) ve Sosyal kaynaklar ($f= .785, p>.05$) alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunamamıştır.

4.1.7. Araştırmaya Katılan Özel Eğitim Okulu Öğretmenlerinin Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerinde çalıştığı süreye göre anlamlı farklılık var mıdır?

Tablo 11 : Özel Eğitim Okulu Öğretmenlerinin Çalıştığı Süre Değişkenine göre Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği Kendilik Algısı, Gelecek Algısı, Yapısal Stil, Sosyal Yeterlilik, Aile Uyumu ve Sosyal Kaynaklar Alt Boyutlarına İlişkin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği Alt Boyutları	Çalıştığı Süre	n	\bar{X}	Ss
Kendilik Algısı	1-5 Yıl	130	23,62	4,179
	6-10 Yıl	38	25,37	3,498
	11-15 Yıl	18	23,83	3,839
	16-20 Yıl	7	26,00	5,000
	20 ve Üstü Yıl	9	26,56	3,609
Gelecek Algısı	1-5 Yıl	130	16,22	3,245
	6-10 Yıl	38	16,58	3,055
	11-15 Yıl	18	15,89	3,376
	16-20 Yıl	7	17,14	3,024
	20 ve Üstü Yıl	9	18,11	2,147
Yapısal Stil	1-5 Yıl	130	15,42	3,446
	6-10 Yıl	38	15,39	2,834
	11-15 Yıl	18	13,50	3,884
	16-20 Yıl	7	17,29	2,138
	20 ve Üstü Yıl	9	18,33	2,398
Sosyal Yeterlilik	1-5 Yıl	130	23,98	4,462
	6-10 Yıl	38	24,37	4,529
	11-15 Yıl	18	24,28	4,650
	16-20 Yıl	7	23,00	5,196
	20 ve Üstü Yıl	9	26,22	4,684
Aile Uyumu	1-5 Yıl	130	22,86	5,323
	6-10 Yıl	38	23,24	4,727
	11-15 Yıl	18	22,94	4,646
	16-20 Yıl	7	23,43	4,860
	20 ve Üstü Yıl	9	27,00	3,240
Sosyal Kaynaklar	1-5 Yıl	130	28,92	4,793
	6-10 Yıl	38	29,68	4,954
	11-15 Yıl	18	28,39	4,913
	16-20 Yıl	7	30,57	4,962
	20 ve Üstü Yıl	9	30,56	4,613
Tüm Ölçek	1-5 Yıl	130	131,02	18,038
	6-10 Yıl	38	134,63	16,491
	11-15 Yıl	18	128,83	18,750
	16-20 Yıl	7	137,43	19,043
	20 ve Üstü Yıl	9	146,78	15,635

Tablo 10' da görüldüğü gibi özel eğitim okulu öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık tüm ölçek puanlarının çalıştığı süre değişkenine göre en yüksek

aritmetik ortalama; ($\bar{X} = 146,78$) “20 ve Üstü Yıl” çalışma süresi olan gruba ait olduğu görülmektedir. Özel eğitim okulu öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık alt boyut puanlarının çalıştığı süre değişkenine göre en yüksek aritmetik ortalama; Sosyal Kaynaklar ($\bar{X} = 30,57$) alt boyutunda “16-20 Yıl” grubuna ait iken, en düşük aritmetik ortalama Yapısal Stil ($\bar{X} = 13,50$) alt boyutunda “11-15 Yıl” grubuna ait olduğu görülmektedir. Aritmetik ortalamalar arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile incelenmiş ve sonuçlar Tablo 12’de verilmiştir.

Tablo12: Özel Eğitim Okulu Öğretmenlerinin Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği Kendilik Algısı, Gelecek Algısı, Yapısal Stil, Sosyal Yeterlilik, Aile Uyumu ve Sosyal Kaynaklar Düzeylerinin Çalıştığı Süreye Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği Alt Boyutları	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	f	p
Kendilik Algısı	Gruplar	170,128	4	42,532	2,610	,037*
	Gruplar İçi	3210,095	197	16,295		
	Toplam	3380,223	201			
Gelecek Algısı	Gruplar	40,088	4	10,022	,992	,413
	Gruplar İçi	1989,318	197	10,098		
	Toplam	2029,406	201			
Yapısal Stil	Gruplar	167,087	4	41,772	3,812	,005*
	Gruplar İçi	2158,577	197	10,957		
	Toplam	2325,663	201			
Sosyal Yeterlilik	Gruplar	53,567	4	13,392	,654	,624
	Gruplar İçi	4031,978	197	20,467		
	Toplam	4085,545	201			
Aile Uyumu	Gruplar	145,802	4	36,450	1,415	,230
	Gruplar İçi	5075,035	197	25,762		
	Toplam	5220,837	201			
Sosyal Kaynaklar	Gruplar	60,343	4	15,086	,646	,630
	Gruplar İçi	4600,494	197	23,353		
	Toplam	4660,837	201			
Tüm Ölçek	Gruplar	2701,987	4	675,497	2,141	,077
	Gruplar İçi	62145,543	197	315,460		
	Toplam	64847,530	201			

Özel eğitim okulu öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık tüm ölçek puanlarının çalıştığı süre değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Anova testi sonuçları incelendiğinde ($f= .2,141$ $p>.05$) istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunamamıştır.

Özel eğitim okulu öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık alt boyut puanlarının çalıştığı süre değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Anova testi sonuçları incelendiğinde; Kendilik algısı ($f= .2,610$ $p<.05$) ve Yapısal stil ($f= .3,812$, $p<.05$) alt boyutlarında fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Anlamlı farklılıkların hangi çalışılan süre gruplarından kaynaklandığını belirlemek amacıyla yapılan çoklu karşılaştırma testinin sonuçlarına göre, farklılığın kendilik algısı alt boyutu için 1-5, 6-10, 20 ve üstü çalışılan süre grubu öğretmenlerinden kaynaklandığı, yapısal stil alt boyutu için ise 11-15, 20 ve üstü çalışılan süre grubu öğretmenlerden kaynaklandığı tespit edilmiştir. Bahsedilen gruplar arasında çalışılan süre arttıkça her iki alt boyutta da dayanıklılık düzeyi artmaktadır.

Gelecek algısı ($f= .992$, $p>.05$), Sosyal yeterlilik ($f= .654$, $p>.05$), Aile uyumu ($f= .1,415$, $p>.05$) ve Sosyal kaynaklar ($f= .646$, $p>.05$) alt boyutlarında ise istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

4.2 Araştırmaya Katılan Özel Eğitim Okulu Öğretmenlerinin Mesleki Sosyal Destek Düzeylerine İlişkin Bulgular

Özel eğitim okulu öğretmenlerinin mesleki sosyal destek düzeylerine ilişkin betimsel istatistikler, tüm ölçek puanı ve sosyal destek ölçeğinin alt boyutlarını oluşturan “Yönetim desteği, meslektaş desteği, aile desteği, öğrenci desteği, etkili öğretim desteği” puanları, cinsiyet, yaş, medeni durum, öğrenim durumu, mezun olunan bölüm, çalışma süresi ve kurum türü açısından incelenmiştir.

Tablo 13: Öğretmenlerin Mesleki Sosyal Destek Düzeylerine İlişkin

Betimsel İstatistikler

Puanlar	n	K	En Düşük Puan	En Yüksek Puan	\bar{X}	\bar{X}/K	S
Yönetici Desteği	202	19	32	89	57,45	3,02	11,88
Meslektaş Desteği	202	13	17	65	45,19	3,47	9,98
Aile Desteği	202	4	4	20	10,50	2,62	3,27
Öğrenci Desteği	202	3	6	15	12,13	4,04	2,36
Öğretim Desteği	202	5	5	25	15,14	3,02	3,93
Sosyal Destek Toplam	202	44	77	202	140,42	3,19	22,80

Tablo 13’te görüldüğü gibi öncelikle “Öğretmen Mesleki Sosyal Destek” ölçeğinin alt boyutlarındaki madde sayıları farklı olduğundan, tüm alt boyutlara ilişkin ortalama puanlar, o boyutta yer alan madde sayısına (K) bölünerek 1–5 arası ortalamaya dönüştürülmüş ve böylece birbirleri ile karşılaştırılabilir hale gelmesi sağlanmıştır

Tablo 13’te de görüleceği üzere özel eğitim okulu öğretmenleri okul yöneticilerinden “orta” düzeyde ($x=3.02$), meslektaşlarından “yüksek” düzeyde ($x=3.47$), “Öğretim Desteği” ($x=3,02$) ve “Aile Desteği” boyutlarında ($x=2.62$) “orta” düzeyde ve öğrencilerden yüksek düzeyde ($x=4.04$) destek algıladıklarını belirtmişlerdir. Buna göre öğretmenler en çok öğrencilerinden, ikinci sırada meslektaşlarından, üçüncü sırada yöneticilerden ve öğretim ortamlarından ve son sırada ise aileden destek algıladıklarını belirtmişlerdir. Sosyal destek ölçeğinin toplam puanından hareketle de öğretmenlerin genel olarak “orta” düzey ($x=3.19$) bir mesleki destek algısına sahip oldukları görülmüştür.

4.2.1. Araştırmaya Katılan Özel Eğitim Okulu öğretmenlerinin Mesleki Sosyal Destek Düzeylerinde cinsiyete göre anlamlı farklılık var mıdır?

Tablo 14 :Özel Eğitim Okulu Öğretmenlerinin Cinsiyetlerine göre Öğretmen Mesleki Sosyal Destek Ölçeği Yönetim Desteği, Meslektaş Desteği, Aile Desteği, Öğrenci Desteği ve Etkili Öğretim Desteği Alt Boyutlarından Almış Oldukları Puanların Aritmetik Ortalama, Standart Sapma ve t-Testi Değerleri:

Öğretmen Mesleki Sosyal Destek Ölçeği Alt Boyutları	Cinsiyet	n	\bar{X}	s	t	p																																																				
Yönetim Desteği	Kadın	142	57,33	12,261	,859	,834																																																				
	Erkek	60	57,72	11,039			Meslektaş Desteği	Kadın	142	46,17	9,908	,013	,031*	Erkek	60	42,87	9,859	Aile Desteği	Kadın	142	10,66	3,454	3,033	,295	Erkek	60	10,13	2,795	Öğrenci Desteği	Kadın	142	12,20	2,368	,025	,559	Erkek	60	11,98	2,376	Etkili Öğretim Desteği	Kadın	142	14,82	4,205	6,022	,069	Erkek	60	15,92	3,088	Tüm Ölçek	Kadın	142	141,18	23,278	,431	,467	Erkek
Meslektaş Desteği	Kadın	142	46,17	9,908	,013	,031*																																																				
	Erkek	60	42,87	9,859			Aile Desteği	Kadın	142	10,66	3,454	3,033	,295	Erkek	60	10,13	2,795	Öğrenci Desteği	Kadın	142	12,20	2,368	,025	,559	Erkek	60	11,98	2,376	Etkili Öğretim Desteği	Kadın	142	14,82	4,205	6,022	,069	Erkek	60	15,92	3,088	Tüm Ölçek	Kadın	142	141,18	23,278	,431	,467	Erkek	60	138,62	21,719								
Aile Desteği	Kadın	142	10,66	3,454	3,033	,295																																																				
	Erkek	60	10,13	2,795			Öğrenci Desteği	Kadın	142	12,20	2,368	,025	,559	Erkek	60	11,98	2,376	Etkili Öğretim Desteği	Kadın	142	14,82	4,205	6,022	,069	Erkek	60	15,92	3,088	Tüm Ölçek	Kadın	142	141,18	23,278	,431	,467	Erkek	60	138,62	21,719																			
Öğrenci Desteği	Kadın	142	12,20	2,368	,025	,559																																																				
	Erkek	60	11,98	2,376			Etkili Öğretim Desteği	Kadın	142	14,82	4,205	6,022	,069	Erkek	60	15,92	3,088	Tüm Ölçek	Kadın	142	141,18	23,278	,431	,467	Erkek	60	138,62	21,719																														
Etkili Öğretim Desteği	Kadın	142	14,82	4,205	6,022	,069																																																				
	Erkek	60	15,92	3,088			Tüm Ölçek	Kadın	142	141,18	23,278	,431	,467	Erkek	60	138,62	21,719																																									
Tüm Ölçek	Kadın	142	141,18	23,278	,431	,467																																																				
	Erkek	60	138,62	21,719																																																						

Tablo 14' de görüldüğü gibi özel eğitim okulu öğretmenlerinin mesleki sosyal destek tüm ölçek puanlarının cinsiyet değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan t- testi sonuçları incelendiğinde; ($t=.43$ $p>.05$) istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır. Diğer bir ifadeyle cinsiyete göre öğretmenlerin mesleki sosyal destek düzeyleri anlamlı derecede birbirinden farklı değildir.

Özel eğitim okulu öğretmenlerinin mesleki sosyal destek düzeyi alt boyut puanlarının cinsiyet değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan t- testi analiz sonuçları incelendiğinde; Yönetim Desteği ($t= .85$, $p>.05$),

Aile Desteği ($t= .3,03$, $p>.05$), Öğrenci Desteği ($t= .02$, $p>.05$) ve Etkili Öğretim Desteği ($t= .6,02$, $p>.05$) alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Meslektaş Desteği ($t= .01$, $p<.05$), alt boyutunda ise fark istatistiksel olarak anlamlıdır. Diğer bir ifadeyle Meslektaş Destek Düzeyi kadınlarda erkeklere göre anlamlı derecede yüksek bulunmuştur.

4.2.2. Araştırmaya Katılan Özel Eğitim Okulu öğretmenlerinin Mesleki Sosyal Destek Düzeylerinde medeni durumlarına göre anlamlı farklılık var mıdır?

Tablo 15:Özel Eğitim Okulu Öğretmenlerinin Medeni Durumuna göre Öğretmen Mesleki Sosyal Destek Ölçeği Yönetim Desteği, Meslektaş Desteği, Aile Desteği, Öğrenci Desteği ve Etkili Öğretim Desteği Alt Boyutlarından Almış Oldukları Puanların Aritmetik Ortalama, Standart Sapma ve t-Testi Değerleri:

Öğretmen Mesleki Sosyal Destek Ölçeği Alt Boyutları	Medeni Durum	n	\bar{X}	s	t	p
Yönetim Desteği	Evli	95	58,47	11,363	1,120	,248
	Bekar	107	56,53	12,311		
Meslektaş Desteği	Evli	95	46,19	9,717	,125	,180
	Bekar	107	44,30	10,179		
Aile Desteği	Evli	95	10,51	3,370	,003	,999
	Bekar	107	10,50	3,202		
Öğrenci Desteği	Evli	95	12,09	2,379	,075	,826
	Bekar	107	12,17	2,365		
Etkili Öğretim Desteği	Evli	95	15,40	3,538	3,362	,384
	Bekar	107	14,92	4,254		
Tüm Ölçek	Evli	95	142,66	22,108	,752	,188
	Bekar	107	138,42	23,323		

Tablo 15' de görüldüğü gibi özel eğitim okulu öğretmenlerinin mesleki sosyal destek düzeyi tüm ölçek puanlarının medeni durum değişkenine göre farklılaşıp

farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan t- testi sonuçları incelendiğinde; ($t=.75$, $p>.05$) istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır. Diğer bir ifadeyle medeni duruma göre öğretmenlerin mesleki sosyal destek düzeyleri anlamlı derecede birbirinden farklı değildir.

Özel eğitim okulu öğretmenlerinin mesleki sosyal destek düzeyi alt boyut puanlarının medeni durum değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan t- testi analiz sonuçları incelendiğinde; Yönetim Desteği ($t= .12$, $p>.05$), Meslektaş Desteği ($t= .12$, $p>.05$), Aile Desteği ($t= .00$, $p>.05$), Öğrenci Desteği ($t= .07$, $p>.05$) ve Etkili Öğretim Desteği ($t= .336$, $p>.05$) alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

4.2.3. Araştırmaya Katılan Özel Eğitim Okulu öğretmenlerinin Mesleki Sosyal Destek Düzeylerinde öğrenim durumlarına göre anlamlı farklılık var mıdır?

Tablo 16: Özel Eğitim Okulu Öğretmenlerinin Öğrenim Durumuna göre Öğretmen Mesleki Sosyal Destek Ölçeği Yönetim Desteği, Meslektaş Desteği, Aile Desteği, Öğrenci Desteği ve Etkili Öğretim Desteği Alt Boyutlarından Almış Oldukları Puanların Aritmetik Ortalama, Standart Sapma ve t-Testi Değerleri:

Öğretmen Mesleki Sosyal Destek Ölçeği Alt Boyutları	Öğrenim Durumu	n	\bar{X}	s	t	p
Yönetim Desteği	Lisans	186	57,47	11,987	,042	,911
	Yüksek Lisans	16	57,13	10,978		
Meslektaş Desteği	Lisans	186	44,86	9,977	,009	,112
	Yüksek Lisans	16	49,00	9,557		
Aile Desteği	Lisans	186	10,32	3,247	,291	,007*
	Yüksek Lisans	16	12,63	2,895		
Öğrenci Desteği	Lisans	186	12,14	2,316	4,985	,901
	Yüksek Lisans	16	12,06	2,977		
Etkili Öğretim Desteği	Lisans	186	15,11	3,901	1,938	,658
	Yüksek Lisans	16	15,56	4,381		
Tüm Ölçek	Lisans	186	139,90	22,964	,028	,277
	Yüksek Lisans	16	146,38	20,549		

Tablo 16' da görüldüğü gibi özel eğitim okulu öğretmenlerinin mesleki sosyal destek düzeyi tüm ölçek puanlarının öğrenim durumu değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan t- testi sonuçları incelendiğinde; ($t=.02$, $p>.05$) istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır. Diğer bir ifadeyle öğrenim durumuna göre öğretmenlerin mesleki sosyal destek düzeyleri anlamlı derecede birbirinden farklı değildir.

Özel eğitim okulu öğretmenlerinin mesleki sosyal destek düzeyi alt boyut puanlarının öğrenim durumu değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan t- testi analiz sonuçları incelendiğinde; Yönetim Desteği ($t= .04$, $p>.05$), Meslektaş Desteği ($t= .00$, $p>.05$), Öğrenci Desteği ($t= .4,98$, $p>.05$) ve Etkili Öğretim Desteği ($t= .1,93$, $p>.05$) alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Aile Desteği ($t= .29$, $p<.05$) alt boyutunda ise fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Diğer bir ifadeyle Aile Destek düzeyi Yüksek Lisans mezunu olanlarda Lisans mezunu olanlara göre anlamlı derecede yüksek bulunmuştur.

4.2.4. Araştırmaya Katılan Özel Eğitim Okulu öğretmenlerinin Mesleki Sosyal Destek Düzeylerinde mezuniyet alanlarına göre anlamlı farklılık var mıdır?

Tablo 17: Özel Eğitim Okulu Öğretmenlerinin Mezuniyet Alanına göre Öğretmen Mesleki Sosyal Destek Ölçeği Yönetim Desteği, Meslektaş Desteği, Aile Desteği, Öğrenci Desteği ve Etkili Öğretim Desteği Alt Boyutlarından Almış Oldukları Puanların Aritmetik Ortalama, Standart Sapma ve t-Testi Değerleri:

Öğretmen Mesleki Sosyal Destek Ölçeği Alt Boyutları	Mezuniyet Alanı	n	\bar{X}	s	t	p
Yönetim Desteği	Özel Eğitim	107	57,25	11,957	,010	,807
	Diğer	98	57,66	11,863		
Meslektaş Desteği	Özel Eğitim	107	44,11	9,862	,503	,104
	Diğer	98	46,40	10,034		
Aile Desteği	Özel Eğitim	107	10,07	3,136	,002	,043*
	Diğer	98	11,00	3,371		
Öğrenci Desteği	Özel Eğitim	107	12,34	2,410	,445	,197
	Diğer	98	11,91	2,307		
Etkili Öğretim Desteği	Özel Eğitim	107	15,81	3,658	1,368	,010*
	Diğer	98	14,39	4,108		
Tüm Ölçek	Özel Eğitim	107	139,58	21,952	1,006	,581
	Diğer	98	141,36	23,805		

Tablo 17' de görüldüğü gibi özel eğitim okulu öğretmenlerinin mesleki sosyal destek tüm ölçek puanlarının mezun olduğu alana göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan t- testi sonuçları incelendiğinde; ($t=.1,00$ $p>.05$) istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır. Diğer bir ifadeyle mezun olduğu alana göre öğretmenlerin mesleki sosyal destek düzeyleri anlamlı derecede birbirinden farklı değildir.

Özel eğitim okulu öğretmenlerinin mesleki sosyal destek alt boyut puanlarının mezun olduğu alana göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan t- testi analiz sonuçları incelendiğinde; Yönetim Desteği ($t= .01$, $p>.05$), Meslektaş Desteği ($t= .50$, $p>.05$), Öğrenci Desteği ($t= .44$, $p>.05$) alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Aile Desteği ($t= .00$, $p<.05$) ve Etkili Öğretim Desteği ($t= .1,36$, $p<.05$) alt boyutunda ise fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Diğer bir ifadeyle Aile Destek düzeyi diğer alanlardan mezun olanlarda özel eğitim alanından mezun olanlara göre anlamlı derecede yüksek bulunmuştur. Etkili Öğretim Destek düzeyi ise özel eğitim alanından mezun olanlarda diğer alanlardan mezun olanlara göre anlamlı derecede yüksek bulunmuştur.

4.2.5. Araştırmaya Katılan Özel Eğitim Okulu öğretmenlerinin Mesleki Sosyal Destek Düzeylerinde yaşlarına göre anlamlı farklılık var mıdır?

Tablo 18 : Özel Eğitim Okulu Öğretmenlerinin Yaş Değişkenine göre Öğretmen Mesleki Sosyal Destek Ölçeği Yönetim Desteği, Meslektaş Desteği, Aile Desteği, Öğrenci Desteği ve Etkili Öğretim Desteği Alt Boyutlarına İlişkin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Öğretmen Mesleki Sosyal Destek Ölçeği Alt Boyutları	Yaş	n	\bar{X}	Ss
Yönetim Desteği	20-30	124	58,02	11,009
	31-40	60	55,78	13,112
	41 Üstü	18	59,06	13,475
Meslektaş Desteği	20-30	124	45,42	9,403
	31-40	60	44,98	11,129
	41 Üstü	18	44,28	10,374
Aile Desteği	20-30	124	10,19	3,137
	31-40	60	10,68	3,260
	41 Üstü	18	12,11	3,879
Öğrenci Desteği	20-30	124	12,40	2,194
	31-40	60	11,73	2,603
	41 Üstü	18	11,61	2,547
Etkili Öğretim Desteği	20-30	124	15,31	4,003
	31-40	60	15,18	4,135
	41 Üstü	18	13,83	2,333
Tüm Ölçek	20-30	124	141,34	20,671
	31-40	60	138,37	25,791
	41 Üstü	18	140,89	26,949

Tablo 16’ da görüldüğü gibi özel eğitim okulu öğretmenlerinin mesleki sosyal destek düzeyi tüm ölçek puanlarının yaş değişkenine göre en yüksek aritmetik ortalama; ($\bar{X} = 141,34$) “20-30” yaş grubuna ait olduğu görülmektedir. Özel eğitim okulu öğretmenlerinin mesleki sosyal destek düzeyi alt boyut puanlarının yaş değişkenine göre en yüksek aritmetik ortalama; Yönetim Desteği ($\bar{X} = 59,06$) alt boyutunda “41 yaş ve üzeri” yaş grubuna ait iken, en düşük aritmetik ortalama Aile Desteği ($\bar{X} = 10,19$) alt boyutunda “20-30” yaş grubuna ait olduğu görülmektedir. Aritmetik ortalamalar arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile incelenmiş ve sonuçlar Tablo 19’da verilmiştir.

Tablo19: Özel Eğitim Okulu Öğretmenlerinin Öğretmen Mesleki Sosyal Destek Ölçeği Yönetim Desteği, Meslektaş Desteği, Aile Desteği, Öğrenci Desteği ve Etkili Öğretim Desteği Düzeylerinin Yaşlarına Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Öğretmen Mesleki Sosyal Destek Ölçeği Alt Boyutları	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	f	p
Yönetim Desteği	Gruplar	252,805	2	126,403		
	Gruplar İçi	28139,096	199	141,402	,894	,411
	Toplam	28391,901	201			
Meslektaş Desteği	Gruplar	4,063	2	12,032		
	Gruplar İçi	20012,788	199	100,567	,120	,887
	Toplam	20036,851	201			
Aile Desteği	Gruplar	61,000	2	30,500		
	Gruplar İçi	2093,495	199	10,520	2,899	,057
	Toplam	2154,495	201			
Öğrenci Desteği	Gruplar	23,541	2	11,771		
	Gruplar İçi	1101,850	199	5,537	2,126	,122
	Toplam	1125,391	201			
Etkili Öğretim Desteği	Gruplar	34,619	2	17,310		
	Gruplar İçi	3072,217	199	15,438	1,121	,328
	Toplam	3106,837	201			
Tüm Ölçek	Gruplar	361,584	2	180,792		
	Gruplar İçi	104147,485	199	523,354	,345	,708
	Toplam	104509,069	201			

Özel eğitim okulu öğretmenlerinin mesleki sosyal destek düzeyi tüm ölçek puanlarının yaş değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Anova testi sonuçları incelendiğinde ($f= .345$, $p>.05$) istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Özel eğitim okulu öğretmenlerinin mesleki sosyal destek düzeyi alt boyut puanlarının yaş değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Anova testi sonuçları incelendiğinde; Yönetim Desteği ($f= .894$, $p>.05$) Meslektaş Desteği ($f=.120$, $p>.05$), Aile Desteği ($f= .2,899$, $p>.05$) Öğrenci Desteği ($f= .2,126$, $p>.05$) ve Etkili Öğretim Desteği ($f= .1,121$, $p>.05$) alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

4.2.6. Araştırmaya Katılan Özel Eğitim Okulu öğretmenlerinin Mesleki Sosyal Destek Düzeylerinde çalıştığı süreye göre anlamlı farklılık var mıdır?

Tablo 20: Özel Eğitim Okulu Öğretmenlerinin Çalıştığı Süre Değişkenine göre Öğretmen Mesleki Sosyal Destek Ölçeği Yönetim Desteği, Meslektaş Desteği, Aile Desteği, Öğrenci Desteği ve Etkili Öğretim Desteği Alt Boyutlarına ilişkin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Öğretmen Mesleki Sosyal Destek Ölçeği Alt Boyutları	Çalıştığı Süre	n	\bar{X}	Ss
Yönetim Desteği	1-5 Yıl	130	58,14	12,046
	6-10 Yıl	38	55,84	11,375
	11-15 Yıl	18	56,50	14,072
	16-20 Yıl	7	56,71	7,804
	20 ve Üstü Yıl	9	56,67	11,011
Meslektaş Desteği	1-5 Yıl	130	45,64	9,917
	6-10 Yıl	38	45,11	10,577
	11-15 Yıl	18	44,83	11,698
	16-20 Yıl	7	41,29	5,122
	20 ve Üstü Yıl	9	42,78	8,197
Aile Desteği	1-5 Yıl	130	10,47	3,235
	6-10 Yıl	38	10,32	3,426
	11-15 Yıl	18	10,72	3,627
	16-20 Yıl	7	11,71	2,628
	20 ve Üstü Yıl	9	10,44	3,395
Öğrenci Desteği	1-5 Yıl	130	12,41	2,212
	6-10 Yıl	38	12,24	2,487
	11-15 Yıl	18	11,06	2,508
	16-20 Yıl	7	10,43	2,699
	20 ve Üstü Yıl	9	11,22	2,635
Etkili Öğretim Desteği	1-5 Yıl	130	14,95	4,128
	6-10 Yıl	38	16,13	3,892
	11-15 Yıl	18	14,72	3,495
	16-20 Yıl	7	15,14	3,185
	20 ve Üstü Yıl	9	14,56	2,007
Tüm Ölçek	1-5 Yıl	130	141,61	22,781
	6-10 Yıl	38	139,63	23,049
	11-15 Yıl	18	137,83	27,802
	16-20 Yıl	7	135,29	12,958
	20 ve Üstü Yıl	9	135,67	19,500

Tablo 20' de görüldüğü gibi özel eğitim okulu öğretmenlerin mesleki sosyal destek düzeyi tüm ölçek puanlarının çalıştığı süre değişkenine göre en yüksek aritmetik ortalama; ($\bar{X} = 141,61$) "1-5 Yıl" çalışılan süre grubuna ait olduğu

görülmektedir. Özel eğitim okulu öğretmenlerinin mesleki sosyal destek düzeyi alt boyut puanlarının çalıştığı süre değişkenine göre en yüksek aritmetik ortalama; Yönetim Desteği ($\bar{X} = 58,14$) alt boyutunda “1-5 Yıl” çalışılan süre grubuna ait iken, en düşük aritmetik ortalama Aile Desteği ($\bar{X} = 10,32$) alt boyutunda “6-10 Yıl” çalışılan süre grubuna ait olduğu görülmektedir. Aritmetik ortalamalar arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile incelenmiş ve sonuçlar Tablo 21’de verilmiştir.

Tablo 21: Özel Eğitim Okulu Öğretmenlerinin Öğretmen Mesleki Sosyal Destek Ölçeği Yönetim Desteği, Meslektaş Desteği, Aile Desteği, Öğrenci Desteği ve Etkili Öğretim Desteği Düzeylerinin Çalıştığı Süreye Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçlar

Öğretmen Mesleki Sosyal Destek Ölçeği Alt Boyutları	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	f	p
Yönetim Desteği	Gruplar	185,412	4	46,353		
	Gruplar İçi	28206,489	197	143,180	,324	,862
	Toplam	28391,901	201			
Meslektaş Desteği	Gruplar	187,781	4	46,945		
	Gruplar İçi	19849,071	197	100,757	,466	,761
	Toplam	20036,851	201			
Aile Desteği	Gruplar	12,646	4	3,161		
	Gruplar İçi	2141,849	197	10,872	,291	,884
	Toplam	2154,495	201			
Öğrenci Desteği	Gruplar	58,916	4	14,729		
	Gruplar İçi	1066,475	197	5,414	2,721	,031*
	Toplam	1125,391	201			
Etkili Öğretim Desteği	Gruplar	48,081	4	12,020		
	Gruplar İçi	3058,756	197	15,527	,774	,543
	Toplam	3106,837	201			
Tüm Ölçek	Gruplar	715,306	4	178,827		
	Gruplar İçi	103793,763	197	526,872	,339	,851
	Toplam	104509,069	201			

Özel eğitim okulu öğretmenlerinin mesleki sosyal destek düzeyi tüm ölçek puanlarının çalıştığı süre değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek

üzere yapılan Anova testi sonuçları incelendiğinde ($f= .339$, $p>.05$) istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Özel eğitim okulu öğretmenlerinin mesleki sosyal destek düzeyi alt boyut puanlarının çalıştığı süre değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Anova testi sonuçları incelendiğinde; Yönetim Desteği ($f= .324$, $p>.05$) Meslektaş Desteği ($f=.466$, $p>.05$), Aile Desteği ($f= .291$, $p>.05$) ve Etkili Öğretim Desteği ($f= .774$, $p>.05$) alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Öğrenci Desteği ($f= .2,721$, $p<.05$) alt boyutunda ise fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Anlamlı farklılıkların hangi çalışılan süre gruplarından kaynaklandığını belirlemek amacıyla yapılan çoklu karşılaştırma testinin sonuçlarına göre, farklılığın 1-5, 11-15 ve 16-20 çalışılan süre gruplarından kaynaklandığı tespit edilmiştir. Özel eğitim okulu öğretmenlerinin bahsedilen çalışan süre gruplarında, çalışılan süre arttıkça öğrenci desteğinin anlamlı derecede düştüğü görülmüştür.

4.2.7. Araştırmaya Katılan Özel Eğitim Okulu Öğretmenlerinin Mesleki Sosyal Destek Düzeylerinde çalıştığı kurum türüne göre anlamlı farklılık var mıdır?

Tablo 22: Özel Eğitim Okulu Öğretmenlerinin Çalıştığı Kurum Türü Değişkenine göre Öğretmen Mesleki Sosyal Destek Ölçeği Yönetim Desteği, Meslektaş Desteği, Aile Desteği, Öğrenci Desteği ve Etkili Öğretim Desteği Alt Boyutlarına ilişkin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Öğretmen Mesleki Sosyal Destek Ölçeği Alt Boyutları	Çalıştığı Kurum Türü	n	\bar{X}	Ss
Yönetim Desteği	Özel Eğitim Uygulama	144	59,49	11,610
	Özel Eğitim Mesleki Eğ.	42	50,79	9,431
	İşitme Engelliler Okulu	13	54,77	14,681
	Görme Engelliler Okulu	3	64,00	9,849
Meslektaş Desteği	Özel Eğitim Uygulama	144	46,67	9,854
	Özel Eğitim Mesleki Eğ.	42	41,29	8,046
	İşitme Engelliler Okulu	13	41,08	13,313
	Görme Engelliler Okulu	3	46,33	9,713
Aile Desteği	Özel Eğitim Uygulama	144	10,88	3,263
	Özel Eğitim Mesleki Eğ.	42	9,57	3,125
	İşitme Engelliler Okulu	13	9,38	3,525
	Görme Engelliler Okulu	3	10,33	2,082
Öğrenci Desteği	Özel Eğitim Uygulama	144	12,19	2,281
	Özel Eğitim Mesleki Eğ.	42	12,26	2,328
	İşitme Engelliler Okulu	13	11,23	3,370
	Görme Engelliler Okulu	3	11,67	2,309
Etkili Öğretim Desteği	Özel Eğitim Uygulama	144	15,47	3,961
	Özel Eğitim Mesleki Eğ.	42	14,62	3,527
	İşitme Engelliler Okulu	13	14,23	4,343
	Görme Engelliler Okulu	3	10,67	3,786
Tüm Ölçek	Özel Eğitim Uygulama	144	144,71	22,151
	Özel Eğitim Mesleki Eğ.	42	128,52	17,704
	İşitme Engelliler Okulu	13	130,69	29,976
	Görme Engelliler Okulu	3	143,00	20,809

Tablo 22’ de görüldüğü gibi özel eğitim okulu öğretmenlerinin mesleki sosyal destek düzeyi tüm ölçek puanlarının çalıştığı kurum türü değişkenine göre en yüksek aritmetik ortalama; ($\bar{X} = 144,71$) “Özel Eğitim Uygulama Merkezi” okul grubuna ait olduğu görülmektedir. Özel eğitim okulu öğretmenlerinin mesleki sosyal destek

düzeyi alt boyut puanlarının çalıştığı kurum türü değişkenine göre en yüksek aritmetik ortalama; Yönetim Desteği ($\bar{X} = 64,00$) alt boyutunda “Görme Engelliler Okulu” grubuna ait iken, en düşük aritmetik ortalama Aile Desteği ($\bar{X} = 9,38$) alt boyutunda “İşitme Engelliler Okulu” grubuna ait olduğu görülmektedir. Aritmetik ortalamalar arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile incelenmiş ve sonuçlar Tablo 23’te verilmiştir.

Tablo 23 :Özel Eğitim Okulu Öğretmenlerinin Öğretmen Mesleki Sosyal Destek Ölçeği Yönetim Desteği, Meslektaş Desteği, Aile Desteği, Öğrenci Desteği ve Etkili Öğretim Desteği Düzeylerinin Çalıştığı Kurum Türüne Göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Öğretmen Mesleki Sosyal Destek Ölçeği Alt Boyutları	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	f	p
Yönetim Desteği	Gruplar	2688,529	3	896,176	6,903	,000*
	Gruplar İçi	25703,372	198	129,815		
	Toplam	28391,901	201			
Meslektaş Desteği	Gruplar	1181,031	3	393,677	4,134	,007*
	Gruplar İçi	18855,821	198	95,231		
	Toplam	20036,851	201			
Aile Desteği	Gruplar Arası	73,473	3	24,491	2,330	,076
	Gruplar İçi	2081,022	198	10,510		
	Toplam	2154,495	201			
Öğrenci Desteği	Gruplar	12,360	3	4,120	,733	,533
	Gruplar İçi	1113,031	198	5,621		
	Toplam	1125,391	201			
Etkili Öğretim Desteği	Gruplar	98,069	3	32,690	2,151	,095
	Gruplar İçi	3008,768	198	15,196		
	Toplam	3106,837	201			
Tüm Ölçek	Gruplar	9842,074	3	3280,691	6,862	,000*
	Gruplar İçi	94666,995	198	478,116		
	Toplam	104509,069	201			

Özel eğitim okulu öğretmenlerinin mesleki sosyal destek düzeyi tüm ölçek puanlarının çalıştığı kurum türü değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Anova testi sonuçları incelendiğinde ($f= .6,862$, $p<.05$) fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Anlamlı farklılıkların hangi kurum türlerinden kaynaklandığını belirlemek amacıyla yapılan çoklu karşılaştırma testinin sonuçlarına göre, farklılığın özel eğitim uygulama merkezinde çalışan öğretmenler ile özel eğitim mesleki eğitim merkezlerinde çalışan öğretmenlerden kaynaklandığı tespit edilmiştir. Özel eğitim uygulama merkezinde çalışılan öğretmenlerin mesleki sosyal destek düzeyleri, özel eğitim mesleki eğitim merkezlerinde çalışan öğretmenlerden anlamlı derecede yüksektir.

Özel eğitim okulu öğretmenlerinin mesleki sosyal destek düzeyi alt boyut puanlarının çalıştığı kurum türü değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan Anova testi sonuçları incelendiğinde; Yönetim Desteği ($f= .6,903$, $p<.05$) ve Meslektaş Desteği ($f=.4,134$, $p<.05$) alt boyutlarında fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Anlamlı farklılıkların hangi kurum türlerinden kaynaklandığını belirlemek amacıyla yapılan çoklu karşılaştırma testinin sonuçlarına göre, farklılığın özel eğitim uygulama merkezinde çalışan öğretmenler ile özel eğitim mesleki eğitim merkezlerinde çalışan öğretmenlerden kaynaklandığı tespit edilmiştir. Özel eğitim uygulama merkezinde çalışılan öğretmenlerin yönetim desteği ve meslektaş desteği alt boyutlarında mesleki sosyal destek düzeylerinin özel eğitim mesleki eğitim merkezlerinde çalışan öğretmenlerden anlamlı derecede yüksek olduğu görülmüştür.

Aile Desteği ($f= .2,330$, $p>.05$), Öğrenci Desteği ($f= .733$, $p>.05$) ve Etkili Öğretim Desteği ($f= .2,151$, $p>.05$) alt boyutlarında ise istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

4.3 Araştırmaya Katılan Özel Eğitim Okulu Öğretmenlerinin Psikolojik Dayanıklılık Düzeyleri ile Mesleki Sosyal Destek Düzeyleri arasında bir ilişki var mıdır ?

Araştırmanın değişkenleri arasındaki ilişkileri görmek, yorumlara ve analizlere katkıda bulunmak amacıyla korelasyon analizine yer verilmiştir. Özel eğitim okulu öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık düzeyleri ile mesleki sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkiler Pearson Momentler Çarpım Korelasyonu ile incelenmiştir ve elde edilen bulgular Tablo 24 ve 25’de verilmiştir.

Tablo 24: Özel Eğitim Okulu Öğretmenlerinin Psikolojik Dayanıklılık Düzeyleri ile Mesleki Sosyal Destek Düzeyleri ve Alt Boyutları Arasındaki İlişkileri Gösteren Pearson Momentler Çarpım Korelasyonu

Değişkenler	1	2	3	4	5	6	7
1.Psikolojik Dayanıklılık Toplam	1	.08	.04	.16*	.17*	.08	-.26**
2.Mesleki Sosyal Destek Toplam		1	.89**	.88**	.48**	.42**	.19**
3.Yönetim Desteği			1	.65**	.36**	.21**	.04
4.Meslektaş Desteği				1	.37**	.39**	.05
5.Aile Desteği					1	.21**	-.18*
6.Öğrenci Desteği						1	.04
7.Etkili Öğretim Desteği							1

* $p < .05$

** $p < .01$

Özel eğitim okulu öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık düzeyleriyle mesleki sosyal destek düzeyleri ve alt boyutları arasındaki ilişkileri gösteren Tablo 24 incelendiğinde özel eğitim okulu öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık düzeyleri ile mesleki sosyal destek düzeyleri, psikolojik dayanıklılık düzeyleri ile yönetim desteği alt boyutu ve psikolojik dayanıklılık düzeyleri ile öğrenci desteği alt boyutu arasında bir ilişki olmadığı görülmektedir. Psikolojik dayanıklılık düzeyi ile meslektaş desteği alt boyutu ($r = .16, p < .05$), psikolojik dayanıklılık düzeyi ile aile desteği alt boyutu ($r = .17, p < .05$), arasında pozitif yönlü ve anlamlı ilişkilerin olduğu tespit edilmiştir. Psikolojik dayanıklılık düzeyi ile etkili öğretim desteği ($r = -.26, p < .01$), arasında ise negatif yönlü ve anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir.

Tablo 25: Özel Eğitim Okulu Öğretmenlerinin Mesleki Sosyal Destek Düzeyleri ile Psikolojik Dayanıklılık Düzeyleri ve Alt Boyutları Arasındaki İlişkileri Gösteren Pearson Momentler Çarpım Korelasyonu (n=202)

Değişkenler	1	2	3	4	5	6	7
1.Mesleki Sosyal Destek Toplam	1	-.11	.03	.12	.11	.09	.08
2.Kendilik Algısı		1	.60**	.36**	.45**	.38**	.45**
3.Gelecek Algısı			1	.48**	.41**	.34**	.50**
4.Yapısal Stil				1	.21**	.30**	.33**
5.Sosyal Yeterlilik					1	.31**	.52**
6.Aile Uyumu						1	.47**
7.Sosyal Kaynaklar							1

* $p < .05$

** $p < .01$

Özel eğitim okulu öğretmenlerinin mesleki sosyal destek düzeyleriyle psikolojik dayanıklılık düzeyi alt boyutları arasındaki ilişkileri gösteren Tablo 25 incelendiğinde özel eğitim okulu öğretmenlerinin mesleki sosyal destek düzeyleri ile psikolojik destek düzeyi alt boyutları olan, kendilik algısı, gelecek algısı, yapısal stil, sosyal yeterlilik, aile uyumu ve sosyal kaynaklar alt boyutlarında arasında bir ilişki olmadığı görülmektedir.

BÖLÜM V

5. TARTIŞMA VE YORUM

Bu bölümde, özel eğitim okulu öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık ve mesleki sosyal destek düzeylerinin cinsiyet, yaş, medeni durum, öğrenim durumu, mezun olduğu bölüm, meslekteki çalışma süresi, ve çalıştığı kurum türü açısından farklılık yaratıp yaratmadığına ilişkin bulgular tartışılmış ve yorumlanmıştır. Tartışma ve yorumlar bulgular bölümündeki sıraya uygun olarak yapılmıştır. Literatür incelendiğinde yurt içinde özel eğitim okulu öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık ve mesleki sosyal destek düzeyleri ile ilgili sınırlı sayıda araştırma yapıldığı görülmüştür. Bu nedenle araştırma sonuçları yorumlanırken bu sınırlılık dikkate alınmıştır.

5.1 Özel Eğitim Okulu Öğretmenlerinin Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerine İlişkin Tartışma

Öncelikle özel eğitim okulu öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık düzeylerinin betimsel istatistikleri incelendiğinde “yüksek” düzeyde psikolojik dayanıklılık gösterdikleri görülmektedir. Kobasa (1979)’ ya göre erken çocukluk döneminde gelişmeye başlayan psikolojik dayanıklılığın ruh sağlığı üzerindeki etkisi, bireylerin stresli durumu bilişsel değerlendirmesi ve başa çıkma stratejilerini kullanmasıyla olmaktadır. Psikolojik dayanıklılık özellikle (a) bireyin umutlarını arttıran ve stresi tehdit edici olarak değerlendirmeyi azaltan başa çıkma stratejilerini kullanmayı sağlar, (b) bireyin olumsuz yaşam durumları karşısında hissettikleri olumsuz duyguları azaltma ve iyi olma üzerinde uzun süreli etkiye sahiptir. Bu bakımdan özel eğitim okulu öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık düzeylerinin yüksek bulunması olumlu değerlendirilmekte, mesleklerini icra ederken karşılaşacakları güçlüklerin üstesinden gelme konusunda başa çıkma becerilerini yeterli düzeyde kullanabilecekleri düşünülmektedir.

Özel eğitim okulu öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık tüm ölçek puanlarının cinsiyet değişkenine göre fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Kadınların psikolojik dayanıklılık düzeyleri erkeklere göre anlamlı derecede yüksek

bulunmuştur. Alan yazında araştırmamızdaki bu bulguyu destekleyen ve bu bulguyla çelişen farklı çalışmalar bulunmaktadır. . Werner (1989) yüksek risk altındaki çocuklarla, doğumdan 32 yaşına kadar takip ettiği boylamsal bir araştırmada, cinsiyeti sağlamlıkla ilgili bir faktör olarak belirtmiştir. Yürüttüğü “*Uluslar arası Sağlamlık Projesi*” sonuçlarına göre kızların erkeklere oranla; daha güvenli ilişkiler kurduklarını, özerk olduklarını, benlik saygısına sahip olduklarını, kendilerine daha güvenli olduklarını, empati kurabildiklerini, yardım aldıklarını, iletişimde daha güvenilir olduklarını, diğerlerini daha iyi anladıklarını ve problem çözmede daha başarılı olduklarını bulmuştur Aydoğdu (2013) araştırmasında üniversite öğrencilerinin psikolojik dayanıklılıkları puan ortalamalarının cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediğini bulmuştur. Diğer taraftan Önder ve Günay (2008) öğrenciler üzerinde yaptıkları çalışmalarında cinsiyetin psikolojik dayanıklılık üzerinde anlamlı bir farka yol açtığını ifade etmişlerdir. Cole ve diğerleri (2004) de öğrencilerin psikolojik dayanıklılıkları ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki olduğunu bulmuştur. Bunun aksine Harrisson ve diğerleri (2002) ise cinsiyetin psikolojik dayanıklılık üzerinde etkili olmadığı sonucuna varmıştır. Maddi ve diğerleri (2006) de, dört ayrı araştırmanın sonuçlarını yansıtan çalışmalarında, kolej öğrencileri ve çalışan yetişkinlerden oluşan birinci araştırmada psikolojik dayanıklılığın cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediğini belirtmişlerdir. Benzer şekilde, Chan (2003) öğretmenlerin genel psikolojik dayanıklılık düzeyleri ile dayanıklılığın üç ayrı faktörü olarak bağlanma, kontrol ve güçlük boyutları üzerinde cinsiyetin temel etkisinin anlamlı olmadığı sonucuna varmıştır. Bu farklı bulgular genel olarak değerlendirildiğinde psikolojik dayanıklılığın cinsiyetle ilişkili olmadığını gösteren araştırma sonuçlarının yoğunlukta olduğu söylenebilir. (Aktaran: Aydoğdu, 2013) Araştırmamızda özel eğitim okulunda çalışan kadın öğretmenlerin psikolojik dayanıklılık düzeylerinin erkeklere göre yüksek çıkması psikolojik dayanıklılık ölçeği “sosyal kaynaklar” ve “aile uyumu” alt boyutları tarafından desteklenmektedir. Bu alt boyutlarda da kadın öğretmenlerin puan ortalamaları erkeklere göre anlamlı derecede yüksektir. Kadın öğretmenlerin özel eğitim öğretmenliği alanında belirgin bir biçimde sayıca fazla olması, yaptıkları işin kendilerine olan uygunluğu konusundaki algılarını desteklemekte, sosyal kaynakların

ve aile uyum düzeylerinin etkisiyle psikolojik dayanıklılık düzeylerini erkek öğretmenlere göre daha yüksek tutabildikleri düşünülmektedir.

Özel eğitim okulu öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık tüm ölçek puanlarının medeni durum değişkenine göre fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Evli olanların psikolojik dayanıklılık düzeyleri bekarlara göre anlamlı derecede yüksek bulunmuştur. Ayrıca evli olanların Gelecek Algısı, Yapısal Stil, Aile Uyumu ve Sosyal Kaynaklar alt boyutlarında psikolojik dayanıklılık düzeyleri bekarlara göre anlamlı derecede yüksek bulunmuştur. Alan yazında bulgumuzu destekleyecek araştırmalara ulaşamamıştır. Fakat araştırmamızdan çıkan sonuçlara göre evli olan bireylerin gelecekları konusunda daha planlı ve gelecekları hakkında daha ümitli oldukları söylenebilir. Bu durum aile uyumu ve sosyal kaynaklar alt boyutlarıyla da desteklendiğinden evli öğretmenlerin bekar öğretmenlere göre psikolojik dayanıklılık düzeylerinin yüksek olması tutarlı gözükmektedir.

Özel eğitim okulu öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık tüm ölçek puanlarının öğrenim durumu değişkenine göre fark istatistiksel olarak anlamlı bulunamamıştır. Yüksek lisans mezunu öğretmenlerin dayanıklılık düzeyleri lisans mezunu öğretmenlere göre anlamlı derecede farklı değildir. Ayrıca araştırmamızda psikolojik dayanıklılık ölçeğinin tüm alt boyutlarında da yüksek lisans mezunu öğretmenlerin dayanıklılık düzeyleri lisans mezunu öğretmenlere göre anlamlı derecede farklı değildir. Alan yazında psikolojik dayanıklılığın öğretmenlerin öğrenim durumu değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını inceleyen herhangi bir araştırma rastlanmamıştır.

Özel eğitim okulu öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık tüm ölçek puanlarının mezuniyet alanlarına göre fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Özel eğitim mezunu öğretmenlerin diğer alanlardan mezun olan öğretmenlere göre psikolojik dayanıklılık düzeyleri anlamlı derecede düşüktür. Özel eğitim alanında eğitim alan öğretmenlerin bilgi ve beceri düzeyleri diğer alanlardan mezun olan öğretmenlerden daha yüksek olması ve bu avantajın psikolojik dayanıklılık düzeylerini olumlu yönde desteklemesi beklenirdi. Araştırmamız bunun tersini

söylemektedir. Soyer (2010), Özel Eğitim Öğretmen Adaylarıyla yaptığı çalışma bizim araştırmamızda ulaştığımız sonuçlar hakkında fikir vermektedir. Bu araştırmanın sonuçlarına göre; Öz Duyarlık Ölçeğinden alınan puanların ortalamalarına bakıldığında Öz yargılama alt boyutu ortalama puanı ($x = 3,57$) hariç tüm alt boyut puan ortalamalarının ve öz duyarlık toplam puan ortalamasının ölçek için orta aralık kabul edilen 2,5-3,5 aralığında olduğu görülmektedir. Ancak en yüksek puanların Öz Duyarlık Ölçeği'nin negatif "alt boyutları olan öz yargılama, izolasyon ve aşırı özdeşleşme" alt boyutları puanları olması dikkat çekicidir. Örneklemi oluşturan öğretmen adaylarının sürekli kaygı puan ortalamasına bakıldığında, ölçeğin adaptasyon çalışmasını gerçekleştiren Öner ve Le Compte (1998) tarafından sağlanan norm tablolarına göre yüksek olduğu görülmektedir. 36 ile 41 arasında değişmesi beklenen sürekli kaygı puanı ortalaması bu araştırmanın sonuçlarına göre $x = 43,16$ olarak saptanmıştır. Bu sonuç örneklem grubunun sürekli kaygı düzeylerinin yüksek olduğunu göstermektedir. Soyer (2010) araştırmasında ulaştığı sonuçlar özel eğitim alanında eğitim alan öğretmenlerin mesleğe başlama aşamasında da psikolojik dayanıklılık düzeylerini olumsuz yönde etkileyebilecek kaygı düzeyine sahip olduklarını kanıtlaması bakımından önemlidir. Yalçın (2013) araştırmasında sınıf ve branş öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık düzeyleri arasında anlamlı farklılık olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Sezgin (2012) ise araştırmaya katılan ilköğretim okulu öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık düzeylerinde branş değişkenine göre anlamlı bir farklılık olmadığı bulgusuna ulaşmıştır. Ayrıca araştırmamızda özel eğitim alanında eğitim alan öğretmenlerin psikolojik dayanıklılık ölçeği alt boyutlarından aile uyumu alt boyutundan da aldıkları ortalama puanlar, diğer alanlardan mezun olan öğretmenlere göre anlamlı derece de daha düşüktür. Bu alt boyutu sosyal yeterlilik, sosyal kaynaklar ve kendilik algısı alt boyutları desteklemektedir. Mesleğini isteyerek seçip seçmeme ve isteyerek yapıp yapmama değişkenlerinin de psikolojik dayanıklılık düzeylerini etkileyebileceği düşünülebilir. Özel eğitim alanından mezun olan öğretmenlerin özel eğitim alanı dışında çalışma imkanlarının olmaması, bu alanı terk etmek istedikleri takdirde karşılaşabilecekleri güçlüklerle ilgili alan içinde karşılaştıkları güçlüklerin çatışma içinde olmasının psikolojik dayanıklılık düzeylerine etkileri sorgulanabilir. Bunun yanı sıra diğer alanlardan mezun olan öğretmenlerin farklı zamanlarda farklı okul

türlerinde çalışma imkanını bulmuş olmaları da önemlidir. Kaynaştırma uygulamalarında olduğu gibi özel eğitim okulunda çalışan öğretmenlerin de öğrencileriyle birlikte farklı eğitim ortamlarında bulunabilme imkanlarının olması halinde, daha az yaşanacak olan öz yargılama, izolasyon ve aşırı özdeşleşme boyutlarında iyileşmeler olacağı ve bu durumun da özel eğitim alanından mezun olan öğretmenlerin psikolojik dayanıklılık düzeylerini olumlu etkileyeceği düşünülmektedir.

Özel eğitim okulu öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık tüm ölçek puanlarının yaş düzeyine göre fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Ortalama puanlar incelendiğinde yaş arttıkça psikolojik dayanıklılık ortalama puanlarının da arttığı görülmektedir. Alan yazında bu bulguyu destekleyen ve bu bulguyla çelişen farklı araştırmalara ulaşılmıştır. Yalçın (2013) araştırmasında öğretmenlerin yaş değişkenine göre psikolojik dayanıklılık düzeylerinin anlamlı derecede birbirinden farklılaştığını bulmuştur. Yalçın (2013)'ın araştırmasında öğretmenlerin yaşı arttıkça psikolojik dayanıklılık düzeyleri de artmaktadır. Chan (2003) ve Sezgin (2010) tarafından yapılan çalışmalar ise öğretmenlerin psikolojik dayanıklılık düzeylerinin yaş değişkenine göre farklılaşmadığını ortaya koymaktadır. Özel eğitim okulu öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık tüm ölçek puanlarının çalıştığı kurum türü değişkenine göre incelendiğinde, istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olmadığı görülmüştür. Özel eğitim okulu öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık alt boyut puanlarının da ortalamaları istatistiksel olarak birbirinden farklı değildir. Özel eğitim uygulama merkezinde, özel eğitim mesleki eğitim merkezlerinde, görme engelliler ve işitme engelliler özel eğitim okullarında özel eğitim öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık düzeyleri birbirine yakındır. Başka bir deyişle çalışılan kurumun türü psikolojik dayanıklılık düzeyinin anlamlı bir biçimde farklılaşmasına istatistiksel olarak etki etmemektedir. Alan yazında özel eğitim okulları kurum türü değişkenine göre özel eğitim öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık düzeylerinin farklılaşp farklılaşmadığını inceleyen herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır.

Özel eğitim okulu öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık tüm ölçek puanlarının çalıştığı süre değişkenine göre incelendiğinde, istatistiksel olarak anlamlı

bir farkın olmadığı görülmüştür. Yani özel eğitim okulu öğretmenlerinin mesleki kıdemleri psikolojik dayanıklılık düzeylerini etkilememektedir. Fakat psikolojik dayanıklılık ölçeği alt boyutlarından kendilik algısı ve yapısal stil alt boyutlarındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Özel eğitim öğretmenlerinin kendilik algısı alt boyutunda psikolojik dayanıklılık düzeylerinin 11-15 Yıl süresine kadar yükselmekte, 11-15 Yıl süre çalışmış olan özel eğitim öğretmenlerinde psikolojik dayanıklılık düzeyleri düşmekte ve ardından tekrar 16-20 ve üstü çalışma sürelerinde yükselmektedir. Bu sonuç, psikolojik dayanıklılık üzerine yapılan çeşitli araştırmalarla uyumlu görünmektedir. Öğretmenlik deneyim boyutunun önemli olduğu bir meslek olarak kabul edilebilir. Mesleğin ilk yıllarında yaşanan bazı zorluklar ve karşılaşılan güçlükler zamanla azalır, işe ilişkin bir kontrol algısı gelişir. Öğretmenlikte mesleğin ilk yıllarının daha zor geçtiği düşünüldüğünde, mesleki kıdem ile ilerlemesine bağlı olarak psikolojik dayanıklılık algısının artması beklenebilir (Harrison ve diğ., 2002; Sezgin, 2012).

5.2 Özel Eğitim Okulu Öğretmenlerinin Mesleki Sosyal Destek Düzeylerine İlişkin Tartışma

Özel eğitim okulu öğretmenlerinin mesleki sosyal destek düzeylerinin betimsel istatistikleri incelendiğinde yönetici desteğinin, aile desteğinin ve öğretim desteğinin, öğrenci desteği ve meslektaş desteği ile karşılaştırıldığında daha düşük kalmış olması dikkat çekicidir. Özel eğitim öğretmenlerinin özel eğitim öğrencilerinden ve meslektaşlarından aldıkları sosyal desteği okul yönetimi ve öğrencilerinin ailelerinden alamamaktadırlar. Öğretmenlerin karşılaştıkları güçlüklerle baş etme konusunda eğitim verdikleri öğrencilerinden ve birlikte çalıştıkları meslektaşlarından aldıkları desteğin yardımcı olduğu görülmektedir. Baltaş (2000), sosyal desteklerin stres yaratan durumu ortadan kaldırmaları bile, bireylerin kaygı düzeylerini azaltarak onların daha iyimser olmalarına, zorlayıcı durumlarla başa çıkmada yeni çözümler üretmelerine yardımcı olup çaresizlik duygularını azalttıklarını ifade etmiştir. Bizim araştırmamızın sonuçlarına göre özel eğitim öğretmenlerinin mesleklerini icra ederken yaşayabilecekleri çaresizlik duygularını özel eğitimin esas konusu olan engelli öğrencilerin değil, öğrencilerin aileleri ve okul yönetiminin arttırabileceği yönündedir. Ayrıca aile desteği ve

yönetim desteği ile birlikte etkili öğretim desteğinin de orta düzeyde kalmış olması, özel eğitim öğretmenlerinin zorlayıcı durumlarla başa çıkmada ve yeni çözümler üretme konusunda yalnız kalabileceğini düşündürmektedir Taşdan ve Yalçın (2010), araştırmalarının sonuçları bizim araştırmamızla tutarlılık göstermektedir. Buna göre öğretmenler en çok öğrencilerinden, ikinci sırada meslektaşlarından, üçüncü sırada yöneticilerden, dördüncü sırada öğretim ortamlarından ve son sırada ise aileden destek algıladıklarını belirtmişlerdir. Araştırmamızda özel eğitim okulu öğretmenlerinin tüm ölçek puan ortalamaları dikkate alındığında psikolojik dayanıklılık düzeylerinin yüksek olduğu tespit edilmişken, mesleki sosyal destek düzeyleri tüm ölçek puan ortalamasının orta seviyede olduğu anlaşılmaktadır.

Özel eğitim okulu öğretmenlerinin mesleki sosyal destek tüm ölçek puanlarının cinsiyet değişkenine göre fark istatistiksel olarak anlamlı bulunamamıştır. Bu sonuca göre kadın ve erkek öğretmenlerin algıladıkları sosyal destek düzeyleri birbirine yakındır. Aynı şekilde Taşdan ve Yalçın (2010) cinsiyet değişkeni ile ilgili olarak araştırmalarında ulaştıkları sonuçlarda bizim araştırmamızın sonuçlarıyla tutarlılık içindedir. Diğer taraftan Altay (2007) kadın okul yöneticilerinin toplam algılanan sosyal destek düzeylerinin erkek yöneticilerden daha yüksek olduğunu bulmuştur. Ayrıca Kozaklı (2006) da Kız öğrencilerin, erkek öğrencilere göre anlamlı bir şekilde daha fazla sosyal destek aldıklarını bulmuştur. Araştırmamızdaki özel eğitim okulu öğretmenlerinin mesleki sosyal destek ölçeği alt boyutlarından meslektaş desteği alt boyut ortalama puanlarında ise kadın öğretmenlerle erkek öğretmenler arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur. Özel eğitim öğretmenlerinin hem psikolojik dayanıklılık toplam puan ortalamaları hem de psikolojik dayanıklılık alt boyutlarından sosyal kaynaklar ve sosyal yeterlilik alt boyutlarında meslektaş desteği alt boyutu arasında düşük de olsa bir ilişki vardır. Özel eğitim öğretmenlerin psikolojik dayanıklılık düzeyleri üzerine yürüttüğümüz tartışmada da bahsi geçen kadın özel eğitim öğretmenlerinin belirgin bir biçimde sayıca fazla olması, kadın öğretmenler arasındaki meslektaş destek seviyesini yükseltmeye katkıda bulunuyor olabilir. Alan yazında sosyal destek algısının alt boyutlarıyla ilgili olarak yapılan araştırmalara bakıldığında Çivilidağ (2003) Anadolu ve Özel liselerde çalışan kadın öğretmenlerin es ve ebeveyn desteği

kaynaklarından erkek öğretmenlere göre daha fazla sosyal destek algıladıklarını tespit etmiştir.

Özel eğitim okulu öğretmenlerinin mesleki sosyal destek düzeyi tüm ölçek ortalama puanlarının medeni durum değişkenine göre farkı istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Evli ve bekâr öğretmenlerin algıladıkları mesleki sosyal destek seviyeleri birbirine yakındır. Aynı zamanda mesleki sosyal destek ölçeği alt boyutlarının tümünde evli ve bekâr öğretmenlerin mesleki sosyal destek seviyesi puan ortalamalarındaki fark istatistiksel olarak anlamlı değildir. Özel eğitim öğretmenlerinin algıladıkları mesleki sosyal destek düzeyini medeni durum değişkeninin etkilemediği görülmektedir. Doruk (2009) Anadolu ve genel liselerde çalışan öğretmenler üzerine yaptığı araştırmasında bekâr öğretmenlerin evli öğretmenlere göre algılanan sosyal desteğin işyeri dışı arkadaşı desteği ve öğrenci desteği kaynağından anlamlı düzeyde daha fazla sosyal destek algıladıkları bulmuştur. İş arkadaşı desteği ve anne baba desteği kaynaklarından ise anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Abay (2009) ve Görgü (2006) çalışmalarında öğretmenlerin sosyal destek algıları ile medeni durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunamamışlardır.

Özel eğitim okulu öğretmenlerinin mesleki sosyal destek düzeyi tüm ölçek ortalama puanlarının öğrenim durumu değişkenine göre farkı istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Yüksek lisans eğitim almış özel eğitim öğretmenleriyle lisans eğitimi almış özel eğitim okulu öğretmenlerinin mesleki sosyal destek algıları birbirlerine yakındır. Mesleki sosyal destek ölçeği alt boyutlarından aile desteği alt boyutunda yüksek lisans öğrenimi görmüş öğretmenlerle lisans öğrenimi görmüş öğretmenlerin puan ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı görünürken, diğer alt boyutların tamamında fark istatistiksel olarak anlamlı bulunamamıştır. Yüksek lisans eğitimi alan özel eğitim öğretmenlerinin aile desteği puan ortalamaları sadece lisans eğitimi almış olan özel eğitim öğretmenlerinden daha yüksektir. Bu durum yüksek lisans öğrenimi gören özel eğitim okulu öğretmenlerinin aileleri özel eğitim sürecine katma konusunda daha fazla cesaretlendirdiklerini düşündürebilir. Abay (2009) çalışmasında öğretmenlerin sosyal destek algıları ile

eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulamamıştır. Karataş (2009) ise araştırmasında Mezuniyet düzeyi ile sosyal destek arsında anlamlı bir ilişki bulmuştur. Lisans mezunu öğretmenlerin aile, arkadaş ve özel kişi bakımından sosyal destek düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Alan yazındaki öğretmenlerin sosyal destek algıları üzerine yapılan araştırmaların sonuçlarına bakıldığında, gerek bizim araştırmamızla gerekse diğer araştırmaların kendi arasında öğrenim durumu değişkeni açısından tutarlı sonuçlara ulaştıklarını söylemek mümkün değildir. Bu sonuçlar göz önüne alınırken araştırmamıza katılan yüksek lisans öğrenimi görmüş ğretmen sayısının azlığı unutulmamalıdır.

Özel eğitim okulu ğretmenlerinin mesleki sosyal destek düzeyi tüm ölçek ortalama puanlarının mezuniyet alanı değişkenine göre farkı istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Özel eğitim alanından mezun olmuş öğretmenler ile diğer alanlardan mezun olmuş öğretmenlerin algıladıkları toplam mesleki sosyal destek düzeyleri birbirine yakındır. Abay (2009) ve Altay (2007) ğretmenler üzerine yaptıkları araştırmalarında benzer bulgulara ulaşmışlardır. Mesleki sosyal destek leği alt boyutlarından etkili ğretim desteği alt boyutunda özel eğitim alanından mezun olmuş öğretmenler ile diğer alanlardan mezun olan öğretmenlerin puan ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı görünürken, diğer alt boyutların tamamında fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Özel eğitim öğretmenlerin öğrenim süreçlerinin planlama ve uygulama safhalarında bu alanın gerektirdiği etkili ğretim metotlarını kullanabilme becerilerinin yüksek olması, bu alanda daha az etkili ğretim desteğinin özel eğitim ğretmenlerinin algıları bakımından yeterli görülmesi beklenen bir sonuçtur. Özel eğitim alanından mezun olan öğretmenlerin gerek sınıflarındaki ğrenci sayıları gerekse çalıştıkları ortamın fiziksel koşullarını, bu alanda almış oldukları eğitimlerinden kaynaklanan avantajlarını kullanarak daha iyi yönettikleri söylenbilir. Farklı alanlardan mezun olan özel eğitim okulu öğretmenlerin etkili ğretim süreçlerini gerçekleştirebilmek için daha fazla desteğe ihtiyaç duyduğu araştırmamızdan çıkan sonuçlarla desteklenmektedir. Ayrıca Aytaç (2011) araştırmasının sonuçları da önemlidir. Aytaç (2011) araştırmasında zihinsel engelli sınıf öğretmenliğinden mezun olan öğretmenlerin diğer bölümlerden mezun olan öğretmenlerden daha fazla ğrenci

desteği algıladıklarını saptamıştır. Bu sonuçlar özel eğitim alanından mezun olan öğretmenlerin işlerini yaparken diğer alanlardan mezun olan öğretmenlere göre sosyal destek kaynakları açısından kendilerini daha iyi hissettiklerini göstermektedir.

Özel eğitim okulu öğretmenlerinin mesleki sosyal destek düzeyi tüm ölçek ortalama puanlarının yaş değişkenine göre farkı istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. 20-30 yaş, 31-40 yaş ve 41 üstü yaş grubu özel eğitim okulu öğretmenlerinin mesleki sosyal destek algıları birbirine yakındır. Mesleki sosyal destek ölçeğinden alınan en yüksek ortalama değerlere bakıldığında 20-30 yaş grubu özel eğitim okulu öğretmenlerine ait olduğu görülse de diğer yaş grupları ile arasındaki farkın anlamlı olmadığı tespit edilmiştir. Özel eğitim okulu öğretmenlerinin mesleki sosyal destek düzey alt boyut ortalama puanlarının yaş değişkenine göre farkı Yönetim Desteği, Meslektaş Desteği Aile Desteği, Öğrenci Desteği ve Etkili Öğretim Desteği boyutlarının tamamında farkı istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Alan yazına bakıldığında araştırmamızın yaş değişkeni ile ilgili bulgularını destekleyen ve bizim bulgularımızla çelişen sonuçlara ulaşılmıştır. Abay (2009), araştırmasında öğretmenlerin sosyal destek algıları ile yaş arasında anlamlı bir ilişki bulamamıştır. Görgü, (2006) da araştırmasında benzer sonuçlara ulaşmıştır Karataş (2009), yapmış olduğu araştırma da yas değişkenine bakıldığında sadece arkadaş alt boyutunda sosyal desteğin yaşa göre anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır. 28 ve altı yas grubundaki öğretmenlerin arkadaş boyutunda sosyal desteklerinin daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Öz (2006) Miyokart Enfarktüsü geçiren hastalar üzerinde yaptığı çalışmasında, hastalarda algılanan sosyal desteğin sosyo-demografik özelliklerden en fazla yas değişkenine göre anlamlı ölçüde farklılık gösterdiğini; yas arttıkça sosyal destek düzeyinin düştüğünü tespit etmiştir (Aktaran: Karataş, 2009). Aytaç (2011) araştırmasının sonuçlarına göre araştırmaya katılan öğretmenlerin yaşlarına göre; iş arkadaşlarından, eşlerinden, iş dışı arkadaşlarından ve öğrencilerinden algıladıkları sosyal destek düzeylerinin istatistiksel açıdan anlamlı olarak farklılaştığı tespit edilmiştir. Buna göre araştırmaya katılan; 41 yaş ve üzeri olan öğretmenler, diğer yaş gruplarından daha fazla iş arkadaşlarından ve öğrenci desteği aldıkları, 30 yaş ve daha altı olan öğretmenlerin ise daha fazla eş ve iş dışı arkadaşlarından sosyal destek algıladıkları saptanmıştır. Doruk (2009) araştırmasında

iş arkadaşı desteği, anne baba desteği, öğrenci desteği alt boyutlarında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Eş desteği, işyeri dışı arkadaşı alt boyutlarında ise 21-30 yaş grubuna giren öğretmenler 31-40 yaş grubu ile 41 ve üstü yaş grubuna giren öğretmenlerden anlamlı düzeyde daha fazla sosyal destek algılamışlardır. 31-40 yaş grubuna giren öğretmenlerde 41 ve üstü yaş grubuna giren öğretmenlerden anlamlı düzeyde daha fazla sosyal destek algıladıkları tespit edilmiştir. Tüm bu araştırmalar göz önüne alındığında algılanan sosyal desteğin yaş değişkenine göre tutarlılık gösteren anlamlı farklılara ulaşıldığını söylemek zordur. Gerek bizim araştırmamızda gerekse alan yazında ulaşılan diğer araştırmaların sonuçları değerlendirildiğinde sosyal destek algısının diğer değişkenlerin daha fazla etkisinde kalabileceği düşünülmektedir. Sosyal destek algısının yaş ile birlikte yükseldiğini veya düştüğünü söylemek oldukça güçtür. Özel eğitim okulu öğretmenlerine üzerine yürüttüğümüz araştırmamızda katılımcıların büyük bir çoğunluğunun yaş gruplarının birbirine yakın olduğu görülmektedir. Bu durumun sosyal destek algısının yaş grupları arasında birbirine yakın düzeyde algılanıyor olmasını açıkladığı düşünülmektedir.

Özel eğitim okulu öğretmenlerinin mesleki sosyal destek düzeyi tüm ölçek ortalama puanlarının çalıştığı süre değişkenine göre farkı istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Özel eğitim okulu öğretmenlerin mesleki sosyal destek düzeyi tüm ölçek puanlarının çalıştığı süre değişkenine göre en yüksek aritmetik ortalama; “1-5 Yıl” çalışılan süre grubuna ait olmasına rağmen diğer çalışılan süre gruplarıyla arasındaki fark anlamlı değildir. Özel eğitim okulu öğretmenlerinin mesleki sosyal destek düzeyi alt boyut puanlarının çalıştığı süre değişkenine göre öğrenci desteği alt boyutunda göre fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Özel eğitim okulu öğretmenlerinin öğrenci desteği alt boyutunda 1-5, 11-15 ve 16-20 çalışılan süre gruplarında, çalışılan süre arttıkça özel eğitim okulu öğretmenlerinin algıladıkları mesleki sosyal destek düzeyi anlamlı derecede düşmektedir. Alan yazında yapılan araştırmalar incelendiğinde farklı sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir. Taşdan ve Yalçın (2010) araştırmalarında; mesleğe yeni başlayan ve 10 yıldan fazla kıdeme sahip öğretmenlerin, 2-6 yıl arası mesleki kıdeme sahip öğretmenlere göre daha fazla sosyal destek algıladıkları bulgulamıştır. Bununla paralel olarak, mesleğe yeni başlayan ve 10 yıldan fazla kıdeme sahip öğretmenlerin okul yönetiminden,

meslektaşlarından ve ailelerinden algıladıkları sosyal destek düzeyinin de 2-6 arası kıdeme sahip öğretmenlere göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bu sonuç öğretmenlerin okul yönetiminden meslektaşlardan ve ailelerden algıladıkları destek düzeyinin mesleki kıdemle artmasıyla doğru orantılı olarak arttığını göstermektedir. Doruk (2009) araştırmasında “Anadolu ve genel liselerde çalışan öğretmenlerin algıladıkları sosyal desteğin mesleki kıdem değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan analizde”, es desteği ve işyeri dışı arkadaşı desteği kaynağından; “mesleki kıdemi 21 yıl ve üstü olan öğretmenlerin 1-10 ve 11-20 yıl olan öğretmenlere göre daha fazla sosyal destek algıladıkları, 11-20 yıl çalışan öğretmenlerin de 1-10 yıl çalışan öğretmenlere göre anlamlı düzeyde daha fazla sosyal destek algıladıkları tespit” edilmiştir. iş arkadaşı desteği, anne baba desteği ve öğrenci desteği kaynaklarından ise anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Aynı şekilde Çivilidağ (2003) çalışmasında kıdem yılı arttıkça sosyal destek algısının arttığını tespit etmiştir. Altay (2007) ve Abay (2009) ise çalışmalarında öğretmenlerin sosyal destek algıları ile mesleki kıdemleri arasında anlamlı bir ilişki bulamamışlardır. Alan yazında öğretmenlerin sosyal destek algısı üzerine yapılan araştırmalarda, çalışılan süre değişkeni göz önüne alındığında genelde çıkan sonuç; çalışılan süre arttıkça, sosyal destek düzeylerinin yükseldiği yönündedir. Bizim araştırmamızda ise; genel ölçek puanlarına göre bir farklılık çıkmamasına rağmen öğrenci desteği alt boyutunda kıdem yılı arttıkça öğretmenlerin algıladıkları destek düzeyi düşmektedir. Araştırmamızda özel eğitim okulunda çalışan öğretmenlerden özellikle, öğrenci desteği alt boyutunda puan ortalaması en düşük çıkan 11-15 ve 16-20 yıl çalışma süresi grubuna ait 25 öğretmenden sadece 5 tanesinin özel eğitim alanından mezun olmuş olması bu durumu açıklayan nedenlerden biri olarak düşünülmektedir. Araştırmamızın sonuçlarından biri olan öğretmenlerin mesleki sosyal destek düzeyi alt boyutlarından etkili öğretim destek düzeyinin özel eğitim alanından mezun olan öğretmenlerde diğer alanlardan mezun olan öğretmenlere göre anlamlı derecede yüksek çıkmış olmasıdır. Ayrıca öğrenci desteği alt boyutunda da özel eğitim alanından mezun olan öğretmenlerin puan ortalamalarının diğer alanlardan mezun olan öğretmenlerden yüksek olduğu görülmektedir. Mesleki kıdem arttıkça özel eğitim alanından mezun olan öğretmenlerin sayıca azalması sebebiyle,

bahsi geçen alanlarda algılanan mesleki sosyal destek düzeyinin azaldığı düşünülmektedir.

Özel eğitim okulu öğretmenlerinin mesleki sosyal destek düzeyi tüm ölçek ortalama puanlarının çalıştığı kurum türü değişkenine göre farkı istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Özel eğitim okulu öğretmenlerin mesleki sosyal destek düzeyi tüm ölçek puanlarının çalıştığı kurum türü değişkenine göre en yüksek aritmetik ortalama Özel eğitim uygulama merkezi türünde okullarda çalışan öğretmenlerde bulunduğu görülmektedir. Anlamlı farklılığın özel eğitim uygulama merkezinde çalışan öğretmenlerin mesleki sosyal destek düzeyleriyle özel eğitim mesleki eğitim merkezinde çalışan öğretmenlerin mesleki sosyal destek düzeyleri arasındaki farklılıktan kaynaklandığı tespit edilmiştir. Buna göre çalışılan kurum türleri arasında algıladıkları sosyal destek puan ortalamaları en düşük öğretmenler özel eğitim mesleki eğitim merkezinde çalışan öğretmenler olduğu görülmektedir. Yönetim desteği ve meslektaş desteği alt boyutlarında da çalıştığı kurum türü değişkenine göre fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Tüm ölçek puan ortalamalarında olduğu gibi alt boyutlarda da özel eğitim mesleki eğitim merkezinde çalışan öğretmenlerle özel eğitim mesleki eğitim merkezinde çalışan öğretmenlerin sosyal destek algıları arasındaki farktan dolayı sonuç anlamlı çıkmıştır. Özel eğitim uygulama merkezi ve mesleki eğitim özel eğitim merkezi arasında farklılaşan yasal düzenlemelerin öğretmenlerin mesleki sosyal destek algılarını etkileyebileceği düşünülmektedir. 2011 ve 2012 yıllarında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yapılan çeşitli düzenlemelerle daha önce “iş okulları” adıyla anılan ve hafif düzeyde zihinsel yetersizliği olan bireylere yönelik faaliyet gösteren okullar özel eğitim mesleki eğitim merkezleri olarak anılmaya başlanmış ve daha önce her grup, sınıf veya şube için 2 sınıf öğretmeni görevlendirilirken yeni düzenlemelerle her grup, sınıf veya şube için 1 öğretmen görevlendirilmeye başlanmıştır. Ayrıca unutulmamalıdır ki özel eğitim mesleki eğitim merkezlerinde her grup, sınıf veya şube de 10 öğrenci özel eğitim hizmeti almaktadır. Orta ve ağır düzeyde zihinsel engelli öğrencilerin eğitim aldığı özel eğitim uygulama merkezlerinde ise her grup, sınıf veya şube için 2 öğretmen görevlendirildiği gibi öğrenci sayıları da 8 ile sınırlandırılmıştır. Özel eğitim mesleki eğitim merkezleri öğrenci nüfusu açısından daha kalabalık ve öğrenci

sayısı başına düşen öğretmen sayısı olarak da özel eğitim uygulama merkezlerinden daha yetersizdir. Bu durumun özel eğitim mesleki eğitim merkezinde çalışan öğretmenlerin algıladıkları mesleki sosyal destek düzeyinin düşük olmasına sebebiyet verdiği düşünülmektedir. Aynı zamanda bu durum, yöneticilerin öğretmenlere ve öğretmenlerin de diğer meslektaşlarına verecekleri sosyal desteği olumsuz yönde etkileyebilecek bir durumdur. Daha çok öğrenci, daha az yönetici ve öğretmen sayısı karşılaşılabilecek güçlüklerin çözüm sürecisini zorlaştıracaktır. Alan yazında özel eğitim kurum türleri arasındaki sosyal destek algısını inceleyen bir araştırmaya rastlanmamıştır. Fakat Abay (2009) çalışmasında öğretmenlerin sosyal destek algıları ile kurum türü arasında anlamlı bir ilişki bulamamıştır.

VI. BÖLÜM

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, önce araştırmadan elde edilen bulgular kısaca özetlenecek, daha sonra öğretmen eğitimiyle ilgili önerilere ve ileri araştırmalarla ilgili önerilere yer verilecektir.

6.1 Sonuç

Özel eğitim okulu öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık ve mesleki sosyal destek düzeylerinin belirlenmesi ve bazı değişkenlere göre incelenmesi amacıyla yapılan bu araştırmanın temel sonuçları aşağıda sıralanmıştır;

1. Kadın özel eğitim öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık düzeyleri erkek özel eğitim öğretmenlerinden yüksektir.
2. Evli özel eğitim öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık düzeyleri bekar özel eğitim öğretmenlerinden yüksektir.
3. Özel eğitim alanı dışından mezun olan öğretmenlerin psikolojik dayanıklılık düzeyleri özel eğitim alanından mezun olan öğretmenlerden yüksektir.
4. Özel eğitim öğretmenlerinden yaş arttıkça psikolojik dayanıklılık düzeyi de artmaktadır.
5. Özel eğitim uygulama merkezinde çalışan öğretmenlerin mesleki sosyal destek düzeyleri özel eğitim mesleki eğitim merkezinde çalışan öğretmenlerden daha yüksektir.

6.2 Öneriler

Bu çalışmanın bulgularına dayanarak, öğretmen yetiştirmeyle ve görev yapan öğretmenlerle ilgili politikaların belirlenmesi ve ileri araştırmalar ile ilgili bazı önerilerde bulunabiliriz. Çalışmamızdaki bulgular ışığında özel eğitim okullarında görev yapan öğretmenlerin hem psikolojik dayanıklılık düzeylerinin hem de mesleki sosyal destek düzeylerinin değerlendirilmesinde okul ortamı değişkenlerin ve

öğretmenlerin eğitim sürecinde etkili olan değişkenlerin birlikte ele alınması gerektiği söylenebilir.

Gerek özel eğitim alanında yetişmiş gerekse alan dışında yetişerek özel eğitim okullarında hizmet vermeye başlamış öğretmenlerin mesleki sosyal destek ve psikolojik dayanıklılık düzeylerini artırıcı önlemler almak son derece gereklidir. Okul ortamının katılımcı ve destekleyici olması özel eğitim sürecinin kalitesini ve verimliliğini arttıracak unsurların başında gelmektedir. Bu bağlamda özel eğitim ortamlarında yaşanan izolasyonun asgari düzeye çekilmesi, özel eğitim ve örgün eğitim arasındaki ilişkinin güçlendirilmesi, bu alanda hizmet veren öğretmenlerimizin saygınlığının artırılması bakımından da son derece önemlidir. Özel eğitim öğretmeni yetiştirme sürecinden başlamak suretiyle, bu alana verilen değer ve önemin özel eğitim öğretmenlerinin dayanıklılık düzeylerine hatırı sayılır katkılarda bulunacağı aşikârdır. Özel eğitim öğretmenlerinin dayanıklılık düzeylerinin artmasıyla birlikte alanda karşılaştıkları zorluklarla daha kolay baş edeceklerdir. Ayrıca lisans eğitim öncesi mesleki rehberlik, mesleğini seçme aşamasında olan adayların mesleki uygunluk kriterleri hakkında bilgi sahibi olması açısından göz ardı edilmemelidir.

Özel eğitim okullarında çalışan özel eğitim öğretmenlerinin hem okul yönetimleri hem de aileler tarafından çok yönlü olarak desteklenmelidirler. Öğretmenlerin algıladıkları bu destekle paralel olarak öğretmenler ile okul yöneticileri ve aileler arasında daha çok güvene dayalı ilişkiler ortaya çıkacaktır. Özel eğitim öğretmenlerin birbirlerine verdikleri destek düzeyi, sosyal destek gücünü artırmaktadır. Yönetici ve meslektaş desteğinin artması okuldaki güven ortamının da sağlamlaştırılmasını sağlayacaktır.

Özel eğitim ve örgün eğitim arasındaki negatif farklılaşmanın sadece bu iki alanla sınırlı kalmış olmaması, özel eğitim alanında hizmet veren kurumlar arasında da olumsuz farklılaşmanın mevcut olması, özel eğitim alanında uygulamaya dönük kalite hizmet standartlarının eksikliğini hissettirmektedir. Öncelikle tam donanımlı fiziki altyapı ihtiyacının giderilmesi, bu alandaki yatırımlara hız kazandırılması gerekmektedir. Kalite standartlarının belirlenmesinden diğer bir önemli husus eğitim programlarının geliştirilmiş olmasıdır. Yetiştirilmiş özel eğitim öğretmeni ve eğitim programcısının sayısı oldukça yetersizdir. Örneğin ülkemizde zorunlu hale getirilen

özel eğitim iş eğitim uygulama merkezlerinin 4 yıllık eğitim süreçlerinin henüz bir eğitim programı yoktur. Bu eksiklik aynı zamanda uzmanlaşmanın da yetersiz olduğunun bir göstergesidir. Özel eğitimdeki uzmanlık alan sayısı göz önüne alındığında, özel eğitim norm kadro uygulamalarında uzman norm kadrolarının da artırılması gerekmektedir. Bu sayede özel eğitim öğretmenlerinin kendi uzmanlık alanları çerçevesinde yoğunlaşabilmelerinin önü açılmış olacak, ayrıca kendi alanları dışında kalan iş yükünü alanlarında uzman olan kişilere devretmiş olacaklarından mesleki sosyal destek düzeyleri, psikolojik dayanıklılık düzeyleri ve iş doyumları olumlu yönde etkilenecektir.

Özel eğitim alanında mezun olan ve olmayan öğretmenlerin mesleki hayatları boyunca aldıkları hizmeti içi eğitim süreleri ülkemizde dünya standartlarının oldukça altındadır. Özel eğitim alanında hizmet veren öğretmenlerin hizmet içi eğitim sürelerinin artırılarak mesleki gelişimlerinin sağlanması, araç-gereç kullanımı, teknoloji kullanımı becerilerinin geliştirilmesi alanda çalışan öğretmenlerin dayanıklılık düzeylerini olumlu yönde etkileyecek bir diğer önemli uygulama olacaktır.

Eğitim sendikalarının ve diğer sivil toplum kuruluşlarının katkılarıyla özel eğitim hakkında yaygınlaştırılacak seminerlerin yanı sıra, özel eğitimde aile desteğinin ve genel olarak sosyal desteğin önemine dikkat çekilmeli, aile, özel eğitim öğretmenleri ve yöneticiler arasındaki güven bağlarını güçlendirecek çalışmalara daha fazla yer verilmelidir. Özellikle sendikalarda özel eğitim alanına yönelik gelişim süreçlerinin takip edildiği, yaşanan sorunlara çözüm önerilerinin üretilebileceği birimlerin kurulması gerekmektedir. Toplumların kalkınmasında önemli role sahip öğretmenlik mesleğinin toplumdaki yerinin yükseltilmesinin sağlanması gerekmektedir. Bunun için de, öğretmenlerin yaşam kalitelerinin ve sosyo-ekonomik durumlarının iyileştirilmesi şarttır.

Özel eğitim okullarında mesleki sosyal destek ve psikolojik dayanıklılık üzerine yapılan çalışmaların yetersizliğinden dolayı, özel eğitim öğretmenlerinin demografik özelliklerinin yanında mesleki sosyal destek, psikolojik dayanıklılık ve okul ortamından kaynaklanan değişkenlerinde eklenerek çoğaltılabileceği farklı çalışmalar yapılabilir. Ayrıca bu çalışmada anlamsız bulgularan değişkenler üzerinden farklı örneklem grupları seçilerek aynı değişkenlerin yorumlanmasına

katkıda bulunabilir. Özel eğitim öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık düzeyleri ve mesleki sosyal destek düzeyleri üzerine farklı ve yeni ölçekler uygulandığı araştırmalar yürütülebilir.

Son yıllarda sıkça uygulanan, öğretmenlerin alan değişikliği suretiyle özel eğitim alanına geçişlerinin sağlanmasının, öğretmenler açısından ve özel eğitim alanı açısından yol açtığı sonuçların incelendiği araştırmalar yapılabilir.

Çalışmamızda sadece özel eğitim okullarına yer verilmiş olduğundan farklı çalışmalarda ilköğretim, ortaöğretim ve özel eğitim alanında çalışan öğretmenlerin karşılaştırıldığı araştırmalar yapılabilir. Aynı zamanda farklı sosyo-ekonomik çevrelerde bulunan okullarda çalışan öğretmenlerin de karşılaştırılması söz konusu olabilir.

Özel eğitim öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılıkla ilgili mesleki sosyal destek düzeylerinin ilişkisinin çok düşük olmasının her iki alandaki dayanıklılık düzeylerinin hangi alanlarla daha güçlü ilişki içinde olabileceği sorusunu akla getirmektedir. Öğretmenlerin psikolojik dayanıklılık ve mesleki sosyal destek düzeylerinin diğer alanlarla ilişkilerini ele alabilecek araştırmalar gerçekleştirilebilir.

KAYNAKLAR

ABAY, Ayşe; İlköğretim Okullarında Çalışan Öğretmenlerin Psikolojik Şiddet Algıları İle Sosyal Destek Algıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009

AKÇAMETE, Gönül; KANER, Sema ve SUCUOĞLU, Bülbin; Öğretmenlerde Tükenmişlik İş Doyumu ve Kişilik. Ankara. Nobel Yayın Dağıtım,1. Baskı. 2001

ALTAY, Mehmet; Okul Yöneticilerinin Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri ile Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Düzeyleri Arasındaki İlişki, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007

ATAMAN, Ayşegül; Özel Eğitim; Eğitim Bilimine Giriş, Ankara, Gazi Kitabevi, 1997

ATAMAN, Ayşegül; Özel Gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitime Giriş, Ankara, Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, 2005

AYDIN, Bahri; Üniversite öğrencilerinin duygusal zeka ve umut düzeyleri ile psikolojik sağlamlıkları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek lisans tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010

AYDOĞDU, Tuğba; Bağlanma Stilleri, Başa Çıkma Stratejileri İle Psikolojik Dayanıklılık Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2013

AYTAÇ, Mert; Zihinsel Engelli Öğrencilere Eğitim Veren Öğretmenlerin Sosyal Destek Algılarının İş Tatmin Düzeyleriyle İlişkinin İncelenmesi Yüksek Lisans Tezi Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011

BALABAN Jale; “Temel Eğitimde Öğretmenlerin Stres Kaynakları Ve Başa Çıkma Teknikleri”. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi , Sayı:7,2000.

BALTAŞ, Acar ve BALTAŞ, Zuhâl; Stres ve Başa Çıkma Yolları. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1997

BASIM, Nejat ve ÇETİN, Fatih. Psikolojik Dayanıklılığın İş Tatmini ve Örgütsel Bağlılık Tutumlarındaki Rolü, ‘İş,Güç’ Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi, Yalova, 2011a

BASIM, Nejat ve ÇETİN, Fatih; Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeğinin Geçerlilik ve Güvenirlilik Çalışması. Türk Psikiyatri Dergisi, Sayı , 22, 2011b

BAŞER Zülfikar; Aileden Algılanan Sosyal Destek ile Kendini, Kabul Düzeyi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Erzurum Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi,Erzurum, 2006

BATU, Sema ve KIRCAALİ İFTAR, Gönül; Kaynaştırma, Ankara, Kök Yayıncılık, 2006

BAYRAM, Derya; Bir Grup Gençte Ruhsal Belirti İle Sosyal Destek İlişkisi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 1999

BİNBASIOĞLU, Cavit; *Ailede ve Okulda Eğitim Sorunları*. İstanbul: MEB Basımevi. 2000

CAVKAYTAR, Atilla ve DİKEN, İbrahim; Özel Eğitime Giriş. “Özel Eğitim ve Özel Eğitim Gerektiren Bireyler”. Kök Yayıncılık, Ankara, 2005

CHAN, David; Hardiness and its role in the stres-burnout relationship among prospective teachers in Hong Kong. *Teacher and Teacher Education*, 19, 381-395, 2003

COHEN, Sheldon ve WILLS, Thomas A.; Stress, Social Support and Buffering Hypothesis. *Psychological Bulletin*, 98 (2), 310-357, 1985

COLE, Michael. S., FIELD, Hubert S. ve HARRIS, Stanley G.; Student Learning Motivation and Psychological Hardiness: Interactive Effects on Students' Reactions to a Management Class. *Academy of Management Learning and Education*, 3(1), pp. 64-85. 2004

ÇAKIR, Yelda; 12-22 Yaş Grubundaki Gençlerde Çok Yönlü Algılanan Sosyal Destek Ölçeğinin Güvenirlik ve Geçerlik Araştırması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1993

ÇİVİLİDAĞ, Aydın; Anadolu Lisesi Ve Özel Lise Öğretmenlerinin İş Tatmini, İş Stresi Ve Algılanan Sosyal Destek Düzeylerinin Karşılaştırılmasına Yönelik Bir Analiz, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2003

ÇOKLUK, Ömay; Zihinsel ve İşitme Engelliler Okullarında Görev Yapan Yönetici ve Öğretmenlerde Tükenmişliğin Kestirilmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1999

DORUK, Suat; Anadolu Ve Genel Liselerde Çalışan Öğretmenlerin İş Tatmini ve Sosyal Destek Düzeylerinin Karşılaştırılması Yüksek Lisans Tezi, YediTepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009

EKER, Doğan, ARKAR, Haluk ve YALDIZ, Hülya; “Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeğinin Faktör Yapısı, Geçerlilik ve Güvenirliliği”, Türk Psikoloji Dergisi, 10(34), 45- 55. 1995

EKİNCİ, Yusuf; “İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Sosyal Beceri Düzeylerine Göre Öğretmenlerin İş Doyumu ve İş Stresinin Karşılaştırılması”.Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006.

ELMACI, Figen; Parçalanmış ve Bütünlüğünü Koruyan Aileye Sahip Ergenlerin Depresyon ve Uyum Düzeylerinde Sosyal Desteğın Rolü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmit. 2001

EMİNAĞAOĞLU, Neslihan; “Güç Koşullarda Yaşayan Sokak Çocuklarında Dayanıklılık”. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006

ERİPEK, Süleyman.“Geri Zekalı Çocuklar” ve “Uyumsuz Çocuklar”, Özel Eğitime Giriş, Ankara, Karatepe Yayınları, 2002

ERİPEK, Süleyman; Özel Eğitim, Eskişehir, Açık Öğretim Fakültesi Yayını, 4. Baskı, 2011

FINDIKÇI, İlhami; Eğitimde Nitelik Geliştirme, Kültür Koleji Yayınları. No:1 İstanbul, 1991

FUNK, Steven; Hardiness: A review of theory and research. Health Psychology, 11, pp. 335-345. 1992

GARMEZY, Norman; Resiliency and vulnerability to adverse developmental outcomes associated with poverty. American Behavioral Scientist, 34(4), pp. 416-430. 1991

GENTRY, W. Doyle ve KOBASA, Suzanne C.; Social and psychological resources mediating stress-illness relationships in humans. In W. Doyle Gentry (Ed.), Handbook of behavioral medicine (pp. 87-116). New York: Guilford Press, 1984

GÖKMEN, Duygu; Kasın Sığınma Evi' inde Yaşayan Şiddet Görmüş Kadınlar İle Eşyle Birlikte Yaşayan Şiddet Görmüş Kadınlar Arasındaki Psikolojik Dayanıklılık ve Bağlanma Durumlarının Karşılaştırılması, Yüksek Lisans Tezi. Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2009

GÖRGÜ, Ertan; "Bir Başa Çıkma Mekanizması Ya Da Ruh Sağlığını Koruyucu Bir Yaklaşım Olarak Sosyal Destek", Türk Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Bülteni, 2(12), Haziran, 38-45, 2006

GÜLER, Saygın ve Arkadaşları; Özürlüler Kanunu ve İlgili Mevzuat, Ankara, Başbakanlık Özürlüler İdaresi Yayın No: 43, 2. Baskı, 2006

HARRİSON, Madelaine ve Arkadaşları; Hardiness, work support and psychological distress among nursing assistants and registered nurses in Quebec. Journal of Advanced Nursing, 38 (6) 2002

KANER, Sema; Aile Destek Ölçeği (ADÖ) Geliştirme Çalışması. Yayınlanmamış Araştırma Raporu. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Ankara, 2001b

KANER, Sema; Aile destek ölçeği: faktör yapısı, güvenilirlik ve geçerlik çalışmaları. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi, 4 (1), 57-72, 2003

KANER, Sema; Engelli Çocukları Olan Ana-babaların Algıladıkları Stres, Sosyal Destek ve Yaşam Doyumlarının İncelenmesi. Yayınlanmamış Araştırma Raporu. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Ankara, 2004

KANER, Sema; Öğretmen Mesleki Sosyal Destek Ölçeği'nin Psikometrik Özellikleri. Yayınlanmamış araştırma raporu. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Ankara, 2007

KAPLAN, Berton, CASSEL, John C. ve GORE, Susan; Social Support and Health. *Medical Care*, 15, 47-58, 1997

KARACAN, Aladdin; Özel Eğitim Kurumlarındaki Eğitilebilir ve Öğretilebilir Bireylerle Çalışan Öğretmenlerin Mesleki Tükenmişliklerinin İncelenmesi (İstanbul İli Anadolu Yakası Örneği) Yüksek Lisans Tezi. Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2012

KARATAŞ, Halide; Öğretmenlerin Mesleki Tükenmişlikleri ve Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destekleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi Yüksek Lisans Tezi Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009

KAZAK, Anne ve WILCOX, Birian L.; The Structure and Function of Social Support Networks in Families with Handicapped Children. *American Journal of Community Psychology*, 12 (6), 645-661, 1984

KAZAK, Anne ve MARVIN, Robert S.; Differences, Difficulties and Adaptation: Stress and Social Networks in Families with a Handicapped Child. *Family Relations*, 33, 67-77, 1984

KOBASA, Suzanne; Stressful life events, personality and health: An inquiry into hardiness. *Journal of Personality and Social Psychology*, 37, pp. 1-11, 1979

KOBASA, Suzanne C., MADDI, Salvatore R. Ve COURINGTON, Sheila; Personality and constitution as mediators in the stress - illness relationship. *Journal of Health and Social Behavior*, 22, pp. 368-378, 1981

KOBASA, S. ve PUCCETTİ, Mark C.; Personality and social resources in stress resistance. *Journal of Personality and Social Psychology*, 45 (4), pp. 839-850, 1983

KOBASA, Suzanne C., MADDİ, Salvotere. ve KAHN, Stephen; Hardiness and health: A prospective study. *Journal of Personality and Social Psychology*, 42, pp. 168-177, 1982

KOZAKLI, Hatice; Üniversite Öğrencilerinde Yalnızlık Ve Sosyal Destek Düzeyleri Arasındaki İlişkilerin Karşılaştırılması, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin, 2006

KÖKNEL, Özcan ; İnsanı Anlamak, İstanbul, Altın Kitapları, 7. Baskı, 1997b

KRESPI, Margörit; An Investigation of the Relationship of Life Events and Social Support with Depression in Dialysis Patients. Unpublished Master's Thesis, Boğaziçi University, İstanbul, 1993

KRUGER, Louis J.; "Social Support And Self-Efficacy In Problem Solving Among Teacher Assistance Teams And School Staff", *Journal of Educational Research*, January/February, 90(3), 164-168, 1997

LİN, Canchu; Culture Shock and Social Support: An Investigation of a Chinese Student Organization on a US Campus. *Journal of Intercultural Communication Research*, 35, 117-137, 2006

LUTHANS, Fred, VOGELGESANG, Gretchen R. & LESTER, Paul B. "Developing the Psychological Capital of Resiliency", *Human Resource Development Review*. 5:1, 2006, 25-44.

MADDİ, Salvotere ve KOBASA, Suzanne; Hardiness and mental health. *Journal of Personality Assessment*. 63(2), pp. 265-274. 1979

MADDİ, Salvotere ve KOBASA, Suzanne *The hardy executive : Health under stress*. Homewood, IL:: Dow Jones-Irwin. 1984

MONROE, Scott M.; “Social Support And Disorder: Toward An Untangling Of Cause And Effect”, *American Journal of Community Psychology*, Vol.11(1), 81-97, 1983

OKTAN, Vesile; Üniversite sınavına hazırlanan ergenlerin psikolojik sağlamlıklarının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. Yayınlanmamış doktora tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008

ÖNDER, Alev ve GÜLAY, Hülya; İlköğretim 8. Sınıf öğrencilerinin psikolojik sağlamlığının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23, s. 192-197, 2008

ÖZCAN, Bahadır; Anne-babaları boşanmış ve anne-babaları birlikte olan lise öğrencilerinin yılmazlık özellikleri ve koruyucu faktörler açısından karşılaştırılması. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2005

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, (2006), Md.4.

ÖZKAN, Seçil; Zihinsel Engelli ve Normal Çocuğa Sahip Annelerin Algıladıkları Sosyal Destek ve Depresyon Düzeylerinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2002

ÖZGÜVEN, Halise ve Arkadaşları; “ İntihar Girişiminde Depresyon Ve Kaygı Belirtileri İle Problem Çözme Becerileri Ve Algılanan Sosyal Destek”, *Türk Psikoloji Dergisi*, 18 (52), 1-11, 2003

ÖZSOY, Yahya, ÖZYÜREK, Mehmet. ve ERİPEK, Süleyman: Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar ve Özel Eğitime Giriş, Ankara, Karatepe Yayınları, 1998

PEARSON, Judith E.; The Definition and Measurement of Social Support. *Journal of Counseling and Development*, 64, 390-395, 1986

SARASON, Irvin G., LEVİNE, Henry, M., BASHAM, Robert B. ve SARASON, Barbara R.;Assesing Social Support: The Social Support Questionnaire. *Journal of Personality and Social Psychology*, 44 (1), 127-139, 1983

SEZGİN, Feridun; Relationships between teacher organizational commitment, psychological hardiness and some demographic variables in Turkish primary schools. *Journal of Educational Administration*, 47(5), pp. 630-651, 2009

SEZGİN, Feridun; Psikolojik dayanıklılığı düşük ve yüksek öğretmenlerde örgütsel bağlılık üzerine bir araştırma. 19. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı Bildiri Özetleri, Lefkoşa, Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi, 2010

SEZGİN, Feridun; İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerinin İncelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, Sayı 20, 2012

SCHONFELD, Irvin Sam; "Stress İn 1st-Year Women Teachers: The Context Of Social Support And Coping" *Genetic, Social And General Psychology Monographs*, 127(2), 133-168, 2001

SİPAHİOĞLU, Önder; Farklı risk grubundaki ergenlerin psikolojik sağlamlıklarının incelenmesi. Yüksel lisans tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008

SOYER, Ufuk; Özel Eğitim Öğretmen Adaylarının Öz Duyarlık Ve Sürekli Kaygı Düzeylerinin Belirlenmesi Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Özel Eğitim Ana Bilim Dalı, 2010

SUCUOĞLU, Bulbin ve KULOĞLU, Neslihan; Özürlü Çocuklarla Çalışan Öğretmenlerde Tükenmişliğin Değerlendirilmesi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 10 (36), 44-60, 1996

TAŞDAN Murat ve YALÇIN Tuğba; İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin Algıladıkları Sosyal Destek ile Örgütsel Güven Düzeyleri Arasındaki İlişki Düzeyi, Kafkas Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Eğitim Yönetimi ve Denetimi Bölümü, 2010

TAYSİ, Ebru; *Benlik Saygısı, Arkadaşlardan ve Aileden Sağlanan Sosyal Destek*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2000

TERZİ, Şerife; Öznel iyi olmaya ilişkin psikolojik dayanıklılık modeli. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışma Anabilim Dalı, Ankara, 2005

TERZİ, Şerife; Üniversite Öğrencilerinin Psikolojik Dayanıklılık ve Algıladıkları Sosyal Destek Arasındaki ilişki. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, c.III, S. 29, s. 1-11, 2008

TORUN, Alev; “ *Tükenmişlik, Aile Yapısı Ve Sosyal Destek İlişkileri Üzerine Bir İnceleme*”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İngilizce İşletme Bölümü, 1995

TUSAİE, Kathleen. ve DYER, Janyce; Resilience: a historical review of the construct. *Holist Nurs Pract*, 18, pp. 3-8, 2004

ÜLKER, Gamze; Psikolojik Dayanıklılık Düzeyleri Farklı Üniversite Öğrencilerinin Temas Engellerinin İncelenmesi Yüksek Lisans Tezi Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2012

ÜNSAL, Pınar; Bir İş Ortamında Algılanan Sosyal Desteğin İşlevlerine, Kaynaklarına, Cinsiyet ve Mesleğe Göre İncelenişi. IX. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmalar, Türk Psikologlar Derneği, 315-325, 1996

YALÇIN, Simge; İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri İle Stres, Psikolojik Dayanıklılık ve Akademik İyimserlik Arasındaki İlişki, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2013

YALÇIN, Mine Özel Eğitim Kurumlarında Çalışan Eğitimcilerin Tükenmişlik Düzeylerinin Empatik Eğilim ve Bazı Değişkenler İle Olan İlişkisi. Yüksek Lisans Tezi. Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011

YILDIRIM, İbrahim; “Depresyonun Yordayıcısı Olarak Sınav Kaygısı, Gündelik Sıkıntılar Ve Sosyal Destek”, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 27,241 – 250, 2004

YILMAZ, Emel ve Arkadaşları; “Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Destek Ve Yalnızlık Düzeylerinin İncelenmesi”, Genel Tıp Dergisi, 18 (2), 71 – 79, 2008

YÜKSEL, Begümhan; Özel Eğitim Ve Genel Eğitim Öğretmenlerinin Tükenmişliklerine Etki Eden Değişkenlerin İrdelenmesi Yayınlanmış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Özel Eğitim Bölümü, 2009

EKLER

1. Kişisel Bilgi Formu
2. Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği
3. Öğretmen Mesleki Sosyal Destek Ölçeği
4. Anket izin onay belgesi.

KİŞİSEL BİLGİLER FORMU

Yönerge: Aşağıda bulunan sorular “Özel Eğitim Okullarında Görevli Öğretmenlerin Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerinin ve Mesleki Sosyal Destek Düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi” isimli yüksek lisans tezi ile ilgili olarak hazırlanmıştır. Verilen cevaplar gizliliğe önem verilerek bir başka amaçla kesinlikle kullanılmayacaktır. Araştırmanın niteliği ve bilimselliği açısından vereceğiniz cevaplar son derece önemlidir. Araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz ve zaman ayırdığınız için teşekkürler.

Araştırmacı
Tuncay UÇAR

1-Cinsiyetiniz

1 () Kadın 2.() Erkek

2-Yaşınız

.....

3- Medeni durumunuz

1.() Evli 2.() Bekâr

4-Öğrenim durumunuz nedir?

1.().Lisans

2.().Yüksek lisans

3.().Doktora.

5- Mezun olduğunuz bölüm nedir?

.....

6- Meslekte çalışma süreniz?

(.....) yıl

7- Kurumunuzun türü?

.....

Yetişkinler için Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği

1. Beklenmedik bir olay olduğunda... Her zaman bir çözüm bulurum		Coğu kez ne yapacağımı kestiremem
2. Gelecek için yaptığım planların... Başarılması zordur		Başarılması mümkündür
3. En iyi olduğum durumlar şu durumlardır... Ulaşmak istediğim acık bir hedefim olduğunda		Tam bir günlük bos bir vaktim olduğunda
4. ...olmaktan hoşlanıyorum Diğer kişilerle birlikte		Kendi başıma
5. Ailemin, hayatta neyin önemli olduğu konusundaki anlayışı... Benimkinden farklıdır		Benimkiyle aynıdır
6. Kişisel konuları ... Hiç kimseyle tartışmam		Arkadaşlarımla/Aile-üleriyle tartışabilirim
7. Kişisel problemlerimi... Çözemem		Nasıl çözebileceğimi bilirim
8. Gelecekteki hedeflerimi... Nasıl başaracağımı bilirim		Nasıl başaracağımdan emin değilim
9. Yeni bir iş/projeye başladığımda ... İleriye dönük planlama yapmam, derhal işe başlarım		Ayrıntılı bir plan yapmayı tercih ederim
10. Benim için sosyal ortamlarda rahat/esnek olmak Önemli değildir		Çok önemlidir
11. Ailemle birlikteyken kendimi ... hissederim Çok mutlu		Çok mutsuz
12. Beni ... Bazı yakın arkadaşlarım/aile üyelerim cesaretlendirebilir		Hiç kimse cesaretlendiremez
13. Yeteneklerim... Olduğuna çok inanırım		Konusunda emin değilim
14. Geleceğimin ... olduğunu hiss ediyorum Ümit verici		Belirsiz
15. Şu konuda iyiyimdir... Zamanımı planlama		Zamanımı harcama
16. Yeni arkadaşlık konusu ... bir şeydir Kolayca yapabildiğim		Yapmakta zorlandığım
17. Ailem şöyle tanımlanabilir ... Birbirinden bağımsız		Birbirine sıkı biçimde kenetlenmiş
18. Arkadaşlarımla arasındaki ilişkiler ... Zayıftır		Güçlüdür
19. Yargılarıma ve kararlarıma ... Çok fazla güvenmem		Tamamen güvenirim
20. Geleceğe dönük amaçlarım ... Belirsizdir		İyi düşünülmüştür
21. Kurallar ve düzenli alışkanlıklar ... Günlük yaşamımda yoktur		Günlük yaşamımı kolaylaştırır
22. Yeni insanlarla tanışmak ... Benim için zordur		Benim iyi olduğum bir konudur
23. Zor zamanlarda, ailem ... Geleceğe pozitif bakar		Geleceği umutsuz görür
24. Ailemden birisi acil bir durumla karşılaştığında... Bana hemen haber verilir		Bana söylenmesi bir hayli zaman alır
25. Diğerleriyle beraberken Kolayca gülerim		Nadiren gülerim
26. Başka kişiler söz konusu olduğunda, ailem şöyle davranır: Birbirlerini desteklemez biçimde		Birbirlerine bağlı biçimde
27. Destek alırım Arkadaşlarımdan/aile üyelerinden		Hiç kimseden
28. Zor zamanlarda ... eğilimim vardır Her şeyi umutsuzca gören bir		Beni başarıya götürebilecek iyi bir şey bulma
29. Karşılıklı konuşma için güzel konuların düşünülmesi, benim için Zordur		Kolaydır
30. İhtiyacım olduğunda ... Bana yardım edebilecek kimse yoktur		Her zaman bana yardım edebilen birisi vardır
31. Hayatımdaki kontrol edemediğim olaylar (ile) ... Başa çıkmaya çalışırım		Sürekli bir endişe/kavga kaynağıdır
32. Ailemde şunu severiz ... İşleri bağımsız olarak yapmayı		İşleri hep beraber yapmayı
33. Yakın arkadaşlarımla/aile üyeleri ... Yeteneklerimi beğenirler		Yeteneklerimi beğenmezler

Öğretmen Mesleki Sosyal Destek Ölçeği

1. Çalıştığım kurumda mesleki gelişimimize katkıda bulunacak fırsatlar yaratılmıyor.	Çok doğru ()	Biraz doğru ()	Doğru ()	Pek doğru değil ()	Hiç doğru değil ()
2. İş arkadaşlarım bana dostça davranıyor.	Çok doğru ()	Biraz doğru ()	Doğru ()	Pek doğru değil ()	Hiç doğru değil ()
3. Alleler, her konuda bizimle işbirliğine girmeye hazırlar.	Çok doğru ()	Biraz doğru ()	Doğru ()	Pek doğru değil ()	Hiç doğru değil ()
4. Sınıftaki öğrenci sayısı, etkili öğretim yapmamı olumsuz olarak etkiliyor.	Çok doğru ()	Biraz doğru ()	Doğru ()	Pek doğru değil ()	Hiç doğru değil ()
5. Öğrencilerim, bana iyi bir öğretmen olduğumu hissettirirler.	Çok doğru ()	Biraz doğru ()	Doğru ()	Pek doğru değil ()	Hiç doğru değil ()
6. Meslekteki yeni gelişmelerden haberdar olmamızı sağlayacak eğitim fırsatlarımız yok.	Çok doğru ()	Biraz doğru ()	Doğru ()	Pek doğru değil ()	Hiç doğru değil ()
7. İş arkadaşlarımla/meslektaşlarım her konuda bana destek oluyor.	Çok doğru ()	Biraz doğru ()	Doğru ()	Pek doğru değil ()	Hiç doğru değil ()
8. İş yükümüz yönetim tarafından adil dağıtılmıyor.	Çok doğru ()	Biraz doğru ()	Doğru ()	Pek doğru değil ()	Hiç doğru değil ()
9. Bir sorunum olduğunda meslektaşlarım bana destek oluyor.	Çok doğru ()	Biraz doğru ()	Doğru ()	Pek doğru değil ()	Hiç doğru değil ()
10. Çabalarımız, yönetim tarafından takdir edilmiyor.	Çok doğru ()	Biraz doğru ()	Doğru ()	Pek doğru değil ()	Hiç doğru değil ()
11. Sorunlarım olduğunda iş arkadaşlarım beni dinlerler ve önerilerde bulunurlar.	Çok doğru ()	Biraz doğru ()	Doğru ()	Pek doğru değil ()	Hiç doğru değil ()
12. Okul yönetimi, öğretmenleri her yönden destekliyor.	Çok doğru ()	Biraz doğru ()	Doğru ()	Pek doğru değil ()	Hiç doğru değil ()
13. Sınıfların fiziksel koşulları etkili öğretim yapmamı engelliyor.	Çok doğru ()	Biraz doğru ()	Doğru ()	Pek doğru değil ()	Hiç doğru değil ()
14. İş yerimde gereksinimlerime uygun gelişme fırsatları sağlanıyor.	Çok doğru ()	Biraz doğru ()	Doğru ()	Pek doğru değil ()	Hiç doğru değil ()
15. İş arkadaşlarımla mesleki sorunlarımı ve görüşlerimi paylaşabiliyorum.	Çok doğru ()	Biraz doğru ()	Doğru ()	Pek doğru değil ()	Hiç doğru değil ()

16. Okulda başarıyı teşvik eden bir ortam var.	Çok doğru ()	Biraz doğru ()	Doğru ()	Pek doğru değil ()	Hiç doğru değil ()
17. Okulumuzun gelişimine katkıda bulunacak pek çok toplumsal desteğimiz var.	Çok doğru ()	Biraz doğru ()	Doğru ()	Pek doğru değil ()	Hiç doğru değil ()
18. Okul yönetimi, personel ile dostça ilişkiler kuruyor.	Çok doğru ()	Biraz doğru ()	Doğru ()	Pek doğru değil ()	Hiç doğru değil ()
19. Çok sıkıntılı olduğumda beni rahatlatacak mesai arkadaşlarım var.	Çok doğru ()	Biraz doğru ()	Doğru ()	Pek doğru değil ()	Hiç doğru değil ()
20. Okul yönetimi, mesleki gelişimimize önem veriyor.	Çok doğru ()	Biraz doğru ()	Doğru ()	Pek doğru değil ()	Hiç doğru değil ()
21. Okulun fiziksel koşulları çok kötü.	Çok doğru ()	Biraz doğru ()	Doğru ()	Pek doğru değil ()	Hiç doğru değil ()
22. Okul yönetimi, öğretim stratejilerimizi belirlemede bizleri özgür bırakıyor.	Çok doğru ()	Biraz doğru ()	Doğru ()	Pek doğru değil ()	Hiç doğru değil ()
23. İş arkadaşlarım, öğrencilerin problem davranışlarıyla başa çıkmak için kullandığım disiplin yöntemlerini destekliyorlar.	Çok doğru ()	Biraz doğru ()	Doğru ()	Pek doğru değil ()	Hiç doğru değil ()
24. Okul yönetimi, okulla ilgili kararlarda görüşlerimizden yararlanıyor.	Çok doğru ()	Biraz doğru ()	Doğru ()	Pek doğru değil ()	Hiç doğru değil ()
25. Öğrencilerimin beni sevdiğini hissediyorum.	Çok doğru ()	Biraz doğru ()	Doğru ()	Pek doğru değil ()	Hiç doğru değil ()
26. Yönetim, kişisel inisiyatifimizi kullanmamızı destekliyor.	Çok doğru ()	Biraz doğru ()	Doğru ()	Pek doğru değil ()	Hiç doğru değil ()
27. Ailelerle çalışırken karşılaştığım güçlüklerin üstesinden gelmemde iş arkadaşlarım bana yardımcı oluyorlar.	Çok doğru ()	Biraz doğru ()	Doğru ()	Pek doğru değil ()	Hiç doğru değil ()
28. Okulumuzda, eğitim politikalarını birlikte oluşturmaya değer veren bir yönetim anlayışı var.	Çok doğru ()	Biraz doğru ()	Doğru ()	Pek doğru değil ()	Hiç doğru değil ()
29. Öğrencilerimizin aileleri, öğrencilerimizin eğitimi ve disiplini ile ilgili yardım çağrılarımıza her zaman destek verirler.	Çok doğru ()	Biraz doğru ()	Doğru ()	Pek doğru değil ()	Hiç doğru değil ()
30. Gereksinimlerim doğrultusunda mesleki gelişim fırsatları veriliyor.	Çok doğru ()	Biraz doğru ()	Doğru ()	Pek doğru değil ()	Hiç doğru değil ()

31. Sınıfımda problem davranışların oluşmasını nasıl önleyeceğim konusunda iş arkadaşlarımdan destek alıyorum.	Çok doğru ()	Biraz doğru ()	Doğru ()	Pek doğru değil ()	Hiç doğru değil ()
32. Okulda karşılıklı müzakereye ve uzlaşmaya dayalı bir yönetim anlayışı var.	Çok doğru ()	Biraz doğru ()	Doğru ()	Pek doğru değil ()	Hiç doğru değil ()
33. Sınıfımızda özürli bir çocuk olduğumda ne yapacağım konusunda bana yol gösterecek kişilere ihtiyaç duyuyorum.	Çok doğru ()	Biraz doğru ()	Doğru ()	Pek doğru değil ()	Hiç doğru değil ()
34. Okul yönetimi, her türlü sorunumuzda bizi destekler.	Çok doğru ()	Biraz doğru ()	Doğru ()	Pek doğru değil ()	Hiç doğru değil ()
35. İş arkadaşlarımdan yapıcı eleştiriler ve olumlu geribildirimler alırım.	Çok doğru ()	Biraz doğru ()	Doğru ()	Pek doğru değil ()	Hiç doğru değil ()
36. Okul yönetimi zaman zaman okul personelinin kaynaşmalarını amaçlayan toplantılar düzenler.	Çok doğru ()	Biraz doğru ()	Doğru ()	Pek doğru değil ()	Hiç doğru değil ()
37. Okul yönetimi ve iş arkadaşlarım başarılarımı takdir ederler.	Çok doğru ()	Biraz doğru ()	Doğru ()	Pek doğru değil ()	Hiç doğru değil ()
38. Yöneticilerimiz işteki performansımı takdir ediyorlar.	Çok doğru ()	Biraz doğru ()	Doğru ()	Pek doğru değil ()	Hiç doğru değil ()
39. İş yerimde kendimi güvende ve iyi hissetmemi sağlayan yakın ilişkilerim var.	Çok doğru ()	Biraz doğru ()	Doğru ()	Pek doğru değil ()	Hiç doğru değil ()
40. Okul yönetimi zaman zaman personelin gereksinimlerini ve sorunlarını belirlemeyi ve çözüm önerileri getirmeyi amaçlayan toplantılar düzenler.	Çok doğru ()	Biraz doğru ()	Doğru ()	Pek doğru değil ()	Hiç doğru değil ()
41. Çeşitli nedenlerle işe gidemediğimde (hastalık, ailevi sorunlar vb. gibi), iş arkadaşlarım benim iş yükümü üstlenirler.	Çok doğru ()	Biraz doğru ()	Doğru ()	Pek doğru değil ()	Hiç doğru değil ()
42. Çocuklarının problem davranışlarıyla baş etmemde aileler bana her zaman destek oluyorlar.	Çok doğru ()	Biraz doğru ()	Doğru ()	Pek doğru değil ()	Hiç doğru değil ()
43. Okulumuza ayrılan ödenek miktarı, etkili eğitim yapılmasını olumsuz olarak etkiliyor.	Çok doğru ()	Biraz doğru ()	Doğru ()	Pek doğru değil ()	Hiç doğru değil ()
44. Kendimi öğrencilerime yakın hissediyorum.	Çok doğru ()	Biraz doğru ()	Doğru ()	Pek doğru değil ()	Hiç doğru değil ()

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 59090411-020- 55876
Konu : Anket (Tuncay UÇAR)

08/05/2013

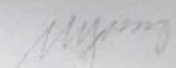
VALİLİK MAKAMINA

- İlgi : a) Aydın Üniversitesinin 19.04.2013 gün ve 1817 sayılı yazısı.
b) MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün 07.03.2012 tarihli ve 3616 sayılı ve 2012/13 No'lu Genelgesi.
c) Millî Eğitim Komisyonunun 07.05.2013 tarihli tutanağı.

Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü İşletme Yönetimi Yüksek Lisans Öğrencisi Tuncay UÇAR'ın "Özel Eğitim Öğretmenlerinin Psikolojik Dayanıklık Düzeylerinin Mesleki Yetkinlik ve Mesleki Sosyal Destek Düzeyleriyle Olan İlişkisi" konulu tez çalışmasını ekli listedeki okullarda; anket, kişisel bilgi formu, yetişkinler için psikolojik dayanıklılık ölçeği, öğretmen mesleki yeterlilik ölçeği, öğretmen mesleki sosyal destek ölçeğini uygulama isteği hakkındaki ilgi (a) yazı ve ekleri müdürlüğümüze incelenmiştir.

Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü İşletme Yönetimi Yüksek Lisans Öğrencisi Tuncay UÇAR'ın söz konusu talebi; bilimsel amaç dışında kullanılmaması, katılımcıların gönüllülük esasına göre seçilmesi, Eğitim ve Öğretimi aksatmaması koşuluyla, okul idarelerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda ilgi (b) Bakanlık emri esasları dâhilinde uygulanması, sonuçtan Müdürlüğümüze rapor halinde (CD formatında) bilgi verilmesi kaydıyla Müdürlüğümüze uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde Olurlarınıza arz ederim.

Dr. M. Aramer YILDIZ
Millî Eğitim Müdürü

OLUR
.../05/2013

Günay ÖZDEMİR
Vali a.
Vali Yardımcısı

NOT: Verilecek cevapta tarih, numara ve dosya numarasının yazılması rica olunur.
STRATEJİ GELİŞTİRME BÖLÜMÜ E-Posta: sgb34@meh.gov.tr
ADRES: İl Millî Eğitim Müdürlüğü D Blok Bab-ı Ali Cad. No:13 Çağaloğlu
Telefon: Snt.212 455 04 00 Dahili: 239

5070 Sayılı Kanuna Göre CÜNAY
ÖZDEMİR tarafından
24324281513514776 SeriNolu
Sertifika ile 10.05.2013 16:27:59
Tarihinde Elektronik Olarak
İmzalanmıştır.

ÖZET

ÖZEL EĞİTİM OKULU ÖĞRETMENLERİNİN PSİKOLOJİK DAYANIKLILIK DÜZEYLERİNİN VE MESLEKİ SOSYAL DESTEK DÜZEYLERİNİN BAZI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ (İSTANBUL İLİ AVRUPA YAKASI ÖRNEĞİ)

Uçar, Tuncay

Yüksek Lisans, İşletme Yönetimi Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Birsen Ekinci

Şubat 2014, 105 sayfa

Bu çalışma özel eğitim okullarında çalışan öğretmenlerin psikolojik dayanıklılık düzeylerine ve mesleki sosyal destek düzeylerine etki eden değişkenlerin incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın örneklemini, 2012–2013 eğitim-öğretim yılında İstanbul Avrupa yakasında resmi özel eğitim okullarında görev yapmakta olan 202 öğretmen oluşturmaktadır. Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğünden alınan verilere göre İstanbul Avrupa yakasında 36 adet özel eğitim okulu bulunmaktadır. Araştırma ile ilgili veriler, birinci bölümünde “Kişisel Bilgi Formu” ikinci bölümde “Yetişkinler için Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği” ve üçüncü bölümde “Öğretmen Mesleki Sosyal Destek Ölçeği” ile toplanmıştır. Araştırma verileri SPSS for Windows 15.0 istatistik paket programıyla analiz edilmiştir. Değişkenlerden normal dağılım gösteren ikili grupların (cinsiyet, medeni durum gibi) karşılaştırılmasında bağımsız gruplar t testi, normal dağılım gösteren ikiden fazla grup (kıdem gibi) karşılaştırılmalarında tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre; Özel Eğitim Okulu Öğretmenlerinin Psikolojik dayanıklılık düzeyleri tüm ölçek puanları incelendiğinde; Cinsiyet, Medeni Durum, Mezuniyet Alanı ve Yaşlarına göre ortalamalar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Özel Eğitim Okulu Öğretmenlerinin Mesleki Sosyal Destek düzeyleri tüm ölçek puanları incelendiğinde; Çalıştığı Kurum Türüne göre ortalamalar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Psikolojik dayanıklılık, mesleki sosyal destek, özel eğitim öğretmeni, özel eğitim okulu.

ABSTRACT**EVALUATION OF SPECIAL EDUCATION SCHOOL TEACHERS
RESILLIENCE LEVELS AND OCCUPATIONAL SOCIAL SUPPORT LEVELS
IN TERMS OF SOME VARIABLES
(EUROPEAN SIDE OF ISTANBUL SAMPLE)**

Uçar, Tuncay

Master, Department of Business Administration

Advisor: Doç. Dr. Birsen Ekinçi GÜZEL

February 2014, 105 page

This study was conducted in order to examine of variables that influence special education school teachers' resilience and occupational social support levels. Sample of the study included 202 teachers working at public special education schools on European side of İstanbul in 2012-2013 academic year. According to data from the "Special Education and Guidance Services General Directorate", in the european side of İstanbul there are 36 special education schools. The data was collected by; in the first section "*Demographic Information Form*", in the second part "*Resilience Scales for Adults*", in the third part "*Teacher Professional Social Support Scale*". Research data was analyzed by SPSS for Windows 15.0 statistical software. In order to compare the binary group with normal distribution such as sex, marital status, t tests to compare the groups more than two within normal distribution ANOVA analyses were conducted . The results revealed the significant differences between mean scores of the participants' resilience scale scores according to gender, marital status, graduation subject and age. The results also showed that there were statistically significant differences between the teachers' mean full scores of the "Teacher Professional Social Support Scale"

Key Words: Resilience, professional social support, special education teacher, special education school.